

The Project Gutenberg eBook of Tähtimantteli: Sikermä, by Joel Lehtonen

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Tähtimantteli: Sikermä

Author: Joel Lehtonen

Release date: December 5, 2014 [EBook #47544]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TÄHTIMANTTELI: SIKERMÄ ***

Produced by Juhani Kärkkäinen and Tapio Riikonen

TÄHTIMANTTELI

Sikermä

Kirj.

JOEL LEHTONEN

Arvi A. Karisto Oy, Hämeenlinna, 1920.

SISÄLLYS.

Onnen tähti.
Satu jättiläisestä, jolla ei ollut sydäntä.
Matin ulkomaanmatka.
Oikeuden puolesta.
Vanhan myllärin kuolema.
Tähtimantteli.
Kultasäkit ja Li-tai-pe.

Onnen tähti.

Kärsivän ihmisen luokse, joka piti valittamista häpeänä, ilmestyi taivaan enkeli ... illan masentavassa hämärässä. Tulija oli puetettu valkealla ja tummanpunaisella, ja sillä sinisellä kuin on kanervien kukissa ... silkillä ja hopealla. Kuusi tummaa siipeänsä laski ja levitti hän kupeilleen, niin että kärsivä näki hänen lempeästi ja syvästi hymyilevät huulensa ja silmät, jotka säteilivät halua lohduttaa, nuo osanoton tuskasta levottomat silmät. Tämä taivaan enkeli, jonka ylhäisellä otsalla leijaili surun varjo, puheli ihmiselle:

"Muistatko kauan sitten mennyttä aikaa? Silloin äiti tahi isommat siskot taikka joku muu rakkaasi kertoi sinulle satuja ... silloin, kun olit pieni? Kertoi saadaksesi sinut hyvästi nukkumaan. Katsos, niin tahtoisin nyt sinulle jutella. Tahdotko kuulla sadun onnettomasta kuninkaanpojasta?"

"Onnellisista kuninkaanpojista on paljonkin satuja. Mutta onneton prinssi sadussa tuntuu hyvin merkilliseltä.

"Missä eli tuo prinssi? Eipä pohjolassa. Milloin olisi näillä maillamme elänyt oikeita prinssejä? Liian köyhiä ne ovat salliakseen sitä ylellisyyttä; jokaisen on tehtävä täällä kovasti työtä, prinsillisuus merkitseisi toisille ihmisille nälkää. Ja kuinka soveltuisivat prinssin kultaiset kannukset maisemiimme?"

"Myöskään hiukan loitompana, esimerkiksi Saksanmaassa, ei sadun prinssi eläne. Niin, olutprinssi hän kenties siellä enintään olisi, punertava ja pyöreäkasvoinen ... valtakunnassa, jonka ilma on melkein yhtä autereeton ja ankara kuin pohjolassa: järkeväksi luovaa ilmaa, ei uneksivaksi niinkuin prinssillemme sopii. Luntakin sataa Saksassa... Senkin tähden lienevät kuninkaanpojat sieltä lähteneet...

"Ystävällisessä ja koruttomassa frankkien maassako tämä prinssi niin ollen eli? Oi, siellä ei uskota enää paljon prinssihin; onpa heitä siellä mestattukin. Myöskin Ranska, joka uhkuu verratonta rikkautta, on oikeille kuninkaanpojille liian kylmä ... sumujen maa, joksi sitä nimittää Italia.

"Etsimmekö häntä nyt Italiasta taikka Espanjasta? Espanjan hovistahan sanotaan, että se on Europan loistavin ja kuninkaallisinkin. Jäykällä ja hitailla askelilla käy tämä hovi katselevan rahvaan keskitse, käy kuormattuna jalokivillä ja karpänmantteleilla, juhlallisesti ja vakavasti ... se ikävä hovi. Ainoastaan todellisuuden loistoa on tuon talvella pakkasta ja kesällä polttavaa aurinkoa kärsivän valtakunnan hovi, ei sadun prinssille sopiva.

"Italiassa hän jo saattaisi elää ... ihmeellisessä Italiassa, joka lienee toisiin maihimme verrattuna kuin valaistu näyttämö katsomoon: niin valkenee maisema, jos pääsee valtavan näyttämön reunan, Alppien, toiselle puolelle. Niin muuttuu ilma esiripun takana aurinkoiseksi ... ruskeat ja tummat värit sinisiksi ja ruusunpunaisiksi. Uudet linnut siellä visertävät, ja autuaasti saattaa siellä kaikua ihmislastenkin laulu.

"Enpä silti sijoittaisi kuninkaanpoikaamme vielä tähänkään seutuun. Peittyväthän Lombardian viinipellot välistä lumen alle ... tai sataa Roomassa talvella päivät pääksytysten vettä ... ja veto vinkuu ikkunoiden raoissa. Mahtoivat Rooman muinaiset keisarit ja korkeat herrat tuntea alastomat pohkeensa siellä aikoinaan useasti sangen suojattomiksi! Ei, prinssimme on varsin hemmoiteltu olento ... niinkuin rikkaan äidin ainoa lapsi. Hänelle kelpaa kenties ainoastaan maisema iloisesta Napolista etelään. Sielläpä voi lazaronikin elää melkein kuin prinssi: lämmin on maata yönsä kirkkojen portailla, ja hedelmiä väitetään laiskimmankin köyhän toki aina saavan, joten hän on tyytyväinen ... jos on viisas.

"Mutta yhä kauempana kuin Europan jumal-asunnossa Italiassa olisi kuninkaalliselle lapsellemme mainio paikka. Ehkä Afrikan taivaallisissa keitaissa, Onnellisessa Arabiassa taikka aivan uneen vaipuneessa Indiassa. Siellä kuuluu olevan vielä ihmeellisempää kuin missään muualla...

"Siellä hän siis eli, jossakin ... Kaikkein parhaaseen, mitä maailmassa voimme uneksia, hänet sijoitamme.

"Miksi hän oli kuitenkin onneton? Sen saamme nähdä.

"Tällä prinssillä oli luonnollisesti kaikkea, mitä ihmisen vallassa on omistaa. Ensinnäkin: hänellä ei ollut hallitushuolia, koska hän oli veljeksistä nuorin. Hän eli vapaana kuninkaanpoikana ... vietti aikansa aivan niinkuin tahtoi.

"Palatsi oli hänellä ihana. Se oli samalla korkealla ja matalalla, sillä ylös ja alas ulottuivat hänen

asuntonsa kumpu ja hänen puistonsa ja huvimetsänsä. Toisella puolella aukeni meri, onnellisen seudun ihana meri ... soiluen uinuttavissa autereissa ... muistuttaen harsoihin verhottua moslimitarta taikka Indian bajadeeria: sellaiset olivat nuo rannoille läikähtelevät laineet, vaahdossaan ikäänkuin miljoonissa helmissä, lämpöiset, laulavat ja rakastuneen naisen tavalla sopertelevat laineet. Ne viettelivät uneen ja unohdukseen. Mutta palatsin toisella puolella jälleen kohosi korkea vuoristo; sen rinteet kasvoivat satakielten asumaa oranssimetsää. Ylimmän vuoren harjalla säkenöi ikuinen lumi. Mitään ei näet prinssiltä puuttunut ... ei mitään sellaista, josta hänelle olisi ollut hänen tahtomattaan haittaa. Ei siis puuttunut luntakaan ... kaukaista kylmää, jonka hän kuitenkin sai tavoittaa, jos halusi.

"Meren ja vuoriston välillä, meren, jota voisi sanoa paremminkin väriksi ja kauneudeksi kuin mereksi, siellä oli ihana laakso. Ikäänkuin keidas täynnä ihmeellisiä puita, toiset valkeassa kukassa ja toiset jaloja hedelmiä kantaen.

"Kuninkaanpojan puutarhassa kiertelivät indialaisen aarniometsän köynnökset. Purot ja kosket lauloivat siellä kilpaa kirjavien lintujen kanssa ... raikkaat ja hohtavalta lumivuorelta kuohuvat kosket...

"Linna oli täynnä marmorilla laskettuja pihvoja... Ja mitä kaikkea ihmeellistä siellä olikaan? Oli suihkukaivojen alabasterista veistettyjä maljakoita. Oli tekolammikoita, joiden reunojen yli ruusut ja muut ihanat nuokkuivat. Saleja sieltä löytyi sellaisia, joiden korkeat ja kirjatut holvikatot kaartuivat kuin omituinen, ainoastaan unessa nähty taivas. Parvekkeilta saattoi katsella laaksoon, jonka nimeksi soveltuisi, sen kauneuden vuoksi, jokin *Conca d'oro*, Kultainen raakku. Kypressit huojuttivat latvojaan punertavien muurien juurella ... ja niityillä, polkujen varsilla, puhkesi kukkasia, joiden terät olivat kuin tummanpunaista samettia. Niin, varsinkin pohjoismaalaisten ihailemia kypressejä oli palatsin sisälläkin; niitä näkyi kypressipihoilla, samoin kuin myrtejä myrttipihoilla ja palmuja palmukäytävillä. Kauniita kammioita oli kuninkaanpojalla, niiden seinät olivat peitetyt mosaiikilla. Kaikkea hänellä oli.

"Sopiiko puhua sellaisesta aineellisesta seikasta kuin hänen juhlapöydästään? Sitä voisi verrata siihen, jonka Tintoretto on maalannut Kanaan häistä ... veden muuttuessa viiniksi, jalon orkesterin soudessa...

"Naisia oli hänellä ollut ja oli, tummia ja kultakutrisia. Monien kauniiden naisten sormet olivat hyväilleet hänen hienoa tukkaansa. Ihanat sormet! Kaunein, mihin osaamme verrata noita hyväileviä käsiä, on ehkä helmiäinen. Ja ne naiset olivat rakastaneet ja rakastivat häntä, sillä sadun kuninkaanpoika oli paitsi kaunis myöskin hyvä.

"Jopa ylistettiin häntä viisaaksikin. Parhaat taiteilijat sanoivat, että hän oli rakentanut palatsinsa kauniiksi, vaikka hän oli teettänyt sen omien suunnitelmiansa mukaan. Mutta mikäpä oli tällaista prinssin tehdä? Hän voi uudistaa työnsä, ellei se ensin hänelle onnistunut. Mihin ei tällä onnellisella lapsella olisi ollut valtaa ja voimaa?

"Hän oli lukenut ... tiesi kaikki, tiesi jo nuorena melkein yhtä paljon kuin maailman herra, pyhä Buddha oli tietänyt lapsena... Ja nuori oli hän yhä ... tuskin olisi vanhaksi tullutkaan.

"Viisas ja hyvä. Piti huolen valtionsa köyhistä sillä tavalla, ettei hänen satumaassaan niitä ollut, mikä seikka on ihme, sillä vielä rikkaampia kuin köyhät oli siellä kovin paljon.

"Syyttäkö sen herttua- tai prinssikunnan alamaiset siis ihailivat ja rakastivat kuninkaansa poikaa? Syyttäkö naiset rakastivat palavasti tuota nuorta jumalaansa, joka oli vielä siinäkin suhteessa onnellinen, ettei ainoakaan hänen rakastamistaan ollut kuollut ja siten tuottanut onnen helmalapselle surua... Ja jos hän oli jostakin kaunoisesta eronnut, oli tapahtuma ollut tuskaton ja suloinen, koska rakkaus jäi, satumaisen ihmeen kautta, katkeruudeksi muuttumatta. Niin mukavaa oli onnellisella kuninkaanpojalla.

"Onnellisellako? Sanoinhan alussa, että hän oli onneton.

"Ja kuinka hän oli onneton?

"Eikö hän lopultakaan saanut jotakin kaunista ja köyhää paimentyttöä ... rikkonaisiin helmoihinsa kainosti katselevaa? Miten se olisi ollut mahdollista? Antavathan rikkaus ja kauneus, hyvyys ja viisaus yhtyneinä omistajalleen toki paimentyttöistä kauneimman! Satukaan ei myöntäisi mahdolliseksi sitä, etteivät ne antaisi.

"Tai ehkä tämä prinssi halusikin jotain hyvin omituista. Esimerkiksi sellaista tyttölästä, joka olisi ollut poskipäiltään ja huultensa puolesta kuin neekeritär? Moisiin julmiin mielenjohteisiin voivat kauniit ja onnelliset useinkin joutua: tämääntapaisiin ... kaiken muun hyvän taivaalta saatuaan.

"Ei, sellainen päähänpisto ei sovi sadunprinssini luonteeseen! Ihanampaa hän oli vailla, hän, jolta ei puuttunut enää mitään muuta maailmassa. Mitä hän tahtoikaan?

"Hän tahtoi tähden taivaalta!

"Oi, miten hän katseli illoin sitä tähteä ikkunastaan! Katseli, kun yön musta vaippa oli levinnyt yli maailman ja näytti korunaan myöskin sen jumalallisen tähden. Kuninkaanpoika kaipasi kovasti kaunista tähteä! Niin, hän rakasti sitä.

"Siitä lähti vuorotellen sinisiä ja keltaisia säteitä ... yleensä kultana kimmaltavasta tähdestä. Ja joskus välkähti hieno ja hehkuvasti punainenkin säde...

"Tähti vilkutti hänelle, siltä tuntui prinssistä... Vilkutti aivan kuin kutsuen ... kuiskaili ihmeellisestä sulosta ... ikäänkuin vietti häntä luokseen, tuonne korkean vuoren yläpuolelle!

"Eikä prinssi päässyt! Eikä hän saanut tähteä linnaansa ... hän, joka luuli sen saliinsa mahtuvan: niin oppinut kuin hän aikaansa nähden olikin, uskotteli hän sellaista. Ei, siitä yrityksestä ei tullut mitään, vaikka hän turvausi kaikkiin Indian ja Arabian sulttaani- ja kaliifikuntien tiedemiehiin, taitureihin ja taikureihin.

"Kuninkaanpoika oli kovin onneton!

"Suurimmassa kammiossaan, jonka katto kaartui kuin merkillinen, ainoastaan unessa nähty taivas, istui hän pitkät ajat kalleilla pieluksilla, torjuen luotansa seuranpitäjät, jopa hauskimmat ja ihanimmat. Istui vuoroin valittaen ja vuoroin sanattomana. Silloin tällöin puhkesi hänen ahdistetusta rinnastaan mitä raskain huokaus, valitustakin vaikeampi. Hän oli nimittäin jälleen katsonut kattoon, ja se oli hänestä niin surullinen, koska siinä ei säteilnyt tuo tähti, vaan välkkyi hänelle itämaisen ikkunan alabasteriruudun aukkosista.

"Todellakin, prinssi oli onneton.

"Niin, hän kuoli lopulta surusta ... raukka!

"Tietysti hän oli hyvin epämiehekäs.

"Mutta nyt, ihminen, sinä, joka kärsit ja häpeät valittaa suruasi, kuule! Sinä, joka olet ehkä köyhä ja jonka elämäntaistelu on kova ja posket kenties nälästä noin kalpeat. Ja muutkin, ne, jotka ovat sairaita ... eivätkä jaksu turvata rakasta vaimoaan tai heille vielä rakkaampia lapsiaan... Niin, jos ystävät ja toverit ovat heidät jättäneet, tai kunnia, heille kultainen ja viettelevä tähti, ei heidän mielestään ole lähestynyt heitä... Jos jälleen kyvyttömyys, Luojalta saatu sekin, taikka ajan henki on syrjäyttänyt sinut niin, että olet katkera ... syrjäyttänyt kilpatanterien pölystä ja tungoksesta; jos puolisisi tahi rakastettusi on ollut sinulle kova, tai jos muuten on sinua loukattu; jos tunnet veristä vihaakin väärintekijöitäsi kohtaan; jopa lienee sinulle sattunut varmaan kaikkein surullisinta, nimittäin että ystäväsi kuolevat ja rakastamasi vaipuvat hautaan, joten et koskaan enää kuule heidän iloista taikka lohduttavaa ääntänsä; niin, vieläkin, olitpa sinä tai joku muu mistä syystä tahansa kärsivä: valita ja valittakoot! Valita siten, että ponnistat elää. Kuninkaanpoikakin valitti ... mielestäsi vähästä; mutta uskomme olevan paljon niitä, jotka valittavat melkein yhtä vähästä. Ei ole heikkoutesi vika: se on Luojan luoma sekin. Elä ja ponnista! Sure julkisesti tai salaa ... ole ylpeä ... vaikkapa soimaa toista, jos tuska vaatii; lohduta itseäsi maljalla, runoilla ... etsi ystäviä, jotka kuuntelevat sinua. Usko olevasi sankari, joka kestää paremmin kuin mikään hemmoiteltu prinssi.

"Kyllä jumalainen prinssi, jolla oli kaikkea, kuoli siitä, ettei hän saanut taivaalta tähteä. Siis paljon suurempi oikeus on sinulla kestää kohtalosi ... niinkuin ihminen jaksaa. Ehkäpä tapahtuu näin ajattellessasi ihme: kipu lievenee, ja kärsivä saa jotakin, mitä haluaa ... jonkinlaisen tähden. Niin, lopulta taivaan kauneimman tähden: ajatuksen, että suru on lyhyt ... elämä on lyhyt.

"Kuninkaanpoika, jolta ei puuttunut mitään maailmassa, saavutti varmaan tähden kuoltuaan..."

Näin puheli enkeli, syvästi hymyilevin huulin, ja levitti siipensä kärsivän ylitse. Ja katso, kun hän oli lohdutellut ihmistä, ei onneton enää ... halunnutkaan valittaa niin usein kuin ennen.

Satu jättiläisestä, jolla ei ollut sydäntä.

Muistaneeko joku erästä satua jättiläisestä, jolla ei ollut sydäntä? Tai jättiläisestä, jonka sydän ei ollut hänen ruumiissaan, vaan sellaisessa ihmeellisessä kätöksessä, etteivät hänen vihollisensa voineet sitä löytää eivätkä siis iskeä siihen aseilla ja voittaa häntä.

Paljoa muuta kuin tämän en muista enää sen lapsena kuullun taikka luetun sadun juonesta ja seikkailuista.

Mutta haluaisinpa nyt kutoa omaa satua tuon vähäisen rungon ympärille ... satua, joka kehittynee kuitenkin suuresti entiseen vivahtavaksi.

Satuni jättiläinen eli ... Afrikassa.

Se, että hän eli siellä, on kai huvittava päähänpisto; mutta sadussa ovat monet ja kummalliset ihmeet luovallisia. Sanokaamme niin ollen, että hän eli sillä rannikolla, jossa asuu beduiineja, berbereitä, neekereitä ja melkoinen joukko europalaisiakin.

Se on kaunis seutu ... mielestäni mukavin mitä tiedän. Siellä paistaa aurinko paljoa ihanammin kuin Euroopassa, jo keväällä joskus niin sanoakseni kahdella auringolla. Ja taivas on juuri siellä melkoiset ajat vuodesta todellakin sitä syvästi sinistä muistuttavaa, jollaiseksi unelmoimme etelän taivasta; niin, aika tavalla se vivahtaa jo siihen sinisyyteen, jota unelmoimme. Sillä vastaisiko todellisuus edes tässä suhteessa unelmia?

Pohjoisempana tuota mainitsemaani rannikkoa ei ilma kuitenkaan ole niin komeaa kuin se on tällä sadun seudulla.

Muuten näkee siellä maisemina korkeita kukkuloita, joilla hohtaa itämaalaisia kaupunkeja, valkeita ja muureilla vyötettyjä. Kaupunkien porteille nousevat varjottomat, usein raamatullisen alakuloiset tiet.

Verrattoman ihana meri huuhtelee seutua toisaalta päin. Ja toisaalla jäilleen on oudompi meri: hiekkameri, erämaa. Se on valtava näky: melkein kuin keltaisia laineita, mutta pauhaamasta tyyntyneitä. Niin, keltaiset ne laineet ovat kesällä, mutta talvella kylläkin synkkiä ja harmaita.

Oikeassa meressä on muutamia kauniita saaria, ja vielä kauniimpia ovat ne saaret, jotka kätkeytyvät hiekkarämaan helmaan, nimittäin lähteitä solisevat keitaat. Niiden palmut ovat ikäänkuin merimerkkejä tahi viuhkaviittoja oikeassa meressä.

Tällaisessa keitaassa asui satuni jättiläinen ... olettakaamme.

Mikä hän oli? Eihän nykyään elä jättiläisiä! Millainen hän oli?

Hän oli huikean pitkä mies... Mikään Goljath ei hänen silti tarvinnut olla. Olipahan vain pisimmistä kansoista isoimpia.

Saksalaisia väitetään pitkäkasvuiseksi. Lienee siis tuo jättiläinen ollut ... vaikkapa saksalainen.

Hän oli entinen Ranskan muukalaislegionan sotamies, kuuluisan *'Légion étrangère'* in ... julman palkkasoturiarmeijan, jonka frankkien tasavalta keräilee monien valtakuntain onnettomista, rikollisista ja kodittomista, taistelemaan Ranskan kunnian ja rikkauksien puolesta sen kaikenlaisia vihollisia vastaan: tummaihoisia alkuasukkaita, jopa joskus valkeitakin kilpailijoita. Todellakin julma ammatti! Palkaksi annetaan tosin runsaasti leipää ja hyvä eläke, mutta myöskin lopulta unohdettu hauta vieraismaissa ... puhumattakaan elämän kärsimyksistä. Sellainen hauta lienee kyllä jollekulle heistä yhdentekevä, mutta ei suinkaan enimmille.

Kuinka eli pitkä saksalaisemme keitaassa? Ja miten oli hän joutunut muukalaislegionaan?

Hän oli kauan sitten, kotimaassaan, surmannut veljensä. Sattuuhan sitä; sellainen on mahdollista muussakin kuin sadussa. Rangaistuksen oli hän välttänyt karkaamalla ulkomaille ... vapaaseen Ranskaan, jossa oli päässyt muukalaislegionaan.

Raskaat ovat veljesmurhan seuraukset, usein hetkellisen kiihtymyksen vallassa tehdyn! Kauhea muukalaislegionan palkkalaisen elämä! Palvellapa siten esimerkiksi viisikolmatta vuotta ... sotarekillä Marokon vuoristoissa, Ranskan alinomaisissa taisteluissa pikku sulttaaneja ja sheikkejä vastaan ... surmaten maan omistajia, jotka taistelevat Profeettansa ja vapautensa puolesta! Tai ehkäpä vietiin onneton Kotsin-Kiinaan, marssimaan ja ottelemaan aarniometsissä, jotka kaiketi höyryävät kuumetta ja joissa alkuasukkaiden nuolet lentävät salassa niinkuin käärmeet pistävät korkeassa ruohistossa.

Olla tällä tavoin pitkät ajat ... ehkä enimmäkseen vieraskielisten tappotoverien parissa ... saattamatta koskaan toivoa pääsevänsä takaisin kotiseuduille.

Mutta jos hän oli muukalaislegionan mies, niin miten hän asui keitaassa? Kuinka hän ei marssinut Marokossa tai Indian aarniometsissä?

Miksi hän oli keitaassa ... joka on erämaan laineiden välissä niinkuin sorsanpesä merenpoukamassa.

Näin on asia, että hän tosiaan piileskeli siellä. Suurvaltojen sota oli syttynyt. Saksalainen oli paennut joukoistaan, taistelemasta omaa isänmaatansa ja sen liittolaisia vastaan. Hän piiloutui tähän syrjäiseen paikkaan ... etäälle Saharaan.

Hyvää kätköä hän tarvitsikin. Sillä armoton rangaistus kohtaa muukalaislegionasta karannutta miestä. Siinä armeijassa on kuri yhtä hirveä kuin leipä ja eläkkeet hyvät. Jos joku legionalainen esimerkiksi haavoittuu, kun väistyään alkuasukkaiden edestä, haavoittuu niin pahoin, ettei hän jaksakaan itse kävellä, ammutaan hänet. Niin väittää huhu. Tovereita ei uhrata turhaan taisteluun hänen tähtensä. Ja parempi hänen onkin kuolla kuin joutua vimmastuneiden vihollisten käsiin, muhamettilaisten ja muiden pakanain, ehkä ristiinnaulittavaksi.

Jos käy taten laillisessa sodassakin, miehen täyttäessä velvollisuutensa, niin kuinka sitten karkurille? Hän ei ole enää toveri eikä edes ihminen, vaan koiraa kelvottomampi. Hänen kohtalonsa on hyvin häpeällinen kuolema ... milloin hän joutuu kiinni.

Tämän miehen piilopaikka oli kuitenkin hyvä. Jollakin legionansa epätoivoisella marssiretkellä Saharassa hän oli sen keksinyt ... eikä ollut ilmaissut sitä toisille. Kenties hän jo silloin aavisteli karkaamistaan? Sellaisen kätkön oli hän löytänyt keitaassa, että uskoi nyt voivansa säilyä siellä sotalakien kostolta.

Sadun asiaan ei kuulune selvitellä, miten hän lienee keitaaseen kulkenut ... jalkaisin, kamelilla vai tavallisella ratsulla. Kaikki on sadussa mahdollista. Ehkäpä oli hän tullut jalkaisinkin, koska hän oli legionan elämässä hirveästi karaistunut mies.

Miltä näytti se keidas?

Saharan pohjoisreunalla on punertavia vuoria ja niiden välissä ylätasanko, jossa on suuria ja rikkaita kosteikkoja: paljon hedelmäpuita, niin paljon, että siellä saattaa kulkea kilometrinkin aprikoosien, kirsikkain ja oranssien kukkasten keskellä. Melkein samanlaisia ovat myöskin varsinaisen Saharan isot keitaat. Mutta jättiläisemme kätkö oli hyvin pieni. Siellä ei ollut enempää kuin kuusi taatelipalmua ja joku persikkapuu. Sellainen oli tämä saari hiekkameressä...

Keitaassa ei muuten ollut isäntinä oikeastaan muita kuin hän.

Harvinaisen ja ihmeellisen paikan oli siis sadun jättiläinen todellakin löytänyt itselleen.

Hän eli siellä melkein yksin ... sanokaamme: melkein yksin. Monta ihmistä ei keitaassa olisikaan voinut elää, sen vähillä taateleilla ja persikoilla. Hedelmien lisäksi täytyi nimittäin jättiläisemmekin hankkia ruokaansa muualta, hyvin etäältä. Hän samosi hiekkameren poikki pohjoisen ylätasangon vuoristoon metsästämään. Tietävästi hänen kaltaisensa jaksoi juosta pitkät matkat.

Metsästämistä nykyaikaisessa mielessä eivät hänen retkensä kuitenkaan olleet. Sillä ... tämä jättiläinen oli varustettu ainoastaan kurjalla jousella.

Ei kiväärillä, vaan jousella! Sehän kumma ... että hän oli karatessaan jäänyt ilman pyssyäkin.

No, jousen varassa eläminen ei ole aivan helppoa.

Jousella hän ampui lintuja, joita on kylläkin ylätasangon kolkkojen vuorten välissä. Mutta juoksustakin hän otti kiinni riistansa ... paitsi kauriita myöskin petoja. Hän kuristi ne isoilla käsillään, ellei niitä tappanut väkipuukollaan. Petojako hän pyytii? Niinpä niin: hän oli jättiläinen, ja eikö petojenkin liha kelpaisi barbaarisen Legionasotamiehen ravinnoksi?

Nuoretkin lukijat arvelevat varmaan, että hän oli hullu. Miksikä ei olisi ollut? Eikö moisessa elämässä järki sekaantuisi?

Hurja oli hän näöltäänkin. Hänellä huiskui päässä punertava, melkein valkeaksi palanut tukka, sillä hän ei suojannut tulisimmassakaan paahteessa päätänsä, vaan samosi paljaspäin. Siinä suhteessa hän oli muinaisarabialaisten runouden sankarien veroinen, koska näiden sankarien korkein kerskunta on se, että he kestivät auringonpoltetta ilman päähinettä. Hänen silmänsä olivat kylläkin siniset, mutta posket leveät ja melkein mustiksi paahtuneet, ja nenä saksalainen.

Sallikaamme hänen ulkomuotonsa olla rauhassa. Antakaamme hänen juosta erämaassa irrallaan kuin peto ... hyppiä hiekkavallien ylitse, tappaa kauriita ja muita eläimiä, joita hän söi.

Jalopeurat olivat hänestä oikeita vihollisia. Paitsi että ne olivat vankkoja ja voimakkaita, oli niiden pää, kun ne astelivat miestä vastaan taisteluun, astelivat häntänsä viuhtaisten, niiden pää oli pystyssä ja kyömyinen kuono koholla. Ja niiden silmät katselivat suoraan: kaikkein suorimmin juuri silloin, kun pedon hampaat paljastuivat ja kita ärjähti vihasta. Kaunista oli taistella niiden kanssa, vaikka taistelu kävi usein raskaaksi. Kun Simson painiskeli jättiläisemme jalopeurain kimpussa ja väänsi niiltä viimein leuat nurin.

Ei hän näitä eläimiä ahdistellut, milloin ne tulivat juomaan hänen keitaansa puroista tai vuoriston lähteistä, ryömien auringon polttesta nääntyneinä. Ei, vasta sitten, kun ne olivat janonsa sammuttamalla virvoittaneet voimansa, he karkasivat yhteen. Silloin huudahti ihminen: "Väisty, mahtava peto! Väisty, jos metsästät sitä kaurista kuin minäkin. Luovu siitä ... tällä kertaa; toiste annan sinulle vuorosi. Ellet, niin sinut kukistan. Että väkevä lyö heikon, se on saksalaisen tunnustama eläinten ja ihmistenkin katkera laki. Ja tiedä eräs seikka, jos uskottelet voittavasi minut: tiedä, ettei sydäntäni haavoiteta hampain eikä kynsin. Minulla on nimittäin sydän muualla eikä ruumiissani. Olen jättiläinen, jolla ei ole sydäntä. Kuka minut kaataa? Sentähden: väisty taikka kuole!"

Mies väitti näin ollen, ettei hänen sydäntään voitu saavuttaa eikä häntä itseään surmata. Mitenkä hän siis pelkäsi ihmisten rangaistuksia?

Se olkoon sadun salaisuus.

Usein kiljui jalopeuran nälkä kuitenkin niin, että taistelu oli välttämätön. Nyt taisteltiin kauan ... molemmat he vuodattivat hiekkaan tummaa verta. Mutta, kuten sanottu, viimein jättiläinen, jonka sydämeen vihollinen ei pystynyt, sai riistää taljan jalopeuralta ... ja leikata parhaat herkut sen ruumiista, varsinkin sydämen ja aivot. Hän heitti suuren taljan hartioilleen ja palasi palmujensa siimekseen.

Jalopeuran aivot ja sydän ovat vanhastaan sankarien ruokaa. Ja eivätkö ne kelpaisi sutena metsästävän legionalaiskarkurin suuhun?

Myöskin pantterien kanssa hän otteli. Mutta niille ei hänellä ollut monta sanaa, noille kirjaville ja sulaville kissoille. Hän virkkoi:

"Ohoi teitä, jotka ette tule koskaan vastaani avonaisella maalla, vaan pälyilette kumpujen takaa ja hiivitte ruovistossa sadepurojen varsilla ei ainoastaan uhkailevin, vaan kavaluutta kiiluin silmin! Niiden silmien keltaisuus muuttuu ihmisen edessä vihasta vihreäksi. Tulkaa tanterelle, taistelkaa!... Te ette tule, te kaappaatte syrjästä minun kauriini. Etsinpä teidät käsiini ja heitän nahkanne selkäni kaunisteeksi ... tai sen jalkojen alle, joka säilyttää sydäntäni."

Jättiläinen surmasi pantterit. He eivät voineet hänelle mitään, koska häneltä oli sydän poissa. Sotamies nylki näiden taljat, alkaen niiden ilkeästä pääkopasta, sekä palasi nuo koreat taljat hartioillaan kotiinsa.

Shakaaleja tappaa oli helppo työ. Niitä ei puhuteltu, niiden kanssa ei taisteltukaan. Ne saivat hiiviskellä hänen perästään ja syödä hänen kaadettuja panttereitaan, jopa sammuttaa tulisen janonsa hänen keitaansa huonoimmasta purosta. Kumminkin yrittivät ne usein siepata varkain jättiläisen kahta kesyä kaurista, jotka hänellä oli keitaassa niinkuin ammoiden Polyfemoksella lampaita luolassa. Mutta hän löi silloin niiden päät murskaksi auringon kovettamaan someroon, pesi kätensä ja sanoi itsekseen:

"Shakaalin sielu on vielä iljettävämpi kuin sen nahka ... sielu, joka ei ole suora eikä rohkeasti vilpillinen, vaan öisin tyhjää ulvovan ja päivin tyhjää hahattavan sielu! Oi, jos pääsisin koskettamasta shakaaleihin!" Kauas erämaahan heitti hän niiden ruumiit.

Mutta mitä puhua jalopeuroista ja panttereista? Muitakin vihollisia hänellä oli, viisaampia ja voimakkaampia. Pölypilvenä kiittää erämaassa beduiinien sotilaita. Niitä tuli kerran lauma hänenkin alueelleen. Etummaisina lennättivät miehet ... takana samosivat naiset ja kuparinruskeat lapset huojuvien kamelien seljässä. Miehet lennättivät hurjilla ratsuilla, nälkää nähneet ja karaistuneet sankarit ... laukoen nopeassa tahdissa jättiläistämme kohti pyssyjään, pitkiä ja tarkkoja, kilpikonnanluulla kirjattuja. Jättiläisellä ei ollut muuta asetta ... kuin jousi. Ohoh, turhaan he ryntäsivät, kuulat ja käyräsapelit kimposivat sadun karkaiseman rinnasta niinkuin vaskisesta kilvestä. Pitkä ja peljättävä olento surmasi väkipuukollaan vihollisia kymmenen, loput rukoilivat häneltä armoa, heittäytyen kasvoilleen maahan. Nyt antoi hän beduiineille muutaman päivän kestitystä: jalopeurain ydintä ja kauriittensa maitoa. Sitten saivat ne lähteä; kaatuneitten ratsuja tai heidän aseitansakaan ei hän ottanut. Mitä olisi hän tehnyt niillä? Hänen jalkansa olivat nälkäkurjen jalkoja nopsemmat, eivätkä hänen kouransa tarvinneet pitkää asetta.

Entäpä erämaan henget? Arabialaiset sadut kertovat aavikoilla olevan paljon niitä ... enimmäkseen synkkiä ja vihamielisiä henkiä ... julmia haltioita. Nekin mahtoivat vaivata miestä, joka oli tappanut oman veljensä ja oli tuomittu pysymään aina vieraalla maalla, jopa sortumaan lopulta yksinäiseen hautaan. Nämä henget olivat luonnollisesti paljon suurempia kuin itse jättiläinen. Sellaisia, jotka peljättivät sadussa Aladdinia, kun ilmestyivät hänelle ensi kertaa. Ne kohosivat yöllä, joka on henkien aikaa, hiekkujen alta; ne ulottuivat kelpo matkan taivasta kohti, pimentäen kuulta valon; uhkasivat onnetonta pahoilla kohtaloilla ja kauhealla kuolemalla.

Mikään afrikalainen yö, öistä synkin, ei liene niin musta kuin tuollainen toivoton elämä.

Mutta olihan jättiläisemme sydän hyvässä kätkössä... Sellaisessa taikalippaassa, että sen salaiset ominaisuudet muuttivat synkimmänkin yön niin kauniiksi kuin kangastus. Omituinen riemunlaulu partaisilla huulillaan selvisi erämaan lapsi sekä isoista että pienistä pahoista-hengistä ... vahvasti uskova ja väkevä laulu.

Näin eli jättiläinen keitaassa.

Ja silti olivat hänen päivänsä luetut. Silti voittivat erämaan henget, jotka uhkasivat tuota Saharan pitkää poikaa.

Lienee kulunut pari vuotta, silloin oli hänen kohtalonsa hetki tullut.

Lapsena kuulemassamme sadussa kerrotaan, että muudan jättiläisen vihollinen sai viimein tietää, missä hän säilytti sydäntään. Joltakin lavertelevalta linnulta hän sai sen tiedon.

Näin kertoo satu siitä kätköpaikasta:

Erämaassa oli pieni järvi, järvessä saari ja saaressa kaunis linna. Tässä linnassa istui kuninkaantytär, jolla oli hallussaan äärettömän kallis, itämainen lipas. Lippaassa pidettiin jättiläisen sydäntä, milloin hän itse kävi taistelemassa erämaan petoja, harhailevia rosvoja tai henkiä vastaan.

Sitten vihollinen ryösti lippaan, puristi lujasti sydäntä, ja silloin jättiläinen kuoli.

Siten käy tässäkin sadussa.

Kerran ilmestyi karkulaisen alueelle vaakalintu... Sellaisia lintuja on "Tuhannen ja yhden Yön" saduissa ... hirveän suuria ... niin isoja, että niillä voisi ratsastaa vaikka monta miestä. Enemmän kuin kaksikymmentä jalkaa täytti tämän lokin siivenkärkien väli. Vaakalintu oli valkea, lentäessä sen sulat humisivat niinkuin lähenevä myrsky.

Myrsky lähenikin ... Saharan myrsky, jonka nimenä on *samum*. Tuuli tuiskutteli hiekkaa, riuhtoen jättiläisen partaa, hänen tähystellessään taivaalla keikkuvaa lintua. Jo nousi ilmanrannalta hiekkapilvi ... mustana kuin syysi. Sen reunoilla kimmalteli vielä auringon hohde, jota vasten palmut kuvastuivat synkkinä, huokailen alakuloisesti. Persikkapuun oksilla olivat satakielet vaiti; ainoastaan joku sammakko äänteli vielä tuolla puron varrella, josta pedot kävivät juomassa.

Vaakalintu ei ollut sen kummempi kuin nykyaikainen lentokone. Mutta onhan sekin ihmeellinen, melkein kuin sadun lintu.

Minne oli lentäjä matkalla? Varmaan tuli hän Lounais-Afrikasta, missä myöskin käytiin sotaa ja missä saksalaiset puolustausivat kuin jalopeurat. Valkeaa Tunisiaa ja isänmaatansa Ranskaa kohti hän liiteli, kuljetti jotakin viestiä. Nyt oli hän nääntynyt kovista ponnistuksista, ja hirmumyrsky alkoi juuri raivota, viskoen hänen lintuaan niinkuin höyhentä. Silloin hän näki keitaan. Siinäpä oivallinen paikka hänen jättiläislokkinsa levätä ... pieni, vihreä ruohikko hiekkameren laineiden välissä!

Lentäjä laski keitaan viereen. Pian seisoivat hän kummallisen ja peloittavan näköisen jättiläisen edessä.

Mutta jättiläinen ei tappanut pientä ranskalaista!

Ei, paitsi virvoittavaa juomaa, ruokaa ja yösijaa, joita sinipukuinen ranskalainen pyysi, tarjosi erämaan omituinen mies hänelle ystävyytensäkin ... ylevästi niinkuin arabialaisen paimenheimon päällikkö kestitsee teltassaan muukalaista.

Mikä tähän lienee ollut syynä? Sekö, että vieras oli europalainen, joten karkuri ehkä piti häntä parempana kuin beduiinejä? Mutta olihan sinipukuinen samalla myöskin ranskalainen, nyt hänen isänmaansa verivihollinen ja siis hänellekin vihollinen ... sillä uskomme, että karkuri rakasti, ainakin näin vieraassa maassa kärsiessään, isänmaatansa. Vai oliko yksinäiselle mieleistä viimein kuulla tuttua kieltä?

Kuinka lienee ollut...

Ehkäpä erämaan henget lopulta pettivät tällä tavoin jättiläistä. Joka tapauksessa vei hän ensin ranskalaisen lepäämään. Eikä vienyt suinkaan pelkälle ruohokunnaalle, palmujen alle, vaan majaan...

Sinitakkisella oli kauniit, hiukan vinot silmät, ja hyvin punainen ja leveä suu.

Mutta minkälainen oli karkurin maja? Kuka uskoisi moista satua! Nyt näemme, kannattiko keitaassa asua.

Keskellä suurinta lammikkoa oli pieni saari. Saareen ei näkynyt pääsyä muuten kuin kahlaamalla ...

eikä se ollut ulkoa katsoen yhtään erikoinen: ainoastaan jotain kullanuskeaa rauniota pilkisti niiden jättiläiskaktuksien ylitse, jotka peittivät saaren korkeita rantoja. Loistavanpunaisessa kukassa komeilivat kaktukset. Mutta kun kahlattiin lammikon poikki, oli pensaikon sisässä palmulaudoista tehty portti ... pinnasta lahonnut, mutta vielä täynnä vahvikenaulojen koristeltuja kantoja... Ne naulojen kannat olivat aikoinaan muodostaneet punaiseksi maalattuun porttiin moskean kuvan. Ja portin takana aukesi eteen pieni itämaalainen palatsi!

Ensin pyöreä piha. Siinä välkkyi suihkulammikko marmoriäyräitten välissä. Marmori oli vielä niin kulumatonta ja hienoa, että sinitakki ensin arasteli astua sille europalaisilla anturoillaan.

Kypressit ja vielä raskaammin tuoksuvat ruusut kasvoivat sieltä täältä pihan permannosta.

Pihan ympärillä näytti olevan asumuksia ... toisessa kerroksessa, ikäänkuin luhdeissa, joita hevoscengän muotoiset kaaret kannattivat. Mitkä kaaret! Valkeat ... nypläilty täyteen arabeskejä.

Lentouseeri seisoj portilla kummastuksesta vaiti; suurin silmin katseli hän ympärilleen. Suihkulammikon vesi virtaili kohisten marmorikouruja myöten. Mutta pikku linnut eivät visertäneet, vaan istuivat hiljaisina myrteissä, ja kuivuneet oksat kypressien latvoissa kalisivat niinkuin mitkään luurankojen sääriluut.

Ei nyt voitu jäädä tähän tukahduttavaan ulkoilmaan, joskin hekumallisten tuoksujen täyttämään. Tarvitsihan vieras virvoitusta. Jättiläinen kehoitti häntä tulemaan, ja johti hänet jonnekin ... ikäänkuin maan alle. Alas kapeita portaita, parikymmentä pykälää. Kunnes kuului edestä kellertävää valoa, sellaista, miltä aurinko näyttää auringonpimennyksessä. Tila avartui saliksi. Seinät olivat peitetyt mustan ja vihreän kirjavilla keramiikkilaatoilla ... kuvitetut arabeskien yhdenmukaisilla koukeroilla ja salaperäisillä tähdillä.

Salissa oli yläkertakin, samanlainen kuin pihalla ... säle-ikkunoilla varustetut luhdit, joita täälläkin keveät kaaret kantoivat. Seinissä kiului arabeskejä; kaarien välissä tarjoutui marmorista muurattuja lepolavitsoita, joilla oli mahdottomasti leijonain ja pantterien taljoja.

Ilma oli raitis, sillä keskellä permantoa solisi suihkulähde, jonka maljakon valkea aines oli heikosti kellertävää ja läpikuultavaa kuin kauniin naisen käsien hipiä, ja korkealta kattoholvista leyhyi yltyvä tuuli, tullen heikon valon mukana, joka lankesi lähteen hopeisiin suihkuihin ... kätkeytyistä ikkunoista, jostakin suurten kivikukkasten takaa... Ne kukat muistuttivat lumpeita, mutta olivat punertavia.

Kukapa olisi rakentanut tällaisen palatsin kauas erämaahan?

Sitä kysyi vieras nyt jättiläiseltä. Ja kysyipä myöskin, kuka sitten jättiläinen itse oli. Tähän kysymykseen ei peljättävä mies vastannut; merkillisellä tavalla varoi hän ilmaisemasta siinä suhteessa mitään. Mutta palatsia sanoi hän varmaankin jonkun muinaisen ruhtinaan taikka muun rikkaan miehen rakentamaksi. Se mies lienee ollut maailmaan väsynyt, erakko. Näin yksinkertainen oli palatsin asia ... ellei palatsi nyt ollut suorastaan jonkun itämaalaisen taikurin tekemä.

Sitten sijoitti keitaan isäntä sinitakkisen lepäämään taljoille ja toi hänelle lauhkeaa maitoa ja hedelmiä.

Ja hetken kuluttua ilmestyi salin ympärillä olevista sisähuoneista nainen. Kaunis ja viehkeä.

Vaikka hän oli paljon arabiattaren näköinen, mahdottoman suurine ja mustine silmineen, paitsi nyt vaatteiltaan, ei hänellä ollut huntua. Ehkä oli hän jonkun beduiiniheimon tyttäriä, jotka välittävät profeetta Mohammedin laeista niin vähän, etteivät pelkää edes naisen suurinta häpeää: näyttää kasvojaan vieraalle ilman huntua? Niin, joku muu arabiatar saattaisi melkein näyttää hänelle koko ruumiinsa, mutta ei koskaan kasvojaan. Mikä lienee tämä kuninkaantytär ollut?

Kuninkaantytären kasvot olivat kalpeat ... niiden väri oli hieman kuin norsunluu. Mutta poskilla oli kuitenkin hohdetta, ja huulet hymyilivät salaperäisesti.

Nainen istahti eräälle pantterintaljalle, puettuna välkähteleviin vaatteisiin. Kaulassa ja otsalla riippui hänellä sadat metallista leikatut tähdet, helmet ja hopearahat. Istuessaan asetti hän jalkansa ristiin allensa. Kummallisesti hän oli vaiti... Näkyi, että hänen sandaaleihin pistetyt jalkansa olivat somat.

No niin: hänellä oli hallussaan se lipas, jossa jättiläisen sydäntä pidettiin säilössä.

Kuinka kävi sitten?

Tuo hiukan vinosilmäinen vieras ei poistunutkaan sieltä sinä päivänä, jolloin myrsky asettui, kuten ehkä olisi sopinut olettaa. Eikä sitä seuraavan yönkään jälkeen. Ei moneen päivään.

Aina hän kuhnaili: milloin oli mikin osa lentokonetta epäkunnossa. Taitavasti hän uteli, kuka jättiläinen oli ... mutta ei vielä saanut selvyyttä.

Saharan poika metsästeli nyt riistaa paitsi itselleen ja tietysti ennen kaikkea sydämensä säilyttäjälle myöskin tuolle ilmasta laskeutuneelle. Metsästi ja taisteli ... petoja ja pahojahenkiä vastaan.

Sitten kävi niinkuin siinä aikoja sitten kuullussa sadussa. Kerran, kun jättiläinen kaukana vuoristossa juuri tarttui pantteria niskaan, etsittyään sitä kallionkoloista ja ajateltuaan, että shakaalikin taitaisi olla kyllin hyvää tälle ranskalaiselle, hänen isänmaansa viholliselle, jonka silmät olivat hiukan vinot ja leveän suun huulet punaiset, kerran, kun hän oli tappamaisillaan pantterin, tunsu hän mielessään kummallista ja hirveää ahdistusta. Se ahdistus oli kuin hänen sydämessään; mutta ainoastaan sielussa täytyi sen olla, sillä eipä hänellä ollut sydäntä ... tai sydän oli muualla. Niin merkillinen ja kova oli tämä ahdistus, että jättiläisen täytyi hellittää otteensa ja päästää pantteri rankaisematta menemään. Jopa oli hänen pakko lähteä heti kotiin, keitaaseen: siltä tuntui hänen rinnassaan.

Illan vaalea rusko sammui autiolla ja äärettömiin asti kolkolla aavikolla, jota hän samosi ... yhä hiljemmin.

Hän kumartui portistaan sisään. Ei ollut uskoa silmiään. Sillä hänen maanalaisen salinsa ovella seisoi tuo sinipukuinen ja piti kourissaan hänen sydäntään, joka oli nyt vedetty lippaasta esille.

Eikä lippaan vartia huutanut hätää, kutsunut jättiläistä avuksi! Ei ... kuninkaantytär salli kaiken tapahtua, piillen ranskalaisen takana ja katsellen vaiti marmoriportaisiin. Sitä vaikenemista saksalainen kauhistui. Mutta ranskalainen nauroi, ja hänen huulensa vetäytyivät hyvin leveälle.

Niin, vihollinen rusenteli jättiläisen sydäntä, ja keitaan isännän vihasta kohonneet kädet herpautuivat silloin tuskasta. Vieläpä käski vieras jättiläistä antamaan hänelle oman väkipuukkonsakin: uhkasi lävistää sillä tuon ihmeellisen sydämen, ellei jättiläinen lähtisi heti täältä. Näin uhaten nauroi ranskalainen uudestaan; hän oli tikahtua naurusta.

Eikö olisi hän kunniallisena ranskalaisena vihannut mokomaa miestä? Pitkää ja vahvaa saksalaista, jonka hän nyt tiesi jättäneen paikkansa legionassa juuri tärkeän hetken tullen? Ja eikö hän olisi kadehtinut kelvottomalta tätä keidasta ja halunnut siellä olevaa kuninkaantytärtä?

Kuninkaantytär jälleen: ikäväksi käynee tulisesta arabiattaresta vartioida ikänsä erämaassa niin tuiman miehen sydäntä!

Jättiläisen oli lähteminen keitaasta. Sitä, ken oli saanut hänen sydämensä, oli hänen toteltava.

Koskaan ei etelän musta yö ollut näyttänyt hänestä niin pimeältä kuin tämä, jona hän harhaili nyt pitkin erämaata, päänsä päällä taivas täynnä suuria ja säkenöiviä tähtiä.

Kauan hän harhaili.

Mutta toisen päivän iltana kaatui tuo hirveän pitkä mies kuoliaana kahden hiekka-aallon väliin.

Vaakalintunsa lähtöön järjestänyt ranskalainen aikoi lentää ensin Tunisiin ja jättää ehkä keitaan naisen sinne, ... hyljätä hänet. Sitten lentäisi hän kauniiseen Ranskaan. Mutta tulisi joskus tähän erämaan ihmeelliseen paikkaan takaisin, ellei hän kaatuisi tykkien suun edessä. Nyt naisen kanssa keitaasta lähtiessään oli ranskalainen viimein todellakin puhkaissut jättiläisen sydämen väkipuukolla, ensin sydäntä hirveästi kiusattuaan. Se oli hänestä parhain ratkaisu; niin ei raakalainen joutuisi milloinkaan hänen tielleen.

Matin ulkomaanmatka.

Matti Vahvaselkä Mikkelistä oli punakka poika ... lihava, hiukan matalaotsainen. Syöminen oli hänelle rakasta, makailu miellyttävää.

Hurskas hän oli hienoisesti.

Ylioppilas.

Niin, hän oli lukenut ensin teologiaa, sitten juridiikkaa ja sitten taas teologiaa. Jättänyt juridiikan velkojensa vuoksi, ja teologian tunnonvaijoissa, ettei hänestä, oikeastaan vapaa-ajattelijasta ja ainakin vapaata elämää, punssia ja sensellaista, pohjaltaan kaipaavasta, olisi papiksi. Niinpä oli hän lopulta muuttanut täydellisesti uraa. Hän oli kaivannut maalaiselämän rauhaa, koska hän oli talonpojan poika,

ja kaikkein suloisimpaan maalaiselämään hän nyt mielestään viimein antautui: meni näet puutarhurikouluun. Ja valmistui lopulta sitten puutarhuriksi.

Matti Vahvaselkä oli nyt puutarhuri. Aluksi joutui hän eräälle suurenlaiselle tilalle Mikkelin taakse, jonkun vanhan ystävänsä taloon ... istuttelemaan tavattoman määrän omenapuita entisten, paleltuneiden paikalle, ja vaalimaan sitäpaitsi porkkana- ja kaalimaita.

Melkoisen yksinäinen oli se kartano, sillä lähimpään kirkonkyläänkin tuli matkaa parisenkymmentä kilometriä.

Ensimmäinen kevät ja sitä seuranneen kesän alkupuoli menivät varsin hupaisesti. Mikäpä siinä: vuoroin vakavissa työhommissa ja vuoroin ison kartanon pöydässä, josta ei silavaa puuttunut. Mutta vaihteluksi istui Matti joskus lauantaisin naapuri-isäntien luona, jotka tarjosivat hänelle välistä sokeroitua pirtua, jopa kaksi kertaa oikein hautelevassa saunanlöylyssä. Nämä kekkerit olivat maalaiselämässä ihania.

Mutta syksymmällä kesää alkoi sataa, Matin mielestä surkeasti. Matti oli tottunut oleskelemaan Helsingissä syksyllä, joka nyt tuli vielä sateisempi kuin kesän loppu. Alakuloiselta tuntui hänestä järvi ... nuo elokuussa niin hauskat apajapaikat. Metsissä oli märkää, ja likaiset ne peltojen polut, joita pitkin hän tallusteli renkien kanssa kaikenmoisisa muissakin töissä kuin puutarhassa, sillä rikkaan ystävän kanssa oli tehty sellainen sopimus, että Matti olisi kuin toisetkin kartanon palvelijat, milloin ei ollut tehtäviä suuressa puutarhassa ja vihannesmailla.

No, loma-aikoinaan Matti hiukan metsästeli. Pari kertaa isäntänsäkin kanssa, huiman herran. Se vanhapoika asui enimmän aikansa Mikkellisä, käyden tilallaan ainoastaan silloin tällöin. Näillä metsästysretkillä pistettiin hiukan naukuksi ... Ja kun herra oli sitten jälleen lähtenyt, koetti Matti hauskuttaa itseään paitsi syömällä hartaasti ja kaikessa rauhassa kartanon pöydässä, josta ei silavaa puuttunut, myöskin kylpemällä neljästi tai viidesti viikossa. Syötyään ja kylvettyään hän sangen aikaisin painautui kuumaksi lämmitettyyn kamariinsa ja pötkähti siellä sänkyyn.

Alkuaikoina hän nukkuikin hyvin.

Tähän suuntaan meni seuraava talvi ... menihän se.

Poloisen ihmislapsen elämää ajatteli Matti Vahvaselkä usein: että hän nyt oli täällä, metsämaiden keskellä, papiksi aikonut ja tuomariksi lueskellut.

Ja Matti toivoi kirkasta kevättä ja lämmintä kesää, jotka sitten tulivatkin, ja tuli myöskin uusi syksy.

Nyt kävi niin, että aikansa ratoksi ja kartuttaakseen elämänuraansa kuuluvia tietoja sattui Matti, joka ei tähän asti ollut lukenut paljon muuta kirjallisuutta kuin tiedekuntiaan koskevia kirjoja, hankkimaan itselleen eräitä matkakuvauksia. Näissä kerrottiin paitsi Palestinasta ja sen luonnosta, joita Matti rakasti erikoisesti, monista toisistakin maista ... muiden muassa Saksasta ja Ranskasta ja kauniista Italiasta.

Kenen oli sen tärkeämpää kuin tällaisen puutarhurin tuntee myöskin vieraita maita ja niiden kasvullisuutta? Keskellä syksyn sateita ja talven tuiskuja ... hiljaisina iltapuhteina, kun kaikki muut paitsi Matti jo nukkuivat kartanossa, vetäytyneinä kello seitsemältä sänkyihin ... alkoivat hänen mielessään vähitellen hohtaa Italian appelsiinimetsät ... ja alkoivat kilahdella Reinin rypäleiden mehuilla täytetyt pikarit. Kilahdella niin iloisesti, että vanha, viereisessä kamarissa nukkuva emäntäpiika tuskin voitti niiden äänen kuorsauksellaan. Niin, Matin edessä ryhtyivät myöskin veikeilemään kauniin Ranskan tyttäret, hänestä kovin viehkeät... hänen lueskellessaan öljylampun kodikkaassa valossa, kunnes lopulta uni joutui ja lamppu piti sammuttaa.

Ihan heti ei hän nyt saanut unta, varsinkaan sellaisina iltoina, jolloin saunaa ei oltu lämmitetty.

Ja kun Matti luki matkakuvauksia, miltä alkoi muutenkin tuntua tämä Suomen maa? Alakuloinen Suomi; kesääkin täällä on ainoastaan rahtunen.

Mitä voi meillä tehdä hyväkään puutarhuri muuta kuin nyökyttää päätänsä porkkana- ja kaalisarkojen ääressä?

Toista ovat ihanat viinit, toista ovat appelsiinit!

Ei lähtenyt täällä edes home noista karviaismarjapensaista. Ja puolet niistä sadoista omenapuiden taimista, jotka hän tänne tullessaan istutti, mätänivät ensimmäisenä talvena olkikääreihinsä, kun hän koetti varjella niitä pakkasilta. Täytyi hankkia uudet taimet sijaan.

Mainitusta vahingosta kyllästyi hiukan Matin ystävä, tuo talvet kaupungissa hummasteleva herra.

Liian suuret olivat hänen puutarhasuunnitelmansa olleet. Ei hän pysynyt Mattiin enää oikein tyytyväisenä... Tämä puutarhuri nyt oli entinen teologi ja juristi...

Vaikkei isäntä vielä sanonut mitään, koska Matti ja hän olivat tuttavvia ja naukkuveljiäkin, niin huomasi Matti hänet tyytymättömäksi.

Entä sitten Matti itse! Jospa hän olisi päässyt täältä ... jonnekin!
Edes lähemmäksi suurempia paikkoja.

Nyt täytyi hänen viipyä kartanossa ainakin vuotensa loppuun, ja hiukan peljätäkkin isäntää, entistä toveria.

Kerran keväällä tuli herra taas tilalleen. Tuli jo viettämään kesää, mutta kohtasi maalla takatalven. Niinpä hän ja Matti istuivat molemmat ikävissään salissa ja katselivat, miten lumiräntä samensi ilman ja peitti maan märkiin hursteihinsa. Harmissaan haasteli tavallisesti iloinen herra puutarha-aikeiden huonosta onnesta. Silloin johtui Matti valittelemaan ... että mitäs täällä Suomessa ... puutarhoista. Ja innostui lopulta huudahtamaan jotain paremmista maista, Ranskasta tahi Saksasta ... Italian aurinko oli liian kaukainen toiveenakin. Mutta hätäpäs olisi siellä elää ... appelsiinien keskellä. Jo Saksakin oli maa...

Mitäpä sanoi tähän isäntä? Hän oli takatalveen kyllästynyt. Hän ryhtyi nyt Mattia innostamaan: näytti monillakin elävillä esimerkeillä, kuinka Amerikan farmit ja seikkailut siellä Kaukaisen Lännen hevospaimenten parissa olivat tehneet useista pehmeäluontoisista suomalaisista karskeja miehiä. Mitä Europaan tulee, ei hänen mielestään kannattanut puhua muista valtakunnista kuin Saksasta. Toisissa oli luonto liian veltostuttava, ja Saksa oli järjestyksen maa, kun taas Ranska ja Italia olivat ... no, hän ei oikein tiennyt mitä ne olivat. Mutta Mattia, joka ilmaisi, ettei hänellä olisi varojakaan eikä toiveita saada rahaa niin pitkää matkaa varten kuin Amerikkaan, Mattia kehoitti ystävä lähtemään Saksaan. Aluksi ainoastaan Saksaan. Jopa lupasi hänelle omasta kukkarostaan matkarahoista osan, viisisataa markkaa, sekä hankkia jonkun henkilön Matille takaajaksi vähän enempäänkin kuin toista sen vertaa varten. Itse hän tarjoutui ensimmäiseksi takuumieheksi; Matti suorittaisi velkansa sitten, kun hän paisuisi ulkomailla mieheksi...

Päätettiin, että Matti muuttaisi ulkomaille.

Meni se kesä, ja tuli syksy. Viimeiselle metsästysretkelleen tänä vuonna tullessaan antoi iloinen ystävä Matille tuhannen markkaa, pienellä velkakirjalla hankitut. Nyt oli Matin kohta lähdeävä, heitettävä virkansa, käydäkseen vielä ennen matkaansa kotonaan, Mikkelin toisella puolella ... hyvästelemässä köyhiä vanhempiaan. Niin, hyvästelemässä moniksi vuosiksi ... ehkä iäksi...

Matissa heräsi matkakuume. Paljoa ei hän sallinut enää itselleen viipymistä, jonkun viikon uudisteli Matti kotonaan koulunaikuisia saksan kieliopin tietoja ... katseli sanakirjaa. Sillä, kuten sanottu, Saksaan oli hänellä suunnitelma lähteä. Hyvin tuntui kieli sujuvan!

Laiva lähti Turusta Köpenhaminaan vähän ennen joulua. Matin uskollinen pärekori, vanha ja nurkistaan naurava, sovitettiin täyteen Matin omaisuutta ja vedettiin nuoralla kiinni. Sitten Matin päähän naapukka ... uusi ja kriminnahkainen. Sateenvarjo mukaan, ja ulkomaille vain ... luomaan tulevaisuutta.

Saksaan ... ehkä kauemmaksikin. Palatakseen kotiin vähän toisenmoisissa oloissa.

Kaikki meni hyvin. Matalana katosi Turku saarten taakse; meri oli tyyni, aueten Matille kummallisena ja hiukan peloittavanakin ... Mutta rohkeutta piti olla! Kuinka tuolla meren äärillä risteilivät höyryt ... mikä minnekin etäisiin maailmoihin.

Ja Matilla oli matkassa onni: meri pysyikin tyynenä ne molemmat vuorokaudet, mitkä Köpenhaminaan asti tarvittiin. Alussa ei ollut perille saapumisen jännitystäkään. Eikähän Saksa ollut niin kovin kaukana. Melkein mukavaa oli kävellä kannella ja katsella mertä, vielä mukavampaa istahtaa välitöiksi pöydän ääreen, jossa oli paljon monilaatuisempia ruokia kuin tuolla hänen entisen ystävänsä kartanossa niinä aikoina, milloin isäntä ei ollut siellä itse käymässä; metsästyskautena siellä kyllä oli melkein yhtä hyvä kuin Helsingissä Gambrinin ravintolassa, jossa Matti oli varsinkin nuorena teologina istuskellut. Nyt laivalla söi Matti koko rahan edestä ... niinkuin muinoin Gambrinilla oli syönyt, ensin aina toista päivää paastottuaan. Söi hartaasti, pyyhkäisten salvetilla suutaan ja nenäänsä, koska tuntui olevan nuhaa.

Bornholmin valkea viiru kuului vasemmalta. Matin jännitys rupesi nousemaan.

Tuli Köpenhamina, Tanskan kuninkaan iloinen kylä. Nokinenpa tämä satama olikin! Kivihiltä ja roisketta... Mutta maihin nyt vain ... näkemään Köpenhamina, ja sitten iltajunalla Hampuriin.

Matti Vahvaselkä tarttui korinsa nuoraan, sitten järjesteli hän vielä naapukkaa päähänsä. Nyt laskeutui hän varovasti alas jyrkkiä laivaportaita. Tuonne tulliin oli mentävä... Portaitten juuressa ympäröi hänet joukko miehiä ... Herroja, joiden lakeissa on hopealla tai kullalla tikattu nauha. Ne puhuvat tanskaa. Mitä ne sanovat? Miehet saartavat Matin lujemmin, hän koettaa kuunnella, hänen korvissaan humisee. Mitä nämä herrat tahtovat? Passia ne varmaan tahtovat ... Kuka olisi uskonut Tanskan miehiä kooltaan näin isoiksi ... Matti jättää pärekorinsa maahan, kaivaa passin taskustaan. Hän sanoo ruotsiksi:

"Juu, juu, on passi."

Kaikkein suurin mies vilkaisee passiin, joka värähtelee Matin kädessä. Sitten katsoo hän ihmetellen Mattiin, hymyilee. Kuinkas nyt on? Muutkin herrat alkavat nauraa. Matti ryhtyy selittämään, että on tällä passilla lupa tulla tänne maihin, se on Suomen viranomaisten antama passi. Tuo iso mies ei välitä passista, hän heilauttaa kättänsä torjuvasti. Mitä hän nyt tahtoo? Mikä väärinkäsitys tuli tässä? Tanskaa ne kaikki puhuvat ... sitä on mahdoton ymmärtää. Miksi ne ahdistavat Mattia?

Laivan toiset matkustajat, enimmäkseen niistä Suomen ruotsalaisia, kulkevat jo laukkuineen tuolla kauempana. Ettei Matti ollutkin jo laivassa rohkaissut luontoaan ja kysynyt heiltä, kokeneilta, huonolla ruotsillaankin, mitä täällä ulkomailla on ensiksi tehtävä! Herrat Matin ympärillä naureskelevat. Matti on nolo, että hän tyrkytti passiaan heille. Mutta koska hän on nolo, niin hän lopulta suuttuikin! Hän on tulipunainen. Hän aikoo ottaa korinsa maasta, kursailematta lähteä tulliin. Mutta silloin: eikös yksi noista peijakkaista ole vienyt hänen koriaan! Se kiikuttaa sitä paraikaa ajurinrattaille! Matti juoksee hänen perästään ja kiskaisee korinsa miehen käsistä pois. Mikä runtale se tuollainen mies? Vie ulkomaalaiselta korin! Hunsvotti ... pienessä Tanskassakin.

Se mies tarttuu nyt ajurinhevosta ohjaksiin.

Matti huomaa, että mies oli vossikka. Että kaikki nuo suuret herrat olivat hotellien vossikoita. Ja heille oli Matti näyttänyt passiaan.

Sitten seisoo Matti tullirakennuksessa, punaisena siitäkkin, että raahasi koriaan ... Ilkeää on näytellä koko maailmalle tavaroitaan... Mutta pianpa tästä päästäänkin...

Viimein istuu Matti ajurinrattaila ... oikean ajurin, ei tuollaisten hotellien herrain. Istuu kuin Suomessa, mutta sydäneläällä omituinen tuntu... Komeaa on tämä kumminkin: ajaa jännittävästi suuren kaupungin läpi. Hän on päättänyt viedä korinsa valmiiksi sille asemalle, jolta juna lähtee illalla Hampuriin. Kun kori on saatu tavarasäilöön, aikoo hän nähdä Köpenhaminaa.

Niin hän tekee... Onpa kaupungissa ihmettelemistä. On kapeita kujia ... on vaunuja, kuvapatsaita, kelloja, kilistimiä ... naukkuja! Suuria pihvejä ... jos kalliitakin, koska kruunu on kallista rahaa... Ja rahat olisi käytettävä tulevaisuuden luomiseen!

Ilta pimenee, päässä naukku pihisee. Miksi hän luulee eräiden ihmisten katselevan häneen? Naureskelivathan ajuritkin satamassa...

Mutta pimeille kaduille hän ei lähdekään. Sielläkin voi olla roistoja. Ei, hän pysyy siivosti valtakadulla.

Kuljeskelu väsyttää ... kodittomana kuljeskelu.

Raatihuoneen torilla pysähtyy Matti suuren suihkulähteen luona ja istahtaa sen reunalle jalkojaan lepuuttamaan. Ajattelee kasvavalla levottomuudella, miten löytää iltamyöhällä ajoissa asemalle. Ja onko Saksassakin tällaista...

Siitä ohitse kulkee joukko naisia, kirjavat höylienhäät päässä. Neljä poikkeaa Matin luokse. Ne tahtovat jotakin. Tyttöjä ne ovat. Ah, tätä kaupunkia! Matti ei ymmärrä heidän puhettaan. Lopuksi eräs tytöistä, joka harmistuu, kun ei Matti häntä ymmärrä, huutaa Matin naapukkaa osoittaen:

"Katsokaa, se on kiinalainen!"

Sen Matti käsittää, että häntä sanotaan kiinalaiseksi. Nauravat tytöt puhuvat yhä kiinalaisista ... ilakoivat...

Kiinalainen! Matti Vahvaselkä murisee jotain ... suomeksi, sillä hän alkaa taas suuttua. Mitä hän sanoo? Hän hiukan kiroaa tyttöjen keskellä. Taakseen katsomatta ja niska kyyryssä pakenee hän viimein heidän paristaan. Mennessään hän miettii uudelleen tyttöjen pilkkaa. Nyt hän sen vasta oikein huomaakin. Onko hän muka kiinalaisen näköinen? Tytöt valehtelevat! Se on lakin syy. Eivät hänen silmänsä ole vinossa, ja nenä hänellä on kyömy. Vai kiinalaiseksi suomalaista luullaan! Se on hävytöntä. Oi tätä tietämätöntä Tanskan kansaa... Mutta naapukan vika se on. Sen pääläessä on sellainen nappi

kuin tosiaan kiinalaisten naapukoissa ... kuvista päättäen.

Matti Vahvaselkä pujahtaa naapukka kainalossa lähimpään hattukauppaan. Ostaa itselleen knallin ... Kauniin hikinauhahan alta loistaa sinistä kangasta... Sitten hän menee kaupasta ... peljäten, että knalli putoaisi päästä. Karvahattu on piilossa hänen povellaan.

Sen uuden ja kriminnahkaisen naapukkansa heittää Matti sisään erään talon kellarinluukusta.

Knalli on oudostaan kylmä. Sillä Köpenhaminassa alkaakin sataa räntää!
Ja yhä enemmän tulee mereltä ilkeää sumua.

Ei Matti muutenkaan pidä tästä kaupungista. Kevytmieliseltä se tuntuu...

Siispä hän tahtoo jo Saksaan, paitsi järjestettyyn, niin siveydestäkin tunnettuun.

Sitä pääsyä hän viimein odottaa asemalla, odottaa kaksi pitkää tuntia. Ihmetellen parin virkailijan punaisia palttoita, ja huomaten nuo virkailijat lopulta asemapäälliköiksi ... Punaisista palttoista olisi kerrottava Suomessa ... sitten...

Nyt jälleen junassa...

Ei tietysti niinkuin makaisi sängyssä, sillä kolmannessa luokassa, kuten vaatimattoman on matkustettava, on paljon meluvia kulkijoita, paikoistaan huolenpitäviä. Mutta meneehän yö näin istuallaankin... Ja ehkä niitä menee lepäilemättä vielä päiviäkin ... jos täytyy jatkaa taipaletta Saksaan etemmäksi, luomaan tulevaisuuttaan.

Nukutti Tanskasta Saksaan kuljettavissa lautoissa. Ja oli kylmä. Mutta kun lämpimikseen otti kahvia, sai sitä tuumanpaksuissa kupeissa. Nehän olivat kun mitkä hampuusien kupit! Ei ... mokomissa kupeissa ei Suomessa tuotu kahvia edes hampuuseille! Ja itse sai täällä kantaa kahvinsa puhvetista. Entä sokeri! Sitä pantiin teevadille ... kolme palaa! Kolme palaa sokeria! Ei sen enempää! Suomessa kokonainen sokerituusa. Kolme palaa sokeria...

Tulliasema jälleen. Siinä oli aikaa katsella ihmisiä. Saksassa hän nyt oli. Muudan hirveän iso ja punainen mies, tulliherroja, huvitti tovereitaan soittamalla suullaan ja nenällään kaikkia soittokapineita. Suu oli viulu, sieraimista lähti huilunsäveleitä, ja koko ruumis kumahti kuin rumpu. Merkillisiä veitikoita nämä preussilaiset, tavattomassa voimassaankin... Matti ihmetteli tällaista gemyytlisyyttä... Eikä tullistakaan ollut kovin suuria vaikeuksia.

Kas ihmettä, Lyypekki räntäsateessa! Melkein enemmän kuin Köpenhamina. Olisikohan lunta vielä Hampurissakin...? Siellä Matti aikoi ottaa puutarhurin toimen.

Hampuriin kiiteli nyt Matti, mainion saksalaisen kolmannen luokan sohvalta, edessään univormuihin puettuja pikku poikia, aamuhämärässä kouluun matkustavia. Kaikilla heillä oli harmaat, hylkeennahkaiset laukut seljässä, ja harmaissa univormuissa hopeiset kotkanapit. Vakavia he olivat ... vaikka vormut muistuttivatkin Helsingin ryssäkin pukuja.

"Hamburg!" huuteli konduktööri asemalla, korahteleivin kurkuin. Täällä ne eivät ilmoita matkustajille vaunuissa, minne tullaan ... Saksassa täytyykin jokaisen pitää huoli itsestään. Oliko tämä nyt Hampuri?

Hampuri se oli, illan tulien loisteessa. Oikeastaan matkan määrä. Jylhällä asemalla pauhu ja kumina. Aikatauluja, kylttejä ja viittoja, joiden mukaan piti kulkea sinne ja tänne! Mitä nyt tehdä?

Ei Matti näyttänyt enää passiaan hotellien kuskeille. Ne kiusasivat häntä täälläkin niinkuin Köpenhaminassa... Vaikeus oli nyt valita hotelli: sillä hotelliin tästä täytyi mennä ... valvotun yön jälkeen. Matti selitteli kuskeille tahtovansa hyvää hotellia, lisäten hiukan hiljemmin, että hän halusi myöskin huokeaa. Mitä ne tässä juttelivat? Eivät ymmärrä hänen saksaansa. Joko hän taas häpäisee itsensä kaikkien ihmisten edessä? Mutta menköön, miten menee. Jumalan kiitos, tuossa on toki yksi mies, joka tuntuu hänet ymmärtävän. Hän vastaa Matin kyselyihin:

"Gut, gut ... ein sehr gutes!"

Tuolla miehellä on siis sellainen hotelli, jota Matti tahtoo, koska se vastaa myöntävästi hänen kysymykseensä, onko hotelli huokea.

Matin kori keikautetaan hotellikuomujen katolle, Matti nousee kuomuihin, toisten matkustavien viereen, sateenvarjoineen.

Mikä hotelli! Kuusikerroksinen ... varmaankin! Välkkyvät ovet kristallia... Nythän tässä jouduttiin... Pikenttejä hännystakeissa, toiset heistä sinisissä sortuukeissa. Yksi saa haltuunsa Matin uskollisen korin; kysyy, onko herralla muuta. Toinen, se, joka aukaisi vaunujen oven, kumartaa ja vie sateenvarjon

Matin kädestä. Kolmas jälleen kumartele portailta. Samoin neljäs kynnyksellä. Viides pyörittää sisäveräjää; Matti ei tiedä, miten pujottautua veräjästä. Tulee kuudes, vai seitsemäs, leveämmillä kaluunoilla varustettu. Tämä juttelee yhä saksaa. Matti tahtoo huonetta. Hyvä, seitsemäs herra viittaa kahdeksannelle, polvihousuihin puetulle, joka johtaa Matin punaista mattoa myöten hissille. Siellä on yhdeksäs ... tukka rasvattuna. Hän melkein työntää Matin hissiin, tulee itsekin mukaan. Ylhäällä on kymmenes, nuori ja liuhusilmäinen poika; se jättää vieraan eräälle esiliinaan verhotulle ukolle. Ukko taas esiliinaan verhotulle naiselle. Ja tämä nainen valkealla myssyllä varustetulle nuorelle tytölle, joka johtaa Matin suureen ja komeaan kamariin, lyykistää nokkelasti, lyö oven kiinni ja katoaa.

Matti seisoo keskellä lattiaa. Istahtaa nojatuoliin. Tähystelee ympärilleen, katselee maahan. Nyt tulee matkakori. Matti riisuu palttoonsa. Sitten tulee sateenvarjo. Matti seisoo, istuu, seisoo ja katselee.

Kunnes valkeamyssyinen neiti naputtaa sisäänpääsyä ja kutsuu päivälliselle. Täytyy siistiä pukuaan. On huoli kaulanauhastakin ... että se olisi kuosikkaasti... Niin, ja silmäthän ne on pestävä ... tukka harjattava jakaukselle.

Kun Matti katsoo kuvastimeen, näkyy poikki hänen nenänsä musta viiru, junavaunun noesta syntynyt. Se viiru nenässä oli hän tullut tähän hotelliin. Ihme, etteivät hänelle nauraneet pahemmin. Nyt tuli uusi skandaali...

Nokiviiru vaivaa häntä niin, että hän käytävässä, jossa hänen eteensä ilmestyy jälleen ensin tuo valkeamyssyinen neiti ja sitten se vanhempi nainen, että hän siellä katsahtaa naisiin ja työntää heille kummallekin hopeisen rahan. Samoin hississä. Samoin rahaa poikaselle, jotakin nopeasti puhuvalle. Ja yhä samoin juhlallisesti kumartavalle hissimiehelle. Vielä sille pikentillekin, joka opastaa Matin ruokasaliin. Mutta leveimmillä kaluunoilla kaunistettu ei huolinut Matin rahaa... Taas skandaali!

Juhlallista on ruokasalissa. Enimmät vieraat hännystakeissa, naiset valkeissa. No, rauhaa vain, suomalaista rauhaa! Matti asettuu paikalleen, pyyhkäisee salvetilla suutansa ja nenäänsä. Tarttuu veitseen. Hänelle tarjotaan jotain, mikä ei maistu miltään ... ehkä kalasta valmistettua. Sitten toista ... sitä hän myöskin ottaa. Sen hän tietää, että hän otti leipää. Leipä ei ole mustaa, vaan valkeaa. Kelpaapa tässä ... vehnäsen maassa: vehnäpullia syödään! Hän syö leivän kanssa jonkin pikku pullan, joka ei ole leipää. Missä soinee ikäänkuin hopeinen tiuku. Eräs pääkyppi, seisten Mattia vastapäätä ison kuvastimen vieressä, viittaa nuoremmille. Niitä rientää yksi Matin luo. Toinen ottaa hänen lautasensa, kolmas pistää sijaan uuden. Taas kilahtaa sähkökello. Kolmas lennättää Matille tarjottimella jotain hyvin pientä: kuin murua kananpojalle. Neljäs odottaa Matin takana. Matti söi leipänsä loppuun. Tämä läheisin kyyppi viittaa lihavalle esimiehelleen, esimies painaltaa sähkönappia. Kello soi kimeästi, kyyppi vie Matin lautasen, toinen tuo jälleen, mitä tuonee ... jotakin ihmeellistä ... ikäänkuin torakoita. Niitä nyt Matti koettaa ratustella. Parikymmentä hän syö tuntosarvineen. Viimein sanoo hän taakseen pikentille, sillä muut ovat jo kaksikin lajia edellä, että hän jättää nämä syömättä, koska hän ei niistä pidä. Nyt tulee ikäänkuin pihvi. Mutta Matilla ei ole enää vehnäpullaansa; uutta ei tarjota: liha on kai syötävä siltään? Matin sielussa liikkuu pitkän ruisleipä-kimpaleen kuva ... liikkuu melkein suuttumuksena. Eihän ... suomalainen eläne vehnäsellä? Rukiinen se taitaa olla oikeaa leipää, vaikka sanotaan, että vehnällä on suurempi ravintoarvo. Mutta nyt kello kilahtaa, tulee sormenkokoinen nakkimakkara. Tulee velliä. Sitten kellon soidessa jotakin muuta, joka on hyvää. Matin ruokahalu herää. Milloinkahan ne antavat varsinaista ruokaa? Ylikyyppi viittaa, tuodaan jotakin imelää. Ja taas komennetaan kellon tahtiin uutta maistamaan: hyvää on tämäkin ... aikamoinen appelsiini! Tämähän alkaa maistaa! Sitten tulee sikare juustoa, homeista ja matoista! Tietäähän sen, suurista herroista on sellainen herkkua ... ja ennustaa aterian loppua! Niin käykin, kaikki nousevat pöydästä, Matti myöskin.

Matilla on nälkä.

Toiset näkyvät asettuvan halliin, kahvipöytien ääreen. Matti kiipeää kamariinsa edes hissiä odottamatta.

Kolme aterialla hän söi vielä tässä hotellissa, jonka nimen hän sitten huomasi olevan "Zum Bamberger Bürgermeister-Hof". Odotti aamukahvin jälkeen aamiaista, joka tuli kello puoli kaksi. Söi illalliseksi kellonkilinää ... ja vihastui. Juomarahoihin hän ennen kaikkea vihastui, siliä aina hän niitä kylvi. Hänellä oli täällä ehdasta ja epämukavaa, isossa kamarissaankin. Sitä tahtoi hän valitella valkomyssyiselle neidille, pysähtyen pakisemaan hänen kanssaan käytävässä. Matti nurisi, että Hampurissa oli sateista. Hän ei vielä oikein pitänyt tästä kaupungista ... sanoi aikoneensa Berliiniin, mutta juna oli jättänyt. Hän tahtoi Berliiniin ... varsinaiseen Saksaan. Kun neiti ei ymmärtänyt hänen kieltään, niin Matti tuskastui: hänen nenänsä punotti, hän heilutteli käsiään. Neiti tuntui ihmettelevän, Matin oli vaikea selittää hänelle asiaansa uudestaan. Silloin Matti tulistui ... ja sekautui enemmän. Valkomyssyinen kutsui mustalla esiliinalla varustetun naisen avukseen. Matti puhui ja puhisi. Naiset nauroivat ulkomaalaisen ovella, nuorempi niin, että vesi pyöri hänen haaleasti sinertävissä silmissään. Matti suuttui todellakin. Hän päätti heti lähteä Pormestarien hovista... Sai laskunsa ... vieläpä maksaa seuraavasta yöstä. Mutta kysypä näiltä, miksi hän sai maksaa: eivät ymmärrä tavallista ... saksaa. Lasku oli hirvuihin. Kauan

olisi hänen pitänyt elää näillä rahoilla Saksassa.

Nyt on Matti Vahvaselkä temmannut pärekorin syliinsä ja kantaa sitä alas hotellin portaita. Vielä kylvää hän vihoissaan juomarahoja oikealle ja vasemmalle. Pääsee lopultakin kadulle.

Ei hän luota enää ajureihin. Mutta onneksi on hänellä omat aikeensa. Viimein on hän muistanut kuulleensa joskus Suomessa, että Saksassa on hyvä asua hospitseissa. Sellaisia majapaikkoja hän nyt tahtookin ... vakavia, ja kristillisiä. Hän lähtee kävelemään, pärekoriaan kantaen.

No, hospitsia ei hän toista tuntia hikoiltuaan löytänyt, mutta sen sijaan näki hän ilokseen hotellikilven: "Lähetysshotelli". Siinäpä hänen majansa! Sinne hän pistäytyy korineen tiedustelemaan.

Se kattokerroksen kamari, jonka hän otti korvatakseen edellisen hotellin kuluja, tuntui tosin alakuloiselta. Rautasänky siellä oli ja pesukaappi... Ja pöytänä piironki. Eivätkä ikkunan kartiinitkaan riippuneet sillä tavoin kuin Suomessa ... Mutta taistelemaanhan tänne oli tultu ... ulkomaille! Pahinta oli, että Matin sormia alkoi heti tässä huoneessa paleltaa, sillä turhaan etsi hänen silmänsä uunia. Matti aikoi sen tähden lähteä tästä heti kaupungille ... katselemaan Hampuria, ja syömään. Syömään voileipää ja makkaraa, kahvin kanssa. Niin, sen tekisi hän ... kun oli tässä ensin vastattu hotellikirjaan poliisilaitoksen vaatimat kysymykset. Siinä olikin paljon työtä: muistaa ja kirjoittaa saksaksi paitsi että hän oli käynyt lyseonsa Mikkelissä, myöskin, kuinka vanha hänen isänsä oli. Mutta mistä Matti muisti isoisänsä elinpaikat ja kuolinvuoden? Joskin hän myönsi hyväksi, että järjestys on hyvä, niin hän hermostui, vaikkakin tämän kyypparin leveä ja luja naama estä häntä ilmaisemasta suuttumustaan.

Viimeinkin kaupungille. Satoi kylmää tihkua ... täälläkin. Tietysti hänellä ei ollut sateenvarjoa ... oli sekaannuksissaan jättänyt sen pormestarien hotelliin! Nyt hän sai rämpiä märkänä kaduilla ... Eikä sitten Saksan makkarakkaan maistunut hänestä oikein hyvältä ... tällaisessa sateen kylän kahvilassa. Voita ei siinä kahvilassa, johon hän painui, tunnuttu annettavan hyvää. Entä sokeri?

Sokeria ei taaskaan tuotu muuta kuin kolme vaivaista palaa!

Huokaisten palasi Matti Vahvaselkä kadulle. Alakuloiselta tuntui Hampurin satama. Suorastaan pelättävältä. Kivihiielen savun seasta kuumottivat Elben harmahavat laineet. Lukemattomien laivojen ja telakkain pillit vihelsivät räikeästi... Tuossa oli jokin kalkkiliike, yhtä likainen valkeudessaan kuin kivihiielen mustaamat tehtaot. Tosiaan, tähän oli ilmeinen kiireen vertauskuva! Hädän ja elämäntaistelun julma kuva.

Ikävä oli Matille ilta ... Miten saada se menemään hotellissa? Jospa olisi edes ollut mukava maata! Mutta kun hän vetäytyi sänkyynsä, huoneen ainoaan lämpöiseen paikkaan, niin kuinka saattoi hän nukkua moisella mustalaisen kuormalla: vanha ja pullistunut vieteripatja narisi ja pisteli kovilla ruodoillaan selkään ja vatsaan. Peite oli kaikkein oudoin: niin paksu ja pyöreä kuin mikäkin jättiläismakkara, joten se ei pysynyt päällä, vaikka koetti pitää sitä kynsillään kiinni. Jos viimeinkin nukahti, irtautuivat sormet, ja Matti heräsi vieterien soittoon: hän oli käännähtänyt, makkara oli pudonnut lattialle... Ikkunakin sängynpäässä oli rikki. Ovi ei mennyt lukkoon ... sellainen resu! Ei, unta ei Matti nukkunut, vaan houretta, heräämisiin katkeavaa houretta. Puolivalveillaan hän näki varkaita. Oven eteen oli hän nostanut pärekorinsa, että kuulisi, jos varkaita tulisi sisään. Mutta lompakon hän piti älykkäästi pieluksensa alla sängyssä.

Koskaan ei Matti Vahvaselkä ollut peljännyt niinkuin tässä lähetysshotellissa, jossa kuului kaiken yötä seinän takaa juoksua ... miesten ja aina saman naisen ääntä. Voi tätä suurkaupunkia! Voi Saksaakin.

Matti kiitti Jumalaa, kun aamu alkoi hämärtää. Silloin hän nukkui.

Mutta ennen nukkumistaan oli hän päättänyt ryhtyä hankkimaan jo seuraavana päivänä itselleen paikkaa... että pääsisi kodikkaampaan elämään. Johonkin puutarhaliikkeeseen hän aikoi.

Herättyään kello yhdeltätoista hän pukeutui, peseytyi ja silitteli tukkansa jakaukselle. Meni kaupungille, etsimään paikkaa. Ensin hän kuitenkin etsi kahvilaa, jossa saisi tarpeeksi sokeria. Ja sitä olikin saatavissa, maksamalla muutaman pikkukolikon lisää. Mutta aikoessaan maksaa, huomasi hän nyt, että tällä kertaa oli lompakko jäänyt hotelliin ... sänkyyn, pieluksen alle. Mattihan nyt vasta oli hajamielinen ... ulkomaille! Hän juoksi hotelliin, hiki helmeili pitkin hänen nenäänsä. Taivaalliselle Isälle kiitos: lompakko oli vielä tyynyn alla ... vaikka vuode olikin jo järjestetty. Eilinen kyyppari, se leveänaamainen, selitti nähneensä Matin lompakon siellä; hän oli asettanut sen siihen paikoilleen takaisin. Matti oli miehelle ylen kiitollinen ... ja ihmetteli, että Saksassa on rehellisiä ihmisiä. Hampuri ei toki ole, vaikka se onkin valtava suurkaupunki, mikään sellainen kuin esimerkiksi Lontoo tai Pariisi.

Mutta kuinkas sitä paikkaa nyt haetaankaan? Matti katseli kaduilla liikekilpiä. Lähti viimein samoamaan kauemmaksikin. Hyvillä toiveilla hän lähti, joskaan ei samanlaisilla kuin Suomessa... Kyllähän kotona sopi ajatella, kuinka hauska ulkomaille olisi ahkeroida, päiväpaisteessa. Aurinko ei nyt

sattunut paistamaan, vaan näkyi ainoastaan harmaita kivimuureja. Talvi se on ... ulkomaillakin. Mutta yhä matalampia taloja tuli viimein. Illan suussa löysi hän jonkinmoisen avonaisen alueen, jossa oli hyvin hoidettuja vihannesmaita. Löysipä puutarhurinkin. Täytyi rohkaista luontonsa, soittaa ovikelloa. Jokin nainen, lihava, komea ja sinisilmäinen kuin enkeli, tuli avaamaan. Matti nosteli hattuaan ... alkoi selittää asiaansa. Nainen seiso hetken ällistyneenä, ja löi sitten yhtäkkiä Matin edessä oven kiinni. Pois juoksi, ei enää palannut. Luultiinko Mattia rosvoksi? Tai ... kiinalaiseksi? Matti luikki tiehensä.

Siihen jäi työnhaku tältä päivältä. Päivä olikin jo kulunut loppuun. Matti palasi kaupunkiin, löysi Alsterin sillalle ja siitä hotelliinsa. Söi jossakin kahvilassa ... leipää ja makkaraa. Ja kuulipa siellä yhtäkkiä juteltavan suomeakin! Muutamia merimiehiä hän näki ... suomalaisia. Mutta vielä ei hän antautunut näiden suomalaisten puheille! Merimiehissä on huijareita ... ja täytyyhän Saksassa oppia saksaa.

Seuraavana päivänä Matti haki uuden puutarhurin.

Samalla tavalla haki hän sitäkin seuraavana, ja yhä toisina päivinä. Siinä hän väsyi niin, että etsi paikkaa vasta sitten parin päivän kuluttua.

Eipä ollutkaan niin helppoa elättää itseään ulkomailla kuin hän oli kuvitellut. Ei sitä edes ruumiillistakaan työtä aivan rikulla eteen tuoda.

Ja kuinka oli mahdollista, ettei hän osannut saksaa, vaikka oli lukenut sitä kahdeksan vuotta? Kukaan ei juuri häntä ymmärtänyt, eikä hän paljon ketään.

Toiseksi: jos vähitellen alettiin hiukan ymmärtää, milloin hän haastoi harvukseen, niin sitten ne ulkomaalaiset isännät, joilta hän pyysi tointa, siristelivät silmiään, tarkastelivat häntä, vetivät syviä haikuja pitkävartisista porsliinipiipuistaan ja kysyivät:

"Te siis olette suomalainen? Niin ... no ... mille asialle te tulitte luokseni?"

Millekö asialle! Johan Matti oli sen sanonut! Hänen oli nyt alettava koko asia ja vaikea saksa uudestaan. Tämä vieras kieli koski puhuessa leukoihin. Vielä arveltiin, olisikohan herrasta töihin? Matti sanoi tehneensä ennenkin näitä töitä. Nyt väitettiin eräissä liikkeissä, että heillä on jo omat vakinaiset työmiehensä; valitettavasti ei paikkoja siellä ollut auki. Neuvottiin toisten työnantajain luokse. Siellä tuli samanlaisia syitä kuin edellisiltä. Ja työpäivät olivat pitkiä ... palkat huonot. Niin, niin ... Saksa on ahkeruuden maa...

Sattuipa silläkin tavoin, että joku tarhurimestari, kyselyään, onko Suomessa tarhuritaito korkealla asteella, ja saatuaan vastauksen, että on se ... melkoisenkin korkealla, sattuipa niinkin, että mestari ilmaisi, ettei ainakaan hän halua ottaa ulkomaalaisia viemään maan omilta kansalaisilta leipää ja ammattitaitoa. Matti Vahvaselkä loukkaantui ja tuli miettiväksi... Ihanaa oli ainoastaan se, että suomalaista edes peljättiin...

Kas, kun ei saa hevillä paikkaa mies, jonka lompakko ja punakat kasvot lahtuvat...

Viimein hän sai paikan. Tahni olisi sen saanut, pauhaavan Pohjanmeren rannalla, lähellä hänen mielestään synkkää kaupunkia, jonka nimi oli Kuxhaven. Ei mestarina eikä kisällinäkään. Ei myöskään oppilaana, vaan eräessä maatalossa renkinä. Tuolla pienellä tilalla viljeltiin paitsi porkkanoita ja kaalia myöskin yläsaksalaisia papuja. Renginpaikan hän siis olisi saanut, navettarengin. Pipolakkinen isäntä näytti hänelle navetassa, kuinka hänen vanha vaimonsa työnteli siellä lantaa käytäviltä. Vaimo oli tullut kivuloiseksi, hänen sijaisensa ja isännän apulainen olisi Matti ollut. Asumaan hän olisi päässyt navetan vinnille, jossa oli tosin heiniä ja olkia, mutta huono lämmin kuitenkin. Silavaa kyllä luvattiin ruuaksi lauantaisin, mutta palkka oli kolmekymmentä Saksan penniä päivässä.

Matti ei jäänyt siihen paikkaan. Hän meni kuivaamaan kastuneita jalkojaan ja kenkiään hotellihuoneen sänkyyn, veti peiton korviinsa ja levitti palttoonsa peiton lisäksi jaloilleen.

Yksinään suuressa kaupungissa ... vimmatussa elämäntaistelussa...

Joulu oli tullut. Aaton aamupuolen istui Matti Vahvaselkä kahvilain nurkissa, kaataen suuhunsa muutamia naukkuja kuminaviinaa. Keskipäivä meni suurilla kaduilla, katsellessa ikkunoista näkyviä joulupuita, jotka olivat melkein kuin Suomessa, vaikeivät niiden koristeet tyydyttäneet Mattia, koska ne eivät olleet aivan sellaisia kuin Suomessa ... hänen pienen kotitalonsa kirjavista papereista leikattuja rusinapusseja. Loppu-illan makasi hän hotellin sängyssä, ummessa luomin ja muistellen joulukinkkua ... ja suomalaisia maisemiakin, varsinkin kesäisiä. Kuinka Matin sielussa leikkivät Saimaan lahtien heinäkuiset mainingit, solahdellen kirkkaina puhtaaseen hiekkaan... Ja lahorastaat livertelivät ... rantakalaa syötäessä ... lauloivat yhtä hyvin kuin satakielet.

Oli jo tammikuu. Eräänä iltana, jolloin Matti ei enää haaveillut lähteä täältä Hampurista edes Berliiniin, saati sitten vielä ihanammille etelänmaille, eikä aikonut viljellä kukkia Nizzassa ja lähettää niitä Pariisiin, jopa Suomeen, sillä mitäpä hän ei olisi ennen sattunut uneksimaan ... kerran illalla kulki hän jälleen pieneen kahvilaansa. Rahat vähissä. Mutta kahvilassa oli toki jotain: oli viinaa. Pitihän sitä harmissaan maistaa. Ja kuinka ollakaan, siellä antautui hän seurasille jonkin tyttösen kanssa; tätä ennen oli hän toki kiusauksen välttänyt ... pelastanut rahansa. Tyttö suostutteli Matin sittemmin antamaan hänelle monta Saksan keisarillista markkaa. Kurjassa huoneessa. Ja sitten vielä viisi, ja vielä kuusi, kynsillään kahmien. Ja lopulta tuli kauhea, musta akka, joka ajoi Matin ulos.

Matti lähti kovin vihaisena sieltä. Niin vihaisena, että uskoi koko Saksan olevan yhtä surkean kuin on Ranska. Tosiaan, Matti puhisi nenäänsä, puhisi ja huokaili. Huokaili ja seisattui valtakadulla, sillä tuonne kujille ei hän uskaltanut jäädä. Pani kätensä ristiin ... ja rukoili taivaalta anteeksi ... siunaili seitsemänkolmatta keisarillisen Saksan markan kadotusta ... puhisi ja melkein itkeskeli. Yhä oli hän vihainen. Nyt teki hänen mielensä siihen merimieskahvilaan, jossa hän oli kerran kuullut puhuttavan suomea... Ei ollutkaan siellä nyt suomalaisia merikarhuja! Matti löi knallinsa pöydälle, tilasi itselleen olutta ja kuminaa.

Tähän kellarikerrokseen vei kadulta alas muutama porras. Siellä istui paljon miehiä. Miesten keskellä riippui katosta papukaija, kiikkuen nokallaan renkaassa. Papukaija kirkui ja lauloi, se kirkui kuin kipeä lapsi ja lauloi kuin käheä klarinetti. Matti Vahvaselkä piteli korviaan, joihin papukaijan puhe koski yhtä paljon kuin noiden vieraiden ja outojen ihmisten porina. Mitä nuo miehet olivat? Merimiehiä tietysti... Toiset niistä olivat mustaverisiä ... kuin metsärosvot! Ja kaikki kummallisen näköisiä... Matin pää humisi heidän sanojensa sointuja, sanojen, joista ei hän ymmärtänyt puoliakaan. Niiden outous viilsi hänen aivojaan, niin, se koski ihan hänen hartioihinsa. Kyllä ne jaksoivat huutaa! Papukaija lauloi:

"Der Kaiser ist gross ... gross, gross!..."

Miehet porisivat sellaista kuin:

"Auf Ihre Gesundheit...! Breakfast... All right, ali right... Ma cosa è questa porcheria? Io ho ... io ho chiamato vino e... Lascia fare a me... Hahahaha. Kellermeister ... garçon ... per Bacco, che diavolo... A donde va Usted, muy bonita señorita? Ah, que caramba! Pero si, hija de gran' puta! Garçon, garçon, vive la France! Vive la liberté! Buenos Aires ... Brescia, Pernambuco ... Sidney... Der grosse Köllenhäuser! Kellermeister! Very well, old fellow! Hahaha, sono come un porco. Si, si, si! Ma si, si si! Si, si. Chacura ... achulia... Gut, gut... Was ist das, chacura? Ja, ja, ja, hahaha, hohoho..."

Matti oli päästä pyörällä. Hän vimmastui. Ei ainoaa Suomen sanaa ... ainoaa ihanaa sanaa!

Toinen kahdesta merimiehestä, jotka istuivat Matin vieressä olevassa pöydässä, savupiiput hampaissa ja jäykkänä, sillä he olivat tulleet vasta äsken tänne, kysäisi yhtäkkiä Matilta:

"Was für ein Konsul?"

"Ich bin kein Konsul", vastasi Matti hitaasti.

Merimiehet purskahtivat nauruun. Muistakin pöydistä Mattia katsottiin. Papukaija katossa matki naurua...

Matti lensi hyvin punaiseksi, hän nousi, huitoi kättään, huusi ja noitui suomeksi. Rahaa heitti hän pöydälle ja lähti ulos. Hän oli päättänyt matkustaa heti kotiin.

Kauan sitten hän oli pitänyt tarkasti muistissaan, että laiva lähti Lyypekistä parin päivän perästä tästä päivästä, jumalan kiitos, hänellä oli vielä vähän rahaa, jopa ehkä pieniin ostoksiinkin... Ja täytyisihän sitä vaikka alentua pyytämään tunnettua ankkurikytyä kapteenilta.

Niin paljon Matti vain uskalsi, että hän osti Hampurista itselleen haikaratakin ja raidalliset housut.

Sydän keveni, kun hän näki Itämeren, joka syleilee Suomen rantoja. Riemuiten tervehti hän ilkeää puna-sini-valkeaa ryssänlippuakin, sillä sen alla mentiin siihen aikaan Suomeen.

Rahat riittivät, kolmanteen luokkaan.

Mutta suomalaisessa ruokapöydässä hän toki sai istua ... nauttien ruisleivästä.

Jopa alkoi hän viimein puhua pöytätovereilleen:

"Was? Sprechen Sie deutsch? Nicht? No ... ulkomailla alkaa tuntua korvista oudolta kuulla omaa ääntänsä ... melkein siellä kielensä unohtaa. Mukavaa on jälleen kuulla suomea... Ja tämä se on vasta leipää, tämä se vasta ravitsee! Ja muutenkin Saksassa eletään tukalasti ... monessa suhteessa... Palkat

ovat huonot. Niin, Saksassa onkin toinen kurssi kuin meillä! Paljon olisi meillä sieltä oppimista. Mitä?...
Bitte! Eikä siellä anneta sokeria...!"

Niin pakisi Matti nyt tällä ensimmäisellä tyydyttävällä aterialla. Niin myöskin toisella. Mutta tällöin hän kuitenkin alkoi kesken syöntiään kysellä pöytätoveriltaan, eräältä Amerikasta palaavalta terässorvarilta:

"Mitä ... mitäs tämä on?"

Omituista se olikin. Lattia nousi ja laski raskaasti. Naisväki jätti ateriansa kesken. Terässorvari, jolla oli pystynenä ja englantilaiseen tapaan ajellut kasvot, vastasi:

"*All right* ... myrsky!"

Vielä syö Matti, koko rahan edestä; syö terässorvarin kanssa. Nyt nousee hän kannelle, hyvin kalpeana kasvoiltaan. Kaiteen ääreen hän menee.

Sieltä tulee hän sorvarin luokse ja sanoo vihaisesti: "Sinne ne ruuat... Milloinkaan minä en lähde enää ... ulkomaille!"

Matti hoippuu kannen alle, jatkaen mennessään:

"En Saksaan ... enkä muualle... Voi ... tätä mertä." Peloitaa alhaalla, sillä sieltä olisi vaikeampi pelastua kuin paremmista luokista.

Myrsky kiihtyy. Roiskis, jyrinällä tulvii kokonainen meri keulan yli, jonka alla Matti makaa lavalla. Pitelee kiinni patjasta, kasvot pielusta vasten. Tuossa yhteisessä salongissakos on voihketta! Matti rukoilee Jumalaa varjelemaan häntä ... vielä tästä. Yhä äkäisemmäksi tulee meri. Lasit hyppivät hyllyiltä permannolle ja menevät pieniksi siruiksi. Yhtäkkiä kohottaa Matti päätänsä. Muistaa, että se pärekori oli jäänyt kannelle; nyt se saattaa jo olla meren kidassa. Pystyyyn Matin täytyy, hän konttaa permantoa pitkin. Pääsee kannelle, näkee kuohuvissa aalloissa korinsa ... pelastaa ainakin haikaratakkinsa ja raidallisensa. Onnistuu paluuretkellään. Heittelehtii vuoteella, rukoilee. Kori kuljeskelee pitkin lattiaa. Matti kiipeää alas lavaltaan ja sitoo korinsa pöydän jalkaan. Hirveitä päiviä, kamalia öitä... Kolmen vuorokauden kuluttua tullaan johonkin Gottlannin lahteen, pariaksi tunniksi myrskyltä suojaan. Matti huokaisee ja nousee kannelle. Mutta kuinka vielä käy? Tämän matkalaisen onnettomuudet ovat moninaiset. Tuulenpuuska tempaa knallin hänen päästänsä, lennättää sen mereen. Eihän Matti arvannut olla enää varuillaan. Nyt hän hädissään huutaa, heiluttelee taas käsiään. Luotsit nostavat hatun merestä. Siinä sanoo Matti amerikalais-suomalaiselle tuttavalleen:

"Kyllä ... minä en lähde enää ... ulkomaille."

Matti pysytteleiksen oman luokkansa kannen kulmauksessa, toisen luokan matkustajilta piilossa. Juttelee rautasorvarille sitä ja tätä Saksasta. Silloin alkaa hänen otsaansa ja poskiaa pitkin valua jotakin kosteaa. Siirtolaiset tuolle valulle nauramaan. Oh, ne viirut kuuluvat olevan taivaansinisiä. Matti selittelee rautasorvarille:

"Ei tämä ennen ole värjännyt ... vaikka olen hikoillut... Mutta luotsit lienevät puhkaisseet vuoriin reiän, ja alla on sinistä kangasta. Kyllä ne petkuttavat ... ulkomaille. En mene sinne enää!"

Viimein matkalainen pääsi jälleen Suomeen ... toivottuaan sielussaan vakavasti, että tulomatkan myrsky olisi hänelle viimeinen varoitus. Jumalan varoitus kotimaansa hylkääjälle... Oi, olihan pyhästä Augustinuksestakin tullut aikoinaan pyhä Antonius, vaikka hän eli kauan tuhlaajapoikana...

Turku. Tullimakasiinissa sanoo Matti nyt tullimiehille, sillä siellä ei enää tiedetä, missä luokassa Matti on matkustanut:

"*Was? Sprechen Sie deutsch? Nicht?*... No, eihän se tee mitään... Sillä täällähän on varsin rattoisaa: tuli kamiinissa ... koivuisia nalikoita. Niitä ei ole Saksassa. Eikä siellä tipu sokeriakaan muuta kuin pari murua kuppia kohti, haha! Entä ihmiset siellä... Mutta järjestyksen maa on Saksa..."

Tavaksi jäi hänelle myöhemminkin sanoa, kun hän sitten hoiteli puutarhoja tuolla Mikkelin takana, vielä isompia kuin sen kartanon, jossa hän oli tämän uransa alkanut, hoiteli melkoisen tyytyväisenä, ahkerasti ja sikäli yhä lisääntyvällä taidolla, tavaksi jäi hänelle sanoa sivistyneille tuttavilleen, milloin joi heidän seurassaan kahvia:

"Kas tällaista mässäilyä! Toista se oli ... Saksassa ... palvellessani Hampurissa ... opiskelemassa. Ei siellä sokeria näin koko tuusaa. Ja paljon kovempi siellä on muutenkin elämä kuin meillä. Mutta järjestyksistä ulkomaille on. No niin ... kuitenkin Suomi on hyvä maa. *Was?*"

Oikeuden puolesta.

Vironmaassa, jota synkkä Itämeri huuhtelee, on tasaisella ja yksitoikkisella rannalla suurenlainen kylä, enimmäkseen olkikattoisia taloja ... matalan hiekka-harjun punertavalla rinteellä. Niin lähellä Tallinnaa, että kylään näkyvät tuosta Eestien nuoren tasavallan pääkaupungista kirkkojen tornit. Parhaiten loistaa ylpeä venäläinen katedraali kultaisine sipuleineen ... rakennettuna Tallinnan korkeimmalle paikalle, sille kukkulalle, jonka nimi lienee, muistaakseni, *Lindanisa*, Lindan rinta: siis katedraali on sijoitettu ikäänkuin painajaisena ahdistamaan Eestien kansallishengettären hentoa povea.

Tällaisen kylän surullisimpia asumuksia on koulumestari Jaan Raudin tölli.

Se on kylän toisessa päässä, melkoisesti erillään muista taloista, joista monienkin seinät ovat uudestaan rapatut ja ikkunain pielet maalatut, koska niiden omistajat, talonpoikaisisännät, osasivat rikastua sodan aikana ... usein aivan omatta ansiottaan. Jopa hohtaa yhdessä kartanossa uusi ja punertava tiilikattokin ... yleensä harmaiden olkikattojen keskeltä.

Mutta opettaja Raudin seinistä on rappaus lohkeillut. Hänen tupasensa ainoan ikkunan laudoitus näyttää laholta ja mustuneelta. Töllin katto vuotaa sadeilmoilla sekä isännän haitaksi että hänen ainoan eläimensä, kirjavan lehmän, jota pidetään talvella rakennuksen navettapuolella, saman katon alla kuin tupakin on, juuri tuvan tahi paremminkin kamarin seinän takana. Näin kesällä kulkee eläin laitumella töllin pikku palstalla.

Palstansa koulumestari sai toki omakseen Eestin tasavallan jakaessa talonpojille balttilaisten aatelisherrain maita.

Tölliin kuuluu hiukan metsäkin, hyvin vähän. Siellä voi lehmä kaluta kesäisin ruohoa, raukeasti läpisevien poppelien välistä, sen heinä määrän lisäksi, mikä koulumestarin on hankittava muualta, myöden maitoa ja voita, perunoita ja omenoitakin. Metsikkö nousee tölliä ylempänä rinteellä. Vielä on palstalla, rakennuksen alapuolella, kaistale perunapeltoa. Ja seinän vieressä vanhoja omenapuita ... vääntyneitä ja haljenneita, mutta nykyään hellästi pidettyjä, rievuilla käärityjä. Eläminen on vasta alullaan, sillä kauan ei koulumestari vielä ole asunut tässä töllissä.

Ei, sitä ennen hänellä oli valta isännöidä sievänlaisessa koulutalossa, joka on hänen palstansa kanssa rajatusten.

Ja voitaisiinpa väittää, että hänelle on annettu tämä töllikin ikäänkuin armosta.

Jaan Raud on nimittäin hullu: sellainen käsitys on hänestä enimmillä tässä kylässä; sama oli se siellä suorastaan kaikilla muutama vuosi aikaisemmin, ennen Eestien vapaussotaa.

Nyt on heinäkuu ... aamupäivä. Aurinko paahtaa koulumestarin saviseiniin ja omenapuihin, joissa näkyy runsaasti punertuvia hedelmänalkuja. Poppelimetsikkö värisee alakuloisesti ... tummin ja tahmaisina kiiluvien lehdin. Karun perunapellon pientarelta pilkistelee ruohikosta tulpaaneja, opettaja Raudin hankkimia ja vaalimia. Loitompaa, talonpoikien keltaisten sarkojen takaa, säkenöi Itämeri ... kesällä kaunis, haaveellisesti vaalea, talvella vihainen ja mustana kuohuva.

Itämeri, suomalaisten heimojen kahden valtakansan välinen silta, hopealta näyttävä.

Koulumestari Raud istuu kamarissaan, ainoalla tuolillaan, levähtäen ja keittäen samalla itselleen myöhäistä aamiaistaan ... lientä perunoista ja suolasilakoista. Tuvan ikkunassa riippuu hämähäkinverkkoja: kuinkapa ennättäisikään niitä alinomaan hävittää yksinäinen, vaimoton mies? Mutta savinen permanto on tänäänkin siistiksi lakaistu, ja seinät ovat puolestaan verhotut huolellisesti sanomalehdillä. Eestien nuoren tasavallan omakielisillä lehdillä, joista näkyy tuolta ja täältä suurin kirjaimin otsikko:

"Vaba Maa."

Köyhä on koulumestari Raud.

Mutta joskin hän keittelee vaatimatonta ruokaansa, noita hänelle kalliita silakoita, keinottelevalta kauppiaalta voilla vaihdettuja, keittelee paatisen lämmitystakkansa pesässä eikä mukavalla hellalla, niin salliiko hän itsensä ajatella kärsimiään vääryyksiä? Ei, hän vahvistaa tälläkin hetkellä sieluun lukemalla Kantia. Sillä hän on oikein oppinutkin mies; sitä todistaa pieni, mutta täysi kirjahylly, hänen asumuksensa ainoa kaunistus ja omistajansa parhain ylpeydenesine. Kantin teoksen avoimen paikan vieressä hyllyllä näkyy paitsi raamattua sellaista kuin Rousseau ja Tolstoi. Kunniapaikalla on kuitenkin *Kalevipoeg* ja uutta virolaista kirjallisuutta.

Koulumestari on tänäänkin noussut maalaamattoman puusänkynsä olkipatjalta jo kukonlaulussa.

Ensimmäisinä on hänen ovensa kolahtanut hiljaisessa kylässä, tapansa mukaan, kun hän avasi sen ja veti keuhkoihinsa aamun viileää ja raitista ilmaa. Ryhtyi siinä sitten päivän askareihin: ei keittämään kahvia, sillä sitä hän ei juo, vaikka tarjoaakin sitä harvoille vierailleen. Eikä hän myöskään tupakoi tahi maista Viron viinaa, venäläisvallan kuosiin maassa yhä tulvivaa. Ainoastaan kupposen vettä hän nautti, haettuuan sitä ulkoa lähteestään. Mutta sitten hän alkoi voimistella, tehden tarkasti kaikki Müllerin systeemin kymmenisen temppua. Varsinkin köyhän miehen, jonka mieltä masentaa puutteen lisäksi myöskin vääryyden melkein uskottavalta tuntuva voitto, varsinkin sellaisen miehen täytyy näet muistaa karaista ruumistaan, koska, ellei se ole terve, sielukaan ei saata säilyä siinä terveenä. Voimistelun jälkeen joi hän uudestaan vettä, peseytyi, ja ryhtyi valmistamaan ruohoista haudetta lehmälleen. Sen oli hän jo tuonut pihalle poppelimetsiköstä. Siinä lomassa hän lypsi lehmänsä. Kirnusi voin, edessään liina kuin milläkin meijerin palkollisella. Viimein hän pukeutui huolekkaasti, ja lähti kylän puotien auettua myömään voita kauppiaille ... myömään, kuten ilmaistu, melkoisesti polkuhintaan. Sillä vaikkakin muut keinottelevat, maamiehet ja kauppiaat, niin hän ei sitä tee: sellainen alentaisi Jaan Raudin ihmisarvoa! Ennen sallii hän vähäisten tavarainsa mennä hiukan halvemmalla. Pystynä ja notkeana, joskin laihana hän käveli nyt puodille. Silmissä hyvän omantunnon antama tyyneys ja suoruus, jopa huulillaan ylpeä ja riemuitsevakin hymy, noilla välistä hermostuneesti värähtelevillä huulilla. Toisessa kädessä hänellä oli voimyyty, ja oikeassa hiukan keikaroiden heilahteleva keppi.

Talonpojat sivuuttivat koulumestarin kadulla, eräillä heistä vielä värillinen paita housujensa päällä, niinkuin venäläisillä. He vastasivat hänen hatunnostoonsa laiskasti päätänsä nyökäten. Toisia näkyi askaroivan pelloilla ... näkyi matalain talojen ja omenatarhain välitse; he leikkasivat siellä viljaansa. Niin, tuskinpa muisti joku heistä enää, jos katsahti Raudiin, tuskin muisti enää nykyään, kun on mennyt vuosia siitä, jolloin koulumestari erotettiin opettajanvirastaan, että tuolla kävelee se puolihullu mies. Ah, niin hullu, ettei huolinut edes tarjottua eläkettä.

Kauppias, kylän varakkain, ilmestyi nopeasti koulumestaria vastaan kauppansa vihreälle lautakuistille ... iloissaan, koska tiesi aina saavansa Raudilta voin huokealla, tältä merkikliseltä olenolta. Eihän Raud ymmärrä edes senkään vertaa kuin hoidella oikealla tavalla vähäisiä myöntiasioitaan. Sisällä jutteli kauppias paljonkin Raudille, ammattinsa vilkkaaseen tapaan, mutta ei juuri muuta kuin voista ja hyvistä silakoista ja ilmoista. Sillä haavetta ovat kauppiaille opettajan sydänasiat; ne koskevat alinomaa joitakin ihanteita ja sen sellaisia ... Eikä kauppiaiden harrastukset tunteva Raudkaan ollut enää nykyään kovin halukas avaamaan olemuksensa kätköjä heidänlaiselleen.

Koulumestari lähti siis pian puodista, vaihtaen liiketuttavansa kanssa keveitä kohteliaisuuksia. Hän jatkoi kävelyä vielä jonkin matkaa sitä ilmansuuntaa kohti, missä päin ei asunut, nauttiakseen tuokion kesäisestä luonnosta. Ohutta keppiään heilutellen hän asteli pitkin tomuista maantietä. Sen varsilla lainehtivat viljapellot, ja pientareille oli luonnotar levittänyt kirjavat korumattonsa. Noiden kukkamattojen kudosten latinalaisia niiniäkin tietää opettaja hyväisen joukon, ja jos mitkä niistä ovat häneltä unohtuneet, johdattelee hän niitä muistiinsa näillä melkein joka aamu tehdyillä kävelyillä.

Mutta kas, pysähtyipä pari henkilöä hänen kanssaan pakinoillekin. Ensin tuli muudan Tallinnasta tänne kesäksi asettunut taidemaalari, menossa meren rannalle, työlaatikko kainalossa. Ja sen jälkeen eräs nuoren virolaisen armeijan luutnantti, joka asuu Raudin kylässä, virkistymässä vapaussodan haavoista. Näihin molempiin oli Raud sattunut tutustumaan täällä ulkona luonnossa; oli alkanut puhua heidän ammattiasioistaan. Raudin mielenkiintoa herättää näet kaikki, ja sellainen ahkera mielenkiinto on hänestä ihmisen velvollisuuskin. Hän sanoo, että Goethe, tuo suuri runoilija, jollaisia saattaa nousta itsekkäistäkin kansallisuuksista, lausuu, ettei mikään inhimillinen ollut hänelle vierasta. Siispä olisi Raud perehtynyt mielellään myöskin maalauksen mystillisiin salaisuuksiin. Sodassa jälleen hän on ollut itse, haavoittunut Eestin vapauden puolesta. Jollakin tavoin hän siis on tutustunut taidemaalariin ja luutnanttiin. Sitten on hän joskus nähnyt hetken sopivaksi tohtia pyytää heitä matalaan majaanakin, maistamaan kupin kahvia ja puhelemaan kanssaan ihanteellisista asioista. Ja he kolme ovat puhelleet, oivallisen kahvin ääressä.

Ilokseen näki koulumestari tänä aamuna nuo ystävänsä. Jo loitompaa hän heilautti taiteilijalle hattuaan. Miehen tavalla puristi hän luokse saapuen tuon pitkätukkaisen ja maalin tahraamassa mekossa keinahtelevan kättä. Pysähtyi siinä nyt, huiskutteli keppiään ja näytti maalarille aiheita, jotka hänen mielestään olivat sopivia: tuo metsänlomasta pilkistelevä merenlahdelma ... sininen kuin nuoren neitosen silmät. Lahden rannalla paistoi entisen aateliskartanon huvipaviljonki ... nyt punaiseksi maalattu. Raud sattui ohimennen mainitsemaan, että paviljonki-sana johtui kai ranskalaisesta sanasta, joka merkitsi lippua. Vai kuinka se asia lienee? Mutta joskin meren sininen ja paviljongin punainen väri tekisivät hänen mielestään rinnatusten asetettuina iloisen ja ikäänkuin reipastuttavan vaikutuksen, sillä punainen on ennen kaikkea rohkeuden väri, ja sininen merkitsee toivoa, tai paremminkin uskoa, koska runoilijat yleensä nimittäin pitävät vihreää toivon värinä, niin vieläkin ylevämmäksi tulisi hänestä maalaus, jos taiteilija kohottaisi paviljongin lipputankoon Eestin uudet värit, sinistä, mustaa ja valkeaa. Kohottaisi maalauksessaan. Eikö näet asia ole niin, että taiteessa pitäisi ilmetä aina jotakin aatteellista? Vaikkapa kätkettynä kuvan henkeen. Tällä tavoin puheli Raud maalarille, tähytellen häneen vaalein

silmin, joiden sini näytti auringonpaisteessa harmaalta. Taiteilija ei hänen tarkoitustaan oikein ymmärtänyt, eikä voinut vastata aivan perinpohjin hänen kysymyksiinsä. He eivät löytäneet pakinalleen täysin yhteisen katsantokannan lähtökohtaa. Sentähden siirtyi puhe siinä pian toisiin seikkoihin, mikäli heillä nyt kummallakaan oli paljon aikaa. Opettaja kysyi, oliko tuo meren vivahde tällä kertaa tehtävä Preussin-sinisellä vaiko koboltilla. Meren värissä oli todellakin koboltia, joten taiteilija hämmästyi vielä kerran, entisten lisäksi, kuinka tämä opettaja tunsu näitäkin asioita. Eikä taiteilija, kun he sitten erosivat, pitänyt Raudia laisinkaan niin hulluna, jona eräät tämän kylän talonpojat olivat häntä joskus maininneet.

Raud kumarsi ja nosti jälleen hattuaan. Hän käveli vielä. Kylän loppuessa tuli sitten vastaan luutnantti, ripeästi astellen ... Eestin nuoren tasavallan univormussa, niin sirossa kultaisine olkamerkkeineen ja välkkyvine nahkasääryksineen, että Raudia riemastutti. Isänmaan puolesta oli upseerilta ruhjoutunut käsivarsi ... se riippui yhä siteessä. Hänelle nyt Raud nyökkäsi jo etempää. Luutnantti oli hänelle vielä tuttavampi kuin taiteilija: tuttu rintamalta, vaikkei juuri Raudin komppanian upseereita. Lähelle tullen löi opettaja sotilaallisesti kantansa yhteen ja virkkoi luutnantille leikillisesti: "Herra luutnantti, virkeällä aamukävelylläkö? Ja aina noin *comme il faut* ... kuten suuressa maailmassa sanotaan."

Raud kumarsi ketterästi ja syvään. Tiedusteli, miten kehittyi luutnantin käsivarren terveydentila. Omaa rintaansa, vaikka siihen koski voimistellessa vieläkin, saksalaisen kuulan arpeen, ei hän maininnut. Ei, opettaja alkoi puhua vapaussodasta, tuosta aina ihanasta; Viron bolsheviikkien yrityksestä sotkea Eestien maa Venäjän jalkoihin ... venäläisten ja ehkä saksalaistenkin pettäminä. Raud huudahti:

"Iki-ihana oli todella oikean demokraattisen ja kansallismielisen Eestin nousu, joka teki tyhjäksi venäläisten ja vielä vaarallisempien saksalaisten diplomadian." "Diplomatian", oikaisi luutnantti. Nyt he puhelivat Eestin tulevasta kohtalosta; se oli vielä häilyvä, mutta opettaja uskoi sen pääsevän ankkuripaikkaan, jos vain armeija oli luja, tuo Eestin oivallinen luotsi. Raud selitteli sitten siinä, kuinka valtion säilymiselle on välttämätöntä yksityisten uhrautuminen, kuten todistaa Hegel, tämä suuri aatteen filosofi, jonka erästä lauselmasta hän nyt toisti; välttämätön sekä sotilaan että rauhan miehen puolelta. Yhä innostuneemmin mainitsi Raud, kuinka ehdottomasti moraali vaatii kansaa samoin kuin yksilöäkin pysymään kiinni oikeudessa ... norjumatta oikealle tai vasemmalle ... arssinaakaan: anteeksi tämä itämainen mittayksikkö.

Pian he kuitenkin erosivat, koulumestari ja pyöreä luutnantti, joka sai vielä kutsun kahville.

Eikä Raud ilmaissut hänelle nyt enemmän kuin koskaan ennenkään, miten hän itse väistymättä pysyi oikeudessa. Ei ... vaikka hänen sanoissaan vilahtelikin sellainen asiointila. Opettaja ei kohtaloaan valitellut.

Vieläkin käveli hän kappaleen matkaa. Tahtoi nousta tuonne toiselle harjulle, joka on hiukan kylää korkeammalla ... näkemään suurta mertä, Viron ja Suomen siltaa.

Mutta kun hänen silmänsä sattuiivat siihen vasemmalla olevaan kartanoon, jonka uusi tiilikatto on mainittu, ei hän saattanut olla hiukan rypistämättä otsaansa, liian aikaisiin uurteihin mennyttä ja hermostuneesti punertavaa. Sillä se kartano on kylänvanhimman, erään hänen julkeimman vihollisensa taikka oikeammin sanoen oikeuden vihollisen.

Ja toinen vihollinen jälleen asuu tuolla evankeelisen kirkon vieressä. Kirkko näkyy notkelmasta ... venäläisen kirkon vihreän katon takaa. Asuu lumivalkeaksi kalkitus pappilassa. Tämä vihollinen tahi poloinen on kylän luterilainen kirkkoherra.

Koulumestari Raud huokasi itsekseen kuitenkin:

"Oi Aate! Auta minua unohtamaan oikeuden viholliset, uskomaan totuuden lopulliseen voittoon! Milloin jaksan minä, heikko ihminen, kulkea läheltä kylänvanhimman taloa ja oman kirkkomme pappilaa? Sen täytyy toki tapahtua. Ihmisyyden vaatii kehittämään parempia puoliaan, ja se tapahtuu! Silloin olen voittanut itseni ... vaikka ei oikeus näennäisesti voittaisikaan. Aate, anna uskoa, tao raudaksi Raud!"

Silloin oli hän jo lopettanut säännöllisen aamumatkansa ... nähnyt sinisessä usvassa auteroitsevan meren. Nyt hän kääntyi jälleen kotiin, arkisiin askareihinsa: varaamaan itselleen leipää talveksi, hoitelemalla maidonantajaansa ja pientä perunapeltoaan.

Tässä istuu hän nyt, kuten kerrottu, takkansa ääressä, aamiaista valmistamassa ja itseään Kantilla vahvistamassa.

Mutta vahvistus ei voi aina heti onnistua. Tänäkin putoaa kirja välistä hänen polvilleen. Perunavesi alkaa porista. Sen tähden ei kuitenkaan ole kiirettä. Silakat ja tilkan maitoa on hän jo pannut kattilaan.

Raud tuntee mielensä katkeroituvan.

Mikä onkaan hänen kohtalonsa?

Eikö Eestin uljaan tasavallan hallitus todellakaan muista häntä? Anna hänelle oikeutta? Hänelle, joka on sortunut vihollisinaan kiivaana vastustajana.

Hän on viimeinkin valittanut tilaansa hallitukselle ... ei kenellekään muulle. On täytynyt valittaa. Mutta apua ei kuulu.

Sen sijaan voivat hyvin ne henkilöt, jotka ovat paitsi syyllisiä hänen onnettomuuteensa myöskin rikkoneet isänmaata ja kansakuntaa vastaan, nimittäin ennen muita kirkkoherra ja tuo kylänvanhin. He jaksavat mainiosti ... ja kantavat rinnassaan kunniamerkkejä.

Tapahtuma on seuraava:

Joku vuosi ennen suuren maailmansodan alkamista opiskeli Raud, joka ei vielä ole vanha, venäläisten seminaarissa. Mikäpä muu auttoi: ei ollut tilaisuutta valita kansallisia kouluja, sillä niitä ei monta silloin sallittu, ja vähiäkin piti sortaja tarkoin silmällä. Raud oli köyhä, saksalaisen aatelisherran omistaman moision alustalaisen ainoa poika. Melkeinpä kuin orjan poika... Niin, tämä oli eestien maan sadat vuodet kestäneen halpuudentilan jatkoa. Isä-poloinen kuoli siihen aikaan; vähän sitä ennen äiti. Ja niinpä oli Raudille tullut köyhyyden lisäksi myöskin yksinäisyyden vaikeus. Mutta olipa nuorella Viron pojalla ryhtiä ... oli kansallista mieltä! Joskin hän sai lukea venäjäksi ... opiskellen talvet osittain niillä varoilla, jotka hän hankki työskentelemällä kesäisin moisioiden pelloilla ... niin intoa hänessä oli, isänmaallista intoa. Eestien maa oli levoton. Rahvas ryhtyi, katkeroituneen Kullervon tavoin, polttamaan ylimysten moisioita. Sen kapinan kukisti kuitenkin venäläinen hallitus, saksalaisten aatelisten kanssa liitossa; yhdessä ne sitten hirttivät Eestin kullervoista kansaa. Mutta Kullervo ei hirtettyäkään kuollut, vaan odotti aikaansa! Ei koston, vaan oikeuden aikaa...

Kun maailmansota puhkesi, täytyi venäläisten hiukan höllätä sitä nuoraa, jolla he aikoivat Eestin kuristaa. Heidän täytyi ... kapinan pelosta: kukapa tiesi, vaikka Saksa yllyttäisi Viroa nousemaan? Sinä vuonna valmistui Raud lasten opettajaksi. Hän taisi silloin monenlaista muutakin kuin kurssinsa. Hän oli opetellut monta asiaa itsekseen ... mikäli hänelle jäi aikaa, sillä yhä edelleen teki hän kesät ruumiillista ja henkistä ansiotyötä ... viime vuodet rautatierakennuksissa tuolla idempänä. Tutkinut oli hän luonnontieteitä paljon laajemmin kuin ryssien seminaarissa opetettiin ... jopa lukenut filosofiaa, ihmiselle, ajattelevalle olenolle, välttämätöntä. Ja lukenut venäjän ja saksan kielten lisäksi, joista varsinkin viime mainittua kuultiin yhä nytkin eestien maassa enemmän kuin liiaksi, hänelle mieleisempiä kulttuurikieliä, etenkin ranskaa. Insinöörien seurassa oli hänellä tilaisuus sekä näyttää että edistää tietojaan ... pyrkiä yhäti sivistyneemmäksi, todistaa jo käytöksellään, että eestikin taitaa olla kulttiveerattu ... vastoin pöyhkeän paroonien väitteitä.

Tässä samaisessa kylässä opetti Raud sitten lapsia. Jossakin määrin virolaisessa koulussa, koska nyt ryssät silittelivät Kullervon päätä ja sallivat perustaa sellaisiakin lasten oppilaitoksia, joissa eräitä opinalkeita neuvottiin viroksi.

Tuolla on se koulu, Raudin palstan vieressä, hirsistä ja savesta tehty sievänlainen rakennus.

Mutta kuinka opetti Raud pienokaisia? Hän opetti kaikki aineet kalliilla äidinkielellään, ei ainoastaan muutamia.

Tämä uhkarohkeus sai jatkua vuoden ajan, venäläisten germaani-pelon avulla.

Eivätkä kirkkoherra ja kylänvanhin, joiden vastuussa lastenkoulu oli, älynneet vielä heti ruveta kauhistumaan koulumestarinsa kansallista menettelyä.

Kuitenkin näytti sota sitten lupaavan kaksipäiselle kotkalle ja sen kanssa materialististen etujensa vuoksi liittoutuneille valtioille niin varmasti voittoa, että Venäjä uskalsi jälleen ryhtyä kiristämään Eestin hirttonuoraa. Tuli yhtäkkiä keisarillinen ukaasi: kaikissa kouluissa oli kaikki opetettava venäjänkielellä. Niin, samalla kiello, etteivät lapset saisi puhua edes välitunneilla eestinkieltä. Ja ukaasin noudattamisesta piti papin ja kylänvanhimman vastata: heidän oli lähetettävä viranomaisille tuon tuostakin opettajan allekirjoittama raportti.

Koulumestari ei totellut. Hän opetti edelleen viroksi. Hän puhui lapsille tunneillakin eestien kansallishengestä ja historiasta. Puhui Lemmitystä, sankarista, joka muinoin oli taistellut saksalaisia vastaan, eestien ympyriäisissä muinaislinnoituksissa. Puhui Kalevipoegista, kuinka tuo puolijumala

nääntyi nykyään, Viron kansalliseepoksen mukaan, kahleissa, syöstynä tuonelaan ... rangaistuna siten, että häneltä katkottiin miekalla jalat. Sarvikin vartioima oli siellä Kalevipoeg ... venäläisten ja saksalaisten. Mutta sankari oli kerran luvannut tulla vapauttamaan kansansa!

Lihava pappi ja rikas kylänvanhin pudistivat päätänsä, varsinkin kylänvanhin, parta pitkänä ja kirjava paita housujen päällä. He pudistivat päätä ja rypistivät otsaansa, kun kuulivat, mitä pikkulapset kertoivat koulumestarin heille tarinoivan. Kylänvanhin kiivastelikin tästä asiasta opettaja Raudille. Silti kului se vuosi.

Mutta seuraavan vuoden vaihteessa täytyi taas lähettää hallitukselle tuollainen raportti. Kirkkoherra toi opettajalle kaavakkeen, johon Raudin oli täytettävä tyhjät lomat: kuinka pitkälle ukaasin noudattaminen oli sujunut, miten paljon lapset osasivat venäjää. Raud kirjoitti varmalla kädellä lomakkeihin, ettei ryssä oltu opetettu sanaakaan ja että pienokaiset edistyivät erinomaisesti oman ja rakkaan eestinkielensä taidossa.

Tästä pappi sekä kauhistui että suuttui. Hän sanoi koulumestaria hulluksi, sillä Raud ei alistanut edes sen vertaa, että olisi täyttänyt uuden kaavakkeen valheellisella ilmoituksella.

Silloin kirkkoherra, pitäen Viron kaunista asiaa ainakin tällä hetkellä toivottomana, laati itse raportin, koulumestarin nimessä. Kotonaan hän sen teki, ja lähetti sen sitten asianomaiseen paikkaan: aineita oli opetettu valtakunnan kielellä, lapset oppivat hiljalleen mahtavan keisarikunnan kieltä. Näin hän siitä asiasta selvisi. Mutta hän oli pelossa, miten vasta selvitä tällaisesta pulasta, jos santarit tahi mahtavammatkin tulisivat tarkastamaan koulua.

Kirkkoherran oli pakko ilmaista asia myöskin kylänvanhimmalle, seudun rikkaimmalle talonpojalle. Kylänvanhin uhkasi nyt Raudia jo Siperialla; itse hän kävi opettajaa uhkailemassa.

Raud ei ollut toivoton Eestin asiasta. Vaikka toiveita olisikin ollut vähän, ei hänestä ihmisellä ollut oikeuttakaan jättäytyä epätoivoon. Sitäpaitsi hän seurasi varsin tarkoin Venäjän ja Saksan taisteluista tulleita viestejä. Ne olivat jälleen kaksipäiselle kotkalle pahaa ennustavia. Vieläpä kuuli hänen innostuksensa esimerkin suomalaisista, tuon ihailun veljeskansan pojista, jotka olivat rientäneet ottelemaan venäläisiä vastaan Saksan sotajoukoissa: huhuja heistä toivat Riian rintamalla haavoittuneet virolaiset sotamiehet. Ah, Suomen Kullervo oli siis astunut vaikkapa pöyhkeäin preussilaisten riveihin synnyinmaansa puolesta! Eikö historian sormi viittaisi Eestillekin jotakin majakkaa, jota kohti se voisi suunnata myrskyssä vuotavan purtensa? Oli odotettava! Oli valmistettava maata vapauden ihanalle kylvölle.

Kas niin, yhä useampana päivänä joka viikko opetti Raud nousevalle polvelle Eestien historiaa ... yllytti nuorten kansallistuntoa. Kylänvanhimman uhkaukset, kirkkoherran nuhteet, kauniit puheet ja torat eivät auttaneet. Kylänvanhin vapisi ja päätti tosiaan iskeä Raudiin niinkuin kostolla isketään.

Oli jälleen aika tehdä raportti lasten koulusta. Kirkkoherra lupasi vielä pelastaa koulumestarin, jos tämä lopettaisi mielettömyytensä. Siinä kirkkoherra kertoi, miten hän sen tekisi: miten hän oli sen ennenkin tehnyt, nimittäin laatinut tuon merkillisen paperin.

Nyt opettaja Raud suuttui. Pyhä suuttumus hänessä leimahti. Hän oikaisi kirkonpaimenta. Eikö kirkkoherra tiennyt, että venäläisten rintama alkoi olla kuritonta, toivottomaan ponnistukseen väsynyttä? Saksalaiset saattoivat tulla maahan. Silloin oli Eestin etsikkohetki! Maan oli noustava kaikkia vieraita vastaan. Ja ellei siitä olisikaan aineellista hyötyä, oli kuitenkin vapauden henki herätetty. Muistiko kirkkoherra tämän lauseen: *Fac et spera*? Vihastuneessa väittelyssä kielsi Raud kirkkoherraa väärentämästä raporteja.

Niin, muutaman päivän kuluttua raastoi hän matalan koulusalinsa seinältä pois Venäjän keisarin kuvankin. Ja sen hän teki oppilaiden nähden.

Kirkkoherra ajatteli, että tämä koulumestari oli totisesti hullu. Hän puhui Raudin asiasta kylänvanhimmalle. Talonpoika ehdotti, että oli viipymättä käskettävä santarmi vangitsemaan Raudia, mutta pappi sai hänet suostutetuksi siihen, että hallitukselle ilmoitettaisiin opettajan tulleen heikkopäiseksi ... ja anottaisiin häntä erotettavaksi toimestaan ... vaikkapa myönnettäisiin hänelle pieni eläke. Helppohan oli saada näytetyksi Raud epänormaaliaksi ... yksinpä silläkin pikku asialla, että hän käytteli yhtämittaa hassuja vieraskielisiä sanoja. *Fac et spera* ... niinkuin sielunpaimen ei ehkä niitä tietäisi! Moisioiden alustalaisillekin Jaan Raud lasketteli joskus latinaa ja ranskaa. Sangen naurettava oli koulumestari ... siinäkin suhteessa ... kiivailija.

Tehtiin niinkuin kirkkoherra esitti: Raud eroitettiin, ja sai sata ruplaa vuotuista eläkettä. Taikka hänelle tarjottiin sitä. Hän ei nimittäin sitä huolinut. Mikä häväistys totuudelle, että sen puoltajasta tehdään hullu!

No, koska hänelle ei eläke kelvannut, oli se valtava hulluuden merkki paitsi kylänvanhimman myöskin toisten talonpoikien mielestä, joille kirkkoherrakin yhä puhui hullusta Raudista ... jumalankieltäjä Kantin palvelijasta...

Lasten kouluun tuli uusi opettaja. Hän neuvoi pienokaisille kyllä venäjää ... ellei juuri vielä kieltänyt oppimasta eestiä.

Raud oli melkein toivoton. Hän ei tiennyt, mitä tehdä. Vaikeaa oli Siperiaankin lähteä, kuten hän ensin aikoi: mennä ilmoittamaan venäläisille virkaherroille oikea asiain tila.

Mutta sitäpaitsi toivoi Raud, että häntä tarvittaisiin vielä Eestienkin maassa. Siihen suuntaan kääntyivät yleismaailman myrskyn viirit. Hän pysyi kylässä ja eli eläkkeettä: työssä moisioilla, noiden julkeain saksalaisten ylimysten tiloilla, jotka vuoroin imartelivat venäläisiä, vuoroin toivoivat yksipäisen kotkan voittoa, kukistaakseen siinä tapauksessa Saksan avulla Eestin vapauden toiveet. Maassa nimittäin alkoi kuohahdella yhä enemmän.

Se alkoi kuohahdella ... sotaväestä levisi jälleen kuohunta muuhun rahvaaseen.

Kylänvanhin rikastui, myöden venäläiselle armeijalle viljaa ja kaaliksia ... soimaten Eestin puutettakärsivien omien lasten napinaa ja uhkauksia. Milloin hän solkkasi venäjää, milloin Viron ylimystön kieltä.

Kirkkoherra siunaili kädet ristissä vaikeita aikoja, rukoili kirkossaan kaksipäisen kotkan puolesta ja uskoi harvoille, maan saksalaisille, toivovansa voittoa yksipäiselle kotkalle, joka toisi maahan oivallisen järjestyksen. Sillä vihasihan bolshevistinen rahvaanosa paitsi aatelisia kaikkia muitakin, joilla oli vähänkin enemmän leipää kuin sillä itsellään.

Tuli hirveä aika...

Sitä aikaa ennusti Raud talonpojille, jos he ryhtyivät hänen kanssaan puheisiin. Sanoi ymmärtävänsä uhkaajia. Laususkeli päätteeksi: *Dies irae, dies illa...*

Mitä tuo hassuttelija puhui?

Mutta aatelisten kartanot paloivat taas. Venäjältä tuli neuvostovalta. Ja eestit julistautuivat vapaiksi. Kuitenkin, millä tavalla: yhä bolsheviikkeina Venäjää palvellen!

Raud odotti kauniimpaa aikaa.

Saksa kukisti sitten Viron vapauden. Ah, saksalaisia, tätä julkeinta rotua! Kuka on keksinyt vallanhimoisemman laulun kuin se: "*Deutschland über alles!*" *Über alles!*

Yksipäinen kotka raateli Eestiä julmemmin kuin kalpaveljet ennen muinoin.

Kirkkoherra oli nyt rauhallinen. Kylänvanhin rikastui yhä, myöden saksalaisille viljaa ja kaaliksia. Ja hän solkkasi nyt paljon saksaa.

Koulumestari Raud itki itsekseen ... työssä suuressa moisiossa. Sen moision talonpoikia ampuivat hillittömät saksalaiset sotamiehet kuin koiria ... vieden ensin heidän taskuistaan vähäiset ruplat.

Raud itki. Mutta sitten tuli hänelle odotettu päivä! Oikea Eesti nousi! Saksa ajettiin maasta. Raud riensi vapaussotaan. Ei anellut hän nuorelta äidiltään, Eestien *vabariigiltä*, parempia vaatteita kuin mitä hänen omansa olivat eikä valittanut puutteellista ruokaa. Tavallisena sotamiehenä hän palveli; upseeriksi hän ei tahtonut yletä: tarvittiin kunnan sotamiehiäkin. Riiassa hän haavoittui, kuula puhkasi hänet rinnasta selkään. Haava tuskin meni umpeen, hän joutui itään, venäläisiä vastaan. Riemunhehku otsallaan Jaan Raud kesti ja marssi ... Eestin uljaassa malevassa, Suomen poikien avulla rientävässä, noiden oivallisten, jotka tosin nekin melkoisesti varastelivat, mutta taistelivat kuitenkin Eestin puolesta. Tulevaisuus oli vapaan maan.

Ja maa tuli vapaaksi.

Kun Raud palasi rintamalta tähän kylään, kotikyläänsä, huomasi hän siellä pidettävän itseään yhä edelleen melkoisesti hassuna. Sehän käsitys oli hänestä kerran täällä levitetty. Ja miksi? Sentähden että hän ennusti aivan oikein uuden ajan koittoa.

Mutta jos kirkkoherralla oli nyt niin paljon hommia, järjestäessään seurakuntiaan, koska hän oli tällä välin saanut niitä hoitoonsa useita, isänmaallisten saarnojensa ansiosta, jopa oli tasavalta antanut hänelle oikein kunniamerkin rintaan, niin, jos hänellä nyt oli tarpeeksi huolia, joten hän ei hevin muistanut Raudia tervehtiä enempää kuin oli viimeisinä vaikeina aikoina tahtonutkaan tervehtiä häntä, — jos näin kävi, eipä myöskään koulumestari tervehtinyt viisasta sielunpaimenta. Ei voinut, eikä voi

vielä nykyäänkään...

Kylänvanhin oli ajellut partansa lyhyeksi ja sijoittanut kirjavan paitansa kätköön. Hän ei nähnyt laihaa koulumestaria, astellessaan kylän kadulla Raudia vastaan, punertava nenä pystyssä, sillä hänellä oli niinikään kunniamerkki rintamuksillaan. Kuinkas ei? Vapaussodan kansalliselle armeijalle hän oli paitsi myönyt viljaa ja kaaliksia myöskin lahjoittanut muonaa ja neljä komeaa hevosta.

No, koulumestari, velvollisuutensa täyttänyt samoin kuin sadat, jopa tuhannetkin kunnan sotamiehet, hän ei kaipaa kunniamerkkejä!

Mutta oikeutta toki! Eikö sitä kuulu? Hän on kyllä saanut oman palstansa, siinä on oikeus voittanut. Eikä hän tahtoisikaan rahaa, eläkettä. Ei; vaan takaisin paikkansa hän tahtoo. Työhönsä hän kaipaa! Tahtoo kunniansa ja ihmisarvonsa, jotka häneltä riistettiin. Hän ikävöi opettamaan. Tuonne kouluun, joka näkyy hänen töllinsä tomuiseen ja pieneen ikkunaan... Ensi talveksikin tulee sinne nykyinen opettaja.

Viimein hän on valittanut Viron nuoren tasavallan hallitukselle, selittänyt asiansa. Mutta kuullaanko hänen huutavaa ääntänsä? Niiltä, joita hän on loukannut, tiedustellaan luonnollisesti hänestä, noilta huomattavilta henkilöiltä... Häntä kohdellaan täällä edelleen niinkuin mitään hassua. Eivätkö talonpoikien lapset huutaneet hänelle viime keväänä koulunpihalta, ränsistyneen aidan ylitse:

"Tuolla seisoo hullu koulumestari!"

Oikeutta ei kuulu. Eikö kukaan ryhdy auttamaan solvaistua, julista totuutta sellaisena kuin se on? Mitä apua hänen omista valituksistaan!

Mutta eihän Raud ole tukea pyytänytkään lähimmäisiltään. Ei ole selittänyt kohtaloaan edes tuolle luutnantille, sen vähemmän taiteilijalle, niille ainoille, jotka täällä kylässä ehkä ymmärtäisivät häntä ja ihanteita.

Sitä ei tee koskaan hän!

Ja ennättäisikö nuoren tasavallan hallitus sitten korjaamaan hänen asiansa, jos saisi sen tietoonsa muiltakin kuin häneltä? Nuoren vapauden vaalijoilla on niin paljon muuta huolta! Tosiaan, paljon muutakin huolta kuin antaa kunniamerkkejä.

Kuuluuko siis maailman logiikkaan, että totuuden miehen on kärsittävä vastustamatta kaikki, mikä lyö häntä poskelle? Kant sen pohjaltaan myöntää; mutta mitähän sanoisi siitä vielä Hegel, peljättävän järjestyksen kansan kansallisfilosofi?

Ja mitä sanoo perunakattila? Se kuohuu ylitse laitojensa, polttaa koulumestarilta sormet, yksinäiseltä poloiselta, jolla ei ole ollut varaa ottaa jotakin Eestien maan keltakiharaista tytärtä vaimokseen. Niin, kuka tulisi vaimona syömään hullun miehen perunoita ja silakoita?

Vanhan myllärin kuolema.

Tämä on satu talonpoikaismaasta. Satu siitä, minkälaiseksi luulen talonpoikien rakkautta tämän maailman hyvään ja tähän kauniiseen Jumalan maailmaan.

Missä on se talonpoikaismaa? Se saattaisi mielestäni olla missä valtakunnassa tahansa. Ja sama on, missä se sijaitsee.

Mutta siellä, kahden korkean harjun välissä, joista toisella näkyy vanha Mäkkyiskylä aukeine peltoineen ja mustine taloineen, siellä aivan Mäkkyiskylän kupeessa kiinni, on Hiesun runollinen vesimylly... Myllyn syvässä notkossa suhisee koivumetsä lempeästi.

Suloinen paikka on tämä mylly. Varsinkin kesällä, sillä talvella on se hiukan yksinäinen... Sievä on myllytupa. Pihalla rehoittaa pari tuuheaa pihlajaa ... pienen luhtiaitan edustalla... Myllärin aikoinaan istuttamia puita ne ovat.

Melkeinpä salaperäinen on myllylaitos alhaalla joen äyräällä. Milloin mylly käy, kohisee kirkas vesi väkevästi sen lankkuisessa rännissä...

Joen pengermiä kirjaavat kesällä päivänkakkarat, ja kankaalla, asumattoman erämaan suulla, kiiluvat pääskysenhatut, jotka ovat hehkuvasti punaisia.

Suloista on meikäläisestä kaikki Suomen kesäisessä luonnossa ... varsinkin tällainen mylly, metsiin kätkeyty rauhanpaikka.

Kodikkaasti ääntää mylly, kun se jauhaa ... syksyllä, talvella ja keväisinkin. Se jymisee syvästi, sen rattaat kolisevat. Tällä tavoin se ikäänkuin vakuuttaa, että on maassa leipää, koska jauhontekijällä on työtä.

Ja vaikka myllytupaan kiiluu syksyn iltoina pienestä ikkunasta alakuloisena terävä sirppikuu, läheinen vertauskuva myllylle, kiiluu vihertävänä ja yksinäisenä, ja joskin talvi tekee maan äänettömäksi ja ikäänkuin kuolleeksi, niin onpa tuvan pirtissä silloin kuitenkin lämmintä. Se huokuu suuresta uunista, niin suuresta, että se täyttää hyvinkin kolmanneksen pirttiä. Kodikasta on loikoa silloin tuvan sängyssä, uunin takana nurkassa, missä vanha ja mustunut kaappikello nakshtelee hyvin, hyvin verkkaan ja rauhallisesti.

Niin, haikeasti kaunista lienee miettiä siinä olkipatjalla tätä maailmaa ja ehkä Jumalaakin ... kuten vanha mylläri varmaan on jumalaa siinä aina ajatellut.

Hiesun hurskas mylläri, herännyt mies, mutta samalla hymyilevä ja lempeä, jopa välistä poikamaisesti iloinenkin.

Mutta kuinka nyt ovatkaan asiat? Ei nyt astu vanha mylläri ulos mustasta myllytuvasta pihamaalle eikä hypähdä siitä tasajalkaa matalan veräjän ylitse, mennäkseen myllyyn, kuten hän joskus ennen kesällä hypähti ... paljasjaloin, näyttääkseen että hän on reipas ja että ihmisellä on oikeus iloita Jumalan kauniista maailmasta. Ei huomata nyt, vaikka katseltaisiin, mylläri Mattia palaamassa myllyrakennukselta pirtille, pitkänä ja laihahtavana, jauhoja sarkaisissa vaatteissaan ja korkealla, jalolla otsalla.

Missä on siis mylläri? Onko hän laskemassa verkkoja kaislaiselle patolammelle, tuonne myllyn taakse? Laskemassa vanhassa ruuhessaan, juhlallisena seisten, jopa jollakin tavoin suurena. Ei näy häntä siellä.

Eikä ajele hän nyt lehmiään takaisin laitumelle, niinkuin hänellä oli tapana kesäiltoina. Ajeli metsämaille ... itse hankkimilleen. Hän on näet alkujaan ollut varaton mies; reippaalla työllä ja Jumalaan luottaen sai hän ostetuksi myllyn ja sitten maatilankin sen ympärille. Hyvin hän niitä on hoitanut. Mutta missä on hän itse? Ei myllytuvan kujalla ... käymässä viiden, kuuden oivallisen lehmänsä perästä, pehmeää lepänlehvää huiskutellen ... lampaiden ja kiemurasarvisen pässin juostessa ystävyyttään määkien hänen kintereillään.

Eipä lähde mylläri nykyään sunnuntaisin edes kirkkoon ... aikaisina aamuina, vaaleassa sarkasussaan, päässä musta huopahattu, jonka pohja on säilytetty koholla, niin että tuo päähine muistuttaa kaupunkilaisten juhlallista silinterihattua.

Tai sitten käveli hän ennen, illan hämyssä, Mäkkyiskylään taikka jonnekin muualle lähellä olevaan asumukseen; pujahti sisälle johonkin pieneen taloon, missä hän tiesi puutteen ja hädän olevan isäntinä. Siellä pisti Matti sairauden tahi köyhyyden ahdistaman miehen tai vaimon käteen milloin parikymmentä markkaa, milloin kokonaisen viisikymmentä, oman ahkeran ja vaatimattoman elämänsä säästöjä. Pisti salaa ... pyytäen joskus, ettei asiasta hiiskuttaisi kenellekään. Sangen usein kävi niin, ettei hän huolinut autetuilta koskaan takaisin. Niin, salaa ihmisiltä tahtoi hän tehdä hyväntuontonsa, ettei hän itse tulisi ylpeäksi ihmisten kehumisista; salaa ikäänkuin itseltään ja melkeinpä Jumalaltakin, jonka käskyjä hän siten toteutti. No, salasipa tuo veitikka näitä kepposiaan hiukan myöskin vaimoltaan, sillä Hiesun myllärin muori ei aina ymmärrä niitä asioita, joita oikean käden on tehtävä sillä tavoin, ettei vasen tiedä, mitä oikea tekee.

Oi, kaunis satu, metsiin kätketyn pikku myllyn kaunis satu on lopussa. Hiljainen ja ylhäinen mylläri on kuolemaisillaan.

On talvi ja aamuinen hämärä. Myllytuvan päässä olevassa kamarissa, jota sanotaan saliksi, sillä tahtoihan myllärikin, paitsi nyt hänen muoriaan, että hänen kodissaan olisi sali vieraita varten, tuossa pienessä kamarissa loikoo vanha mylläri, siirrettyinä sinne pirtistä, myllymiesten kulkupaikasta. Kolmisen viikkoa hän on maannut vuoteenomana.

Kamarin ikkunan ylimmästä ja kolmannesta ruutuparista kuultaa heikosti mäeltään Mäkkyiskylä, lumisten viidakkojen yläpuolelta. Suojaisen ilman tuuli huokailee nurkissa. On maaliskuu. Muutama aamuinen tulikin tuikkaa jo Mäkkyiskylän ikkunoista.

Kamari on melkein pimeä; pirtissä tosin palaa pöydällä pieni peltinen lamppu, kitupiikki, kuten sellaisia näillä seuduilla nimitetään, mutta sen heikko valo ei jaksa ulottua syvälle kamariin. Parhaiksi eroittaa valajuovassa myllärin muorin hahmon, joka istuu sairaan sängyn vieressä: muorin mahdollisimman ison ja lihavan ruumiin ja vankat, kulmikkaat kasvot, joissa on kaksi hyvin pientä silmää, hyvin kaukana toisistaan. Mutta keskellä tuota punertavaa hohdetta näkyvät vielä itse myllärin kasvot, vuoteen hiukan harmahtavalla päänaluisella. Ah, niin laihat, nääntyneet ja keltaiset kasvot.

Monta vuotta kärsi mylläri jotakin salaista tautia, jonka lääkärit huomasivat vatsasyöväksi. Eivät siinä auttaneet lopulta mitkään rohdot.

Nämä kolme viikkoa on hän yöllä, erikoisen sairaana ollessaan, joskus valitellut. Alkanut valittaa yhä vaikeammin, ja kun myllärin muori, toinen heistä kahdesta, jotka asuvat myllytuvassa, on tullut miestänsä katsomaan, on hän tavannut myllärin hourailemassa, ei täysissä tajuissaan. Houreissaan se on valittanut, ei valveilla koskaan vielä vaikeroinut! Taivaasta ja Jeesuksesta on mylläri puhunut.

Tähän hourailuunkin alkoi myllärin muori viimeisten viikkojen ajalla jo niin tottua, samoin kuin hän oli tottunut myllärin monivuotiseen kivuloisuuteenkin, että muori oli saattanut nukkua viimeiset yönsä melkein yhtään heräämättä ... tuolla toisessa kamarissa, vielä tätä salia pienemmässä. Siellä oli hän kuorsannut vähän niinkuin mylly jyrisee.

Mutta tänä aamuna, noin puoli tuntia ennen nykyistä hetkeä, oli muori herännyt huutoon, joka kuului seinän takaa ... Myllärin huutoon, haikeaan ja vaikertavaan. Vaimo oli kavahtanut pystyyn ja tullut katsomaan, mikä mylläriellä oli. Oli pelännyt, että joko mylläri kuolee.

Kun muori tuli alushameisillaan saliin, ei mylläri kuitenkaan enää huutanut eikä valitellut ... raiska. Mutta hänen kaulansa korisi... Sakeammin kuin koskaan ennen kävi henki Matin kaulasta, raukan. Niinkuin kuollut hän makasi, selällään ... kasvot taakse päin vinossa, suu vähän auki. Muori oli sytyttänyt tupaan lampun ... hikeä oli hän pyyhkinyt myllärin laihoilta kasvoilta, ja sitten istahtanut tähän sängyn ääreen.

Ei vaikerrusta enää myllärin huulilta. Ja myllärin kasvotkin ovat niin rauhalliset!

Mutta näyttää niinkuin ne kasvot loistaisivat... Ja kähinä käy sairaan kaulassa yhä: sellaista ei myllärin muori ole kuullut milloinkaan. Joskus hengitys ihan seisattuu. Pitkiksi ajoiksi, jotka ovat vaalijasta pitkiä ... kuin maailman loppu. Sitten se taas alkaa, ahtaasti, vaivalla ... ikäänkuin huokaillen.

Lihava emäntä ajattelee, että jospa nyt mylläri kuolee! Eihän siinä mikään auta, kuolemaan se tauti lopulta vie. Muori alkaa muistella heidän entistä yhteistä elämäänsä ... hyvää mylläriä... Ja alkaa itkeä. Pyyhkii pieniä silmiään paitansa rintamuksilla ja takkuisella tukallaan. Lyhyt palmikko heilahtelee.

Nyt hän itkee jakkaralla ääneensä ... aivan ulahtelee. Myllytupa on muuten hiljainen. Ei edes kaappikello pirtissä naksahtele, sillä se on jäänyt vetämättä, koska mylläri, joka aina itse vetää kellonsa, on potenut täällä salissa.

Sydäntä viiltää muorilta myllärin vaiva, tuo käheä hengitys. Niin loistavat kuitenkin sairaan kasvot ... jumalisuutta loistavat...! Koko ikänsä on mies ollut hyvä sille, jonka Jumala antoi hänen vaimokseen... Säälä on muorilla ... sellaista hyvää miestä...

Mutta sitten, myllärin kuolemista ajatellessa, johtuu emännän mieleen, että kuinkas käy, jos mylläri nyt kuolee? Ei hän ole tehnyt testamenttia eikä heillä ole lapsia. Mutta kun ei ole testamenttia, joka määräisi, että omaisuus tulisi leskelle, niin muorille annetaan puolet omaisuudesta ja lopun vievät myllärin sukulaiset, veli ja sisar ynnä heidän lapsensa!

Tällainen pälkähtää emännän päähän. Hän kohottaaksen, ja pienet silmät, joista valuu kyyneleitä poskille, tulevat teräviksi. Mieleessään sanoo muori:

"Sellainen se on, tuo itse ... mylläri. Kyllä se on luvannut pitää leskestään huolta, milloin on puhe siihen sattunut. Mutta nyt...! Ja ihmisille se on rahojaan antanut, velkakirjaakaan ottamatta, sen tietää muori: on siitä myllärielle harmitellut. Näistä vain, ei siitä, että Matti on antanut papeille, sillä pitäähän niille ja pakanoille... Kunnasta viime vuonna muuttaneelle kappalaisellekin pisti taskuun sata markkaa ... salaa, lähdön hetkellä, ja pakanalähetykselle on rahaa lähettänyt, että saisivat valottomat tietää Jumalan ja Jeesuksen valkeudesta... Sellainen se on, oikea hyvä mies, mutta vaimonsa unohtaa!"

Jos muut rupeavat kuolemaan, tekevät he testamenttinsa! Eikös tämä usko milloinkaan kuolevansa, vaikka on vuosikaudet ilmoitettu hänelle ylhäältä taudilla kuolemasta?

Kun Vänskin vanha ukko kuoli, tai ennenkuin hän kuoli ... oli lähtenyt leikattavaksi kaupunkiin ... minkä purun tähden lienee ... niin, kun hän kuoli, hankki hän sitä ennen kirstun itselleen. Siihen nostatti itsensä, ja ajoi ruumiskirstussa kaupunkiin leikattavaksi, kirstu reessä: jos kuolisi leikattaessa, olisi jo valmiina kirstussa. Naurattaa tällainen oikein... Mutta asioista se kaljupäinen ja kuuro ukko piti huolen. Mutta tämä, mylläri! Ei ole testamenttia tehnyt... Ja pian hänen sukulaisensa vievät muorilta kaikki.

Johan nyt on ihme... Kun se kuolee näin!

Ei kuulu hengitystä taas moneen minuuttiin. Koskaan se ei ole ollut

niin kauan hengittämättä yhteen holliin. Sykkineekö sen sydänkään enää?
Muori koettaa myllärin sydäntä. Hän näkee sairaan poskilla kyyneleitä.
Voi raiskaa! Koskeneeko häneen? Ei sydän muorin mielestä enää syki.
Siunatkoon, kyllä se nyt kuolee!

Mylläri on juuri nähnyt kaunista unta: ollut olevinaan lapsuutensa kodissa, tummaisessa talossa Mäkkyiskylän reunamalla ... pienen talollisen poika. Kesäisen luonnon helmassa hän oli unessa, pienenä ... kotitöyryn alla. Käytti purosäksessä vuolemaansa vesimyllyä, johon hän oli tehnyt jauhinkivet, tamppikoneet ja kaikki.

Se lapsuuden laakso oli unessa sanomattoman kaunis... Vienosti suhisivat siellä koivut. Mäkkyiskylän harju, joka ympäröi laaksoa niinkuin laajan kattilan reunat, sinersi ihmeellisessä autereessa. Ja tämän Jumalan antaman kauneudenko vai minkä tähden lienee myllärin ollut niin haikea olla, siinä kesän keskellä, pikku poikana, hänelle tuttavan puron rannalla. Niin ihanasti haikea, että hän alkoi itkeä ... ikäänkuin surusta, että hänen täytyisi kaikki tämä jättää. Sairas itki hiljaisesti ja kuumasti unessa, siitä nuo kirkkaat kyyneleet hänen poskillaan.

Mutta katso, silloin tuli hänen luokseen jokin olento, valkea ... ikäänkuin enkeli valkeissa vaatteissa, ja lohdutteli häntä ... kuten olisi luvannut hänelle vielä jotain ihanampaa.

Mutta samassa sairas heräsikin, unen loppumisen järkytyksestä ja hänen sisälmyksissään uudestaan alkavasta, entistä rajummasta kivusta sekä myös muorin käsien kosketuksesta. Sillä muori nyki nyt häntä valveille, Muori nyhki.

Myllärin silmät aukesivat hiljaa, hän katseli ympärilleen... Ja tunsikin kipunsa sellaisena, ettei koskaan ennen. Hän huokasi, erotti hämyssä vaimonsa ja muisti äskeisen unen. Johtui ajattelemaan, että odotettu loppu saattoi olla lähellä. Muori hoki hänelle itkien:

"Mitenkä sinä jaksat? Kun valittiin niin, että säikähdin ... jos kuolee.
Eikä sydänkään tykkinyt... Ihanko sinä kuolet?"

Muorin puhe keskeytyi jälleen parahtavaan itkuun ja hän painui kumaraan jakkaralla, pyyhkimään paitansa rintamuksilla silmiään. Nyt hän jatkaa:

"Tahtoisitko sinä mitään? Rohtoja ... tai kahvia. Vai pitäisikö lähettää hakemaan pappia ... jos sinä kuolet? Ja veljesi ja sisaresi lapsineen, ne korvit, vievät minulta kaikki ... kun ei ole testamenttia."

Mylläri oli yltyvässä kivussaankin vielä niin suuresti unensa lumoissa, että hän tuskin jaksoi ajatella, mitä muori oli tarkoittanut testamentilla. Sitten hän kuitenkin muisti, miten muori oli ennenkin siitä puhunut. Hän hymähti mielessään ymmärtävästi ja sääliäisesti vaimolleen ... samalla kuin kivun julmat vihlaistut ja haikean kaunis uni vakuuttivat hänelle yhä enemmän, että loppu saattoi tulla. Totta hän siis halusi selvittää asiansa papin kanssa, Herran palvelijan! Kipu kiihtyi kovin. Vanhus voihkaisi kerran jo valveillaankin ... ja sanoi sitten vaivalla, että taitaisi nyt olla parasta lähettää hakemaan pappia.

Ulvahtaen kavahti muori paikaltaan, pyöriskeli neuvottomana sinne tänne ja sanoi täyttävänsä myllärin tahdon. Hoki, että tottahan myllärin veli, jolla on iso talo, antaisi hevosta papinhakuun, sillä hevosta ei pienellä myllytilalla ollut. Tilan toisessa rakennuksessa, mökissä myllytien haarassa, asui seppä; hän saisi lähteä kirkolle hakemaan pappia ... tai kävisi sen tässä lumisohjassa lennättämässä tänne Kalle, sepän oppipoika. Muori hyppperi salista tupaan ja ulos, lähettämään seppää tai sepän oppipoikaa kylään ja kirkolle. Mylläri jäi yksikseen.

Myllärin päässä vilahti tuo sepän oppipoika. Eikä se vilahdus ollut hänestä kirkas ... ah, tuhansin verroin kirkkaampi oli unessa nähty paikka ... se kiiltelevä puro. Ja vaimon mainitsema testamenttiasiakin tuntui hänestä nyt epämieluiselta. Samalla jatkoivat hänen ajatuksensa nukkuessa alettua latua; jatkoivat hänen elämänsä kulkua sitten niiden päivien, jolloin hän oli rakennellut pikku poikana leikkimyllyjä.

Jatkettava niiden oli ... loppu saattoi todella tulla, niin poltti taudin tuli. Alkoi janottaa. Mylläri supisi:

"Oi, Latsarus... Salli, Jeesus, hänen pistää sormensa pää veteen..."

Mylläri näki itsensä nuorukaisena... Maaailman lapsi oli hän silloin; oli maistellut väkijuomiakin ... muutaman vuoden... Ja tansseissa käynyt ... naisväen tähden... Joutuisasti olivat ne vuodet menneet... Mutta ei ollut se oikeaa elämää, ei elämää Jumalan tahdon jälkeen. Muisti antaneensa naisväen mielistyä häneen ... antaneensa ihan kuin leikillä, sen enempää heidän kanssaan aikomatta ... Toinen niistä kahdesta oli monta vuotta odotellut häntä, kuihtunut ... ja sitten oli kuollut ... siitähän lienee, että hän otti tämän.

Ja siitäkö onkin mylläriä rangaistu, siitä, että hän nuorena oli huikenteleva? Rangaistu toisella ihmisellä: nytkin, vielä vanhoillaan, vaimo sepän oppipojan kanssa ... ja testamentista muistaa puhua...

Mylläristä tuntuu kaikki omituisen lohduttomalta. Se ammoin sitten kuollut tyttö, ehkä toisenlainen kuin tämä, ilmestyy hänen sieluunsa syyttävänä ja alakuloisena ... uskollisin silmin.

On melkein hyvä, että muori meni tästä ... puhelemasta. Unessa hersyneet kyyneleet jatkavat hiljaista virtaamistaan ... mennyttä, nuorta aikaa muistella ja tuntiessa, niinkuin usein ennenkin, että ihminen on maailmassa ikäänkuin yksinään ... ystävänä ainoastaan Jumala!

Sekö tyttö se näkyi hänelle unessa? Kuinka hän, kauan sitten unohdettu, nyt ilmestyi, kuten häntä kutsumaan?

Niin haikea on vanhuksen olla, niin suloiselta tuntuu tässä haikeudessakin oleminen, niin suloiselta vieläpä yksinäisyyden tunne, että hän, koska sitäpaitsi kipu tekee peljättäväksi ajatuksen, että toinen ihminen kiusaisi häntä nyt asioiden pohtimisella, sulkee muorin palatessa silmänsä ja sanoo tahtovansa ainoastaan vettä poltteeisiinsa. Mylläri sulkee suunsa ja makaa valittamatta. Muori tuo hänelle kauhalla vettä; se ei kuitenkaan janoa lievitä. Muorin sanoihin ei mylläri vastaa; tuskin kuuleekaan niitä. Ne sanat kiertyvät jälleen tuohon testamenttiin:

"Nythän se itse seppä lähti... Mutta kun se menee lainaamaan hevosta veljeltäsi, niin eikö se lanko rynnänne heti tänne ... piinaamaan potilasta. Ja viemään minulta kaikki!"

Tällä tavoin pyrkii muori hokemaan yhä samaa asiaa; niin että mylläriin täytyy lopulta sanoa, hänestä lepoon päästäkseen:

"No, olehan, muori... Lienen sinustakin pitänyt huolta."

Muori nurisee siihen jotain epäselvää, ja mylläri tajuaa kyllä, ettei hän ole tyytyväinen, koska asioista ei olekaan pidetty huolta täysin niinkuin muori tahtoi: ei tehty tuota paperia, joka takaisi vaimolle koko tilan irtaimistoinen ja kaikkineen. Ei ole mylläriä sitä sietänyt tehdä.

Ja ollaanko nyt todellakin niin pitkällä, että ihmisen olisi luovuttava kaikesta? Sitä vakuuttavat yhä tuskat... Oi, ne polttavat ja pistävät ja huimaavat. Päässä alkaa kolkuttaa. Olisiko nyt testamentti tehtävä, luovuttava Hiesun myllystä ja kaikesta?

Ja tuolleko olisi kaikki annettava, vaimolle? Miksikä sen pitikin vielä hiiskua sepän oppipojasta? Sellainen kelvoton miehenalku, parhaiksi miehen ikään päässyt. Ja siihen nyt on muorilla... Kaikki saattaisi nyt joutua näille kahdelle. Rakas Hiesun mylly ja maatila, jotka mylläri on hankkinut omalla työllään. Oli jättänyt vanhemmalle veljelleen pienen kotitalon, vaatimatta siitä itselleen paljon muuta osuutta kuin yhden ainoan kapineen, vanhan kaappikellon, suvussa pitkät ajat kulkeneen, tuon saman, jonka ääntä hän tässä johtuu kuuntelemaan, sitä kuitenkin eroittamatta. Niin, vetämättä se on muorilta jäänyt, se on selvä. Mylläriin aikana ei se ole ollut vetämättä kuin pari kertaa hänen pitkässä iässään.

Muori on sellainen. On se jättänyt huolehtimatta muutakin... Lehmiä hoitamaan on pitänyt silloin tällöin hakea mylläriin sisar ... kun muori on viipynyt kirkonkylässä tai muualla... Se juuri on rangaistus myllärielle, tämä, että vaimolle ovat olleet väkijuomatkin mieleisiä... Kylän pojat, huikentelevat ja hulttiot, niitä hänelle ensin kuljettivat ... ja kutsuivat hänet luokseen... Sitä tekivät siihen aikaan kun vaimo oli vielä nuori... Nyt hän on vanha, joskin mylläriä nuorempi... Niin, se tuntui ensin katkeralta. Mutta kestää se täytyi. Tosinhan mylläriin sopi laskea leikkiä myllymiehille, milloin vaimo ei ollut kotona, veikeillä ja rauhalliseksi tekeytyä... Naurahtaa, pirtin sängyssä loikoen ja kohottaen seinälle jalkojaan, silloin vielä ketteriä ... naurahtaa:

"Niin, nyt tässä saan nostaa jalkani seitsemännelle seinähirrelle, kun eukko on kylässä ... tienamassa."

Näin sanoi mylläri miehille. Mutta raskas oli hänen mielensä siitä, että tiesi vaimon, jonka tähden hän itse oli herennyt tippaakaan maistamasta ja silmänsä naisihmisiin vilkaisemasta, kulkevan sellaisilla teillä ... tuon hänestä niin kauniin vaimon. Kuinka hän rakasti muorinsa vilkkaita ja iloisia silmiä! Raskasta se oli ... kuin olisi tehty koko elämä tyhjäksi. Juuri parhaiksi oli mylläri silloin ehtinyt saada myllytilankin ostetuksi ... niin vaimo ... jumala rankaisi sen tähden, että mylläri oli ollut ... maailman lapsi. Liian myöhäistä oli sitten enää katua, muuttua ... tämän yhden naisen kohdatessaan.

Toisella tavalla oli herättävä. Jumalan mielen mukaan.

Sillä ihme, jos vaimo alkoi tulla sellaiseksi? Kun he eivät saaneet lapsia.

Kovin rankaisi Jumala mylläriä: ei antanut hänelle perillisiä rakkaaseen Hiesuun, vaikka hän oli

tarkoin kivennyt sen pelot ja säästännyt metsää perijääkin varten.

Oli, vaimossa ei suurin vika lienekään. Itsessään myllärissä se lienee ... Jumalan käsittämättömissä neuvoissa. Näin on mylläri usein miettinyt, vaikkei vajanainen ihmisen järki ole tahtonut oikein sitä hyväksyä.

Ehkä ei hän ole saanut perillistä senkään tähden, että hän on rakastanut niin paljon tätä maallista, joka on katoavaa? Hiesua ja sen hiekkaisia peltoja, ruohorunsaitea niittymaita ja metsiä.

Mutta kuitenkin on vaikea ajatella jättää niitä muille kuin omalle perijälle. Missä on se oma?

Nytkö jätettävä kaikki ... tuolle, joka ehkä ottaisi siihen hullun pojan? Parinkymmenen vuoden ikäisen ... kelvottoman. Ja poika hävittäisi kaiken ... ja jättäisi hupsun mummon... Mitäs muuta! Tekisikö mylläri edes oikein määrätessään omaisuutta sillä tavalla haaskattavaksi?... Koko rakkaan Hiesunsa...

Ja nyt oli kaikesta luopumisen hetki tullut ... Onko se todellakin tullut? Tuskat yltyvät, mylläri tuntee päässään pimenevän...

Pian ei hän kuule enää muorin itkuakaan eikä hänen tahtomisiaan. Sairaana pää on pudonnut pielukselle, hän on taas mennyt horrokseen.

Kuluu pitkän aikaa. Mylläri herää jälleen, korkealla otsallaan ja laihoilla poskillaan kuumeen hirveä hehku; herää sellaiseen kipuun, että se saattaa hänet voihkimaan. Hän voihkii:

"Auta, Jeesus ... auta, Herra Jeesus."

Mutta edessään näkee hän, hämärtyvillä silmillään, harmaassa aamussa, joka alkaa verkalleen valjeta, velimiehen, kolmesta sisaruksesta vanhimman, sekä sisarensa ja vaimonsa. Ja vielä muuta kansaa kauempana ... kamarin ovella ... Ketä lienevät.

Ne muut ovat tulleet katsomaan myllärin kuolemaa, sairaan sukulaisten mukana: näillehän seppä oli ennenkaikkea antanut tiedon, pyytäessään myllärin veljeltä hevosta.

Vanhan myllärin veli on pitkä ja vankka. Hänelläkin on paljon otsaa, niinkuin myllärillä, mutta se ei ole kapea ja ylevästi nouseva, vaan hänen hiukseton päänsä näyttää pyöreältä kuin mikäkin suuri mukula. Hänen sieraimensa ovat hiukan pystyssä ja aivankuin auki kaikille vaistoomisille; silmänsä terävät ja vilkkaasti pälyilevät, huulet paksunlaiset.

Sisar on kapeakasvoinen, tavallisesti vähäpuheinen. Ankaraksi heränneeksi ja tylyksi emännäksi mainittu ... melkein aina mustissa vaatteissa, nytkin musta huivi silmillä.

Veli rientää sanomaan, kun myllärin sekainen katse hiukan selvenee ja hän alkaa voihkia, sanomaan:

"Mitenkä se vointi nyt on? Kyllä ... kyllä se on niin, että hullusti taitavat olla jutut. Mutta kuulehan sinä", jatkaa hän myllärin muorille, sillä muori koettaa työntyä langon ja kälyn välistä miehensä luokse, "kuulehan sinä, vie ne pännäsi pois! Kyllä meidän veli tietää itse, kenelle ja miten hän annettavansa antaa. Ja antaa niinkuin on laki ja asetukset, se on parasta."

Niin, myllärin muori koettaa työntyä miehensä luokse, käsissään mustepullo ja kynä. Onhan näet myllärillä, taidostaan ja kunnostaan kuululla, joka on ollut pitäjän luottamusmiehenä monissa toimissa, onhan hänellä toki pullo mustetta ja ruostunut kynä. Puhumattakaan jo siitä, että hän on niitä tarvinnut kirjoittaakseen Lähetysseuralle lehtiä tilatessaan ja lähettäessään sille rahaa pakanoita, sielunsa pimeydessä onnettomuuteen tuomittuja, varten. Paperia ei muori ole kuitenkaan tässä sekaannuksessa ja tuskassa vielä löytänyt. Muori hoppuaa vastaukseksi langolleen: "Johan nyt on kummat ... Vai en minä saisi mieheni kanssa... Johan minä sanoin, että kun näinä, korpit, kuulevat, että sinä ... niin ovat nokkimassa minulta kaikki ... kun ovat korpeja! Minkätähden sinä et tehnyt testamenttia ennen ... etteivät repisi minua ... kuin kerjäläistä. Kaikki ne repivät ... silmät päästä vaimoltasi. Matti-raiska, jaksatko sinä nyt? Kirjoittaisit nyt, koukertaisit ... kynsilläsi. Jaksaisit sen verran ... vaimollesi, jonka Jumala on sinulle antanut." Viime sanoille purskahtaa veli nauruun. Mylläri tavoittaisi hänelle ojennettua kynää, ajattelemattakaan sillä tehdä mitään ja epäselvänä omista ajatuksistaan. Mutta käsi ei nouse kynää ottamaan. Mitä, niinkö heikko on käsi? Ei se enää nouse. Onko tosiaan nyt loppu ihan lähellä? Ja mistä nuo ihmiset puhuvat? Nyt taitaa sisar sanoa, matalalla ja tylyllä äänellään:

"Niin, minustakin se on parasta, että jaetaan sillä tavalla kuin laki ja kirjaimet säätävät. Sellaisen vaimon kuin sinun ei sietäisi saada sitäkään."

Tästäkös myllärin muori kiihtyy. Hän pousaa, puolustaa itseään; haukkuu kälyä, hän itkee. Tyrkyttää myllärille mustepulloa ja parahtelee.

Viimein selviää mylläri sanoakseen hiljaa, raskaasti huokaisten, ettei hän jaksa kirjoitusneuvoja ottaa. Ei nouse käsi enää; loppu on tullut.

Kovin parahtaa silloin myllärin muori. Mutta tästäkin itkusta hän pääsee pian ja ehdottaa, kenties jonkun ovensuussa seisovan kylänmiehen neuvosta:

"Vai et jaksa, voi voi. Jumala sinua siunatkoon ... kuolee se nyt... Mutta todistajille jaksat sanoa... Tulkaa sitten, hyvät ihmiset, todistamaan! Kuuleehan sen äänen vielä ... ennenkuin ei saa ääntä ... että minun on omaisuus, kun olen avio-ihminen asetusten ja Jumalan armon edessä. Mitä? Minä hatsunen sinun asetuksillesi, mokoma lanko! Minulle mylläri antaa kaiken ... niin se on aina tahtonut, sen ovat kaikki kuulleet. Hä? Vai ei ole, Jumala siunatkoon, kuinka valehtelee, tuo sisar ... niin on ahnas! Minulle Matti on kahden kesken luvannut antaa. Etkö olekin luvannut? Raiska, osaatko sinä haastella ... voi, jos ennättäisit saada pappia... iloksesi, odota, ehkä se... Kuuletko, miten valehtelevat? Herra Jeesus, ei kuulekaan enää. Tulkaa auttamaan!"

Näin huudahtaa muori. Kyläläiset hymähtelevät. Muori hyörii ja häärii. Nyt hän hädissään jatkaa:

"Tuletko edes sinä, Kalle! Tottahan nyt sinä minua puolustat."

Sepän oppipojalle muori näin huudahti, isopäiselle nuorukaiselle, joka vetäytyy hämäänsä nurkkaan.

Mylläri ei oikein kuule, niin kovat hänellä on tuskat. Ja vielä enemmän kuin ne kiduttavat häntä ihmisten äänet ympärillä: veljen ja sisaren, jotka vaativat kuolevaa jättämään puolet Hiesusta ja kaikesta sen irtaimesta heille, sekä vaimon ääni, joka kiistelee näitä vaatijoita vastaan. Kyläläiset nauravat silloin tällöin kiistelijoille. Niin, ne äänet repäisevät myllärin hereille aina, milloin hänen sielunsa tuntee kummallista halua vaipua jonnekin syvälle, ääretöntä halua... Taikka tuntee ikään kuin nousevansa lentoon ... niinkuin lintu siivillään. Ne jutut tahtovat temmata hänet takaisin, vetää valveille. Ajattelemaan sellaista, mitä hän ei vielä tahtoisi uskoa välttämättömäksi, niin varmalta kuin se hänestä samalla tuntuukin: omaisuutensa jakamista muille, koko Hiesun myllyn ja maatilan. Välttämätöntä se nyt on! Sillä nyt hänen sielunsa vaipuu taas ... ei, lentää jonnekin ... Taivaan saleihin ... ehkä...

Rakas Hiesu! Kuinka ruohorunsaina näkee mylläri sen niityt, upeina metsät, omat suojelemansa! Kirkkaan lammin: kuinka vatakasvien vaalakanpunaiset kukat nyt loistavat ... kesällä. Mutta ei ole kesä. Herra Jeesus, onko hänen erottava niistä kaikista iankaikkisesti? Auta, Herra Jeesus. Niin sanovat tuskat, että hänen on erottava. Kyyneleitä vuotaa hänen poskiaan pitkin, mutta niiden virta seisattuu jälleen, sillä vielä pitää elämä häntä kiinni, vielä ajattelevat hänen aivonsa näin: Vaimolle hän ne antaisi muuten... Mutta ei kuitenkaan hänelle ... varsinkaan tuon kelvottoman tähden. Veljellekö ja sisarelle siis puolet? Mutta jos veli saisi varsinaisen osan siitä ... se kaataisi kohta ne pihlajat, jotka mylläri istutti pihalleen. Veli ei niitä kärsi, vaan on monesti huomauttanut, että ne varjostavat viereistä peltoa ja mädännyttävät putoavilla lehduillaan aittojen kattoa. Sisar on veljen kanssa aina yhtä mieltä.

Ei niin ollen heille myllypuolta ... he saakoot sen mökin, jossa seppä Kuvaja asuu. Siinäkin on jo hyvät pellot... Ehkä muori kuitenkin vaalii myllärin pihlajia ... ikäänkuin haudalle istutettuja muistopuita... Ja säästää koko rakkainta Hiesun osaa.

Tuskat tuntuvat nousevan sydämeen, sydäimestä ahdistaa, jano polttaa. Oi, Latsarus...

Ja kaikkein tuskallisimmin polttaa ajatus, että kun hän kuolee, niin turha on sitten ajatella, miten hän jakaisi Hiesun muille. Ei hän silloin tiedä mitään, kuka tai millä tavalla sitä hoidetaan täällä maailmassa. Taikka ei tämä maailma enää silloin häntä koske. Jos hän vain itse pääsisi parempaan elämään...

Katua hänen pitäisi ... syntejään. Kuinka se oikein oli? Viimeksi muutama kuukausi sitten et hän lainannut tuhatta markkaa naapurille ... joka olisi käyttänyt hänen mielestään rahat talokeinotteluun ... Olisi pitänyt lainata, ehkä ei pyytäjän tarkoitus ollutkaan keinotella tällä kertaa. Ja anteeksi pitäisi anoa muitakin syntejä. Onhan niitä. Jo nuorena tehtyjä... Kova mies ja ahnas mies hän on mielestään ollut; osannut hommata itselleen Hiesunkin, hyvän paikan... Vaikkei hän jaksa enää muistaa, missä muussa tilaisuudessa hän viimeksi oli saita kuin kieltäessään tuota tuhannen markan lainaa, niin... Täytyy katua ... herätä edes viimeisillä hetkillään. Täytyy luopua maallisista ... ilomiehellä ... antaa ne kenelle tahansa. Taikka antaa niinkuin heikko ihmisjärki oikeudenmukaiseksi katsoo. Siis vaimolle, joka on hänelle laillisesti läheisin ja vaalisi parhaiten Hiesua, parhain osa. Ja toisille omaisille muuta.

Anottuaan riiteleviltä vettä janoonsa ja saatuaan äänensä nopeastikin kuuluville, koska sekä sisarukset että muori sattuiivat pitämään häntä tällä hetkellä tarkoin silmällä, pyytää mylläri luokseen todistajia. Heille hän lausuu viimeisenä tahtonaan, että itse mylly ja myllytuvan puoli Hiesun tilaa on

jäävä hänen vaimolleen, mutta seppä Kuvajan asuma mökki hänen veljelleen ja sisarelleen sekä heidän perillisilleen, mutta ei ennenkuin Kuvajan vuokra-aika loppuu.

Tätä kovaa testamenttia itkee nyt myllärin muori, jopa soimaakin kuolevaa. Mutta kauan ei hänellä ole aikaa itkeä ... eikä ajatella myllärin kuolemista. Sillä kun kiinteä omaisuus on tällä tavalla jaettu, alkavat veli ja sisar vaatia yhtä tarkkoja määräyksiä myöskin karjasta ja irtaimesta. Kenelle on tuleva ne ja ne lehmät? Kenelle kolmivuotias härkä? Matin lemmiä on käytetty hänen veljensä talossa, kolme kertaa ilmaiseksi; siksi tahtoo velimies nyt kuolevalta nuoren härän, ja kenelle tulevat toiset puolet talrikeista, kaksi kappaletta, koska syöjiä ei ole niin monta kuin ennen? Paitsi kahta lehmää sanoo sisar ottavansa vielä toisen rannan ja isomman, kuparisen kahvipannun, sillä hän se on hoidellut veljen lemmiä, myllärin eukon juoksennellessa joutavan jäljillä. Ja keiteltyt on sisar yksinäiselle miehelle ruuat ja kahvit. Entä myllärin vaatteet, se hänen vielä uusi sarkapukunsa, muutaman vuoden vanha, minnekäs ne jäivät?

Kaikista tullaan tahtomaan kuolevalta määräyksiä.

Kuoleva voihtii ja valittelee. Julmaa on kuulla noiden onnettomien sanoja... Avuton ja yksinäinen hän on... Turhalta hänestä tuntuu ratkaista heidän riitojaan. Hän kysyy ainoastaan, eikö pappia jo ala tulla. Mutta ei sitä vielä kuulu näkyvän ... Mäkkyläskylän pitkällä ja suoralla tiellä. Täytyisi odottaa. Turha kehoitus: lähdekö hän on.

Itsensä täytyy hänen selvittää asiansa Jumalan kanssa. Erottava on tästä maailmasta, pidettävä sitä ihan kuin olemattomana.

Ja eikö hän jaksakin erota?

Eikö kaikki ala kirkastua hänen ympärillään?

Mylläri näkee jälleen sen valkean, joka ilmestyi hänelle unessa. Enkeli se oli tosiaan, eikä mikään ihminen, niinkuin hän oli kuvitellut ihmismielessään. Ei ihmisistä tässä apua: ainoastaan Jeesuksesta! Niin on avuton ihminen hädän hetkellä, viimeisen ja hirveän hädän, kuolemantuskan. Minne hän joutuu? Mylläri toistaa muiden riidellessä:

"Tule, Herra Jeesus. Tule, tule!"

Niin meni tunti myllärin kuulematta, miten toiset tahtoivat vastauksia jaettavista irtaimista ... heinähangosta ja särkiverkoista. Myllärin sielussa on nyt kirkasta. Hän tuntee helppoutuksen tulevan, tuntee jo lähestyvän Jeesuksen, jota hän on rukoillut avukseen. Kuolema joutuu...

Helppo on hänen pyytää luokseen lähimmäisiään, joista eräät lähestyvätkin, ja anoa heiltä anteeksi kaikkia rikkomuksiaan. Omaiset eivät kuule tällä hetkellä hänen kehoituksiaan, he riitelevät keskenään. Mutta ei se mitään tee, heti tulee helppous, hän näkee Jeesuksen astelevan itseään kohti ... hohtavasta ovesta. Hän on kaikesta irti, kaikesta...

Kaikestako?

Kaljupäinen veli ja myllärin muori riitelevät nyt siitä ruuhesta, jolla mylläri on käynyt kymmenet vuodet laskemassa pyydyksiään lampiin, kesäiltoina. Laskemassa omia kutomiaan verkkoja ... kudottuja hiljaisina talvipuheina, monesti yksin istuen, suruissaan siitä, että vaimo on ollut poissa. Ruuhi on, kuten jo ilmaistu, vanha ja varsin laho, vaikka mylläri on sitäkin paikkaillut; kaikkihan loppuu aikanaan. Mutta silti käy siitä nyt ankara kiista. Niin, kiista sellainen, että muori viimein ikäänkuin karkaa lankonsa kimppuun, ajaakseen hänet pois talosta. Silloin menee myllärin sisar veljensä puolelle, hän tuuppaa muoria. Muori vimmastuu ja antaa lihavasta kämmenestään kälyään laihalle nenälle, jopa aikoo tarttua hänen tukkaansa. Käly myöskin puolestaan muorin tukkaan. Niin he ottelevat ovella, jolta katselijat väistyvät oikealle ja vasemmalle, enimmäkseen nauraen.

Mylläri voihtii nurkassaan, yhä hiljaisemmin ja palavammin, kovin hiljaa:

"Tule, Herra Jeesus! Tule, tule, Herra Jeesus."

Myllärin silmät ovat kirkkaat. Omituisesti kirkkaat: ei niissä ole hänen tavallista katsettaan, vaikka sekin on ollut aikoinaan ihmeellisen kirkas, varsinkin silloin kun hän oli aivan terve.

Mutta vielä tulee niihin se tavallinenkin katse, vielä kerran.

Muori on joutunut alakynteen ottelussa kälynsä kanssa. Myllärin sisar on pitkä ja notkea, myllärin muori lihava ja leiniäkin kärsivä. Niinpä saa sisar tyrkätynsi vastustajansa luotaan; muori on kaatua, hän on iskeä otsansa paatisen takan nurkkaan. Loukattuna ja häväistynä katselee muori ympärilleen. Joku vieraista naurattaa ... sepän oppipoikakin: sellainen se on, hävytön! Eipäs aina sellainen, vaan

ainoastaan ihmisten nähden! Muori itkeskelee avuttomana, ja katsoo sänkyyn, jossa mylläri tekee kuolemaa. Nyt tulee muori miehensä luokse, ikäänkuin painautuen turvaan. Hän itkeskelee:

"Tällä tavalla runtiloivat minua ... elävältä syövätkin..."

Sitten hän itkee:

"Ja sinä kuolet. Miten sinä nyt voit, raiska? Kun ei tule edes pappia!"

Silloin ilmestyy myllärin silmiin se entinen katse, ja huulille, jotka kuume on polttanut kelmeiksi, merkillinen hymy. Samanlainen kuin hyvin kauan sitten, ja näkyy, että hänellä on vieläkin side tähän maailmaan, koskapa hän pyytää vaimoaan, tuskin kuuluvalla äänellä, tuomaan nuo todistajat siihen ihan lähelle.

Muori tuo todistajat. Niille sanoo nyt mylläri kuitenkin jättävänsä koko omaisuutensa, kaiken omaisuutensa, vaimolleen ... sille, jonka Jumala oli antanut hänen uskotukseen ja hänen vaalittavakseen.

Sitten koettaa mylläri nostaa kättänsä vaimonsa puoleen ja kuiskaa jotakin. Nyt hän kuiskaa:

"Sinä tulit, Herra Jeesus ... kuulit syntisen rukouksen..."

Vanhuksen pää hervahtaa syrjälleen, harmahtavalle pielukselle ... ylhäinen ja hymyilevä pää.

Muori iloitsee suruissaankin. Mylläri itse on kuollut.

Tähtimantteli.

Tämä tapaus mahtaa olla Amerikasta. Mistäpä muualtakaan? Missäpä muualla saattaisi olla enemmän humbuugia ... kuin Amerikassa?

New Yorkissa istuu siis, valtavassa pilvenpiirtäjässä, joka on kuin Babelin torni, kustannusliikkeen toimitusjohtaja työhuoneessaan. Hänen kasvonsa ovat valkeat taikka hiukan kellertävät niinkuin vanha porssiini. Nenä näyttää terävältä; korvien juuressa pitkät ja kiharat poskiparrat. Ruudullinen on tietysti hänen pukunsa, tuon nuoren miehen; se muistuttaa shakkilautaa.

Toimitusjohtajalla on tällä hetkellä pieni lomansa työn jälkeen, jona on ollut tarkastaa erästä englantilais-amerikalaisesta salapoliisikertomusta ja valita toiseen kirjaan kansikuvaa, englantilaiseen rakkausnovelliin. Hän oli löytänytkin kuvan jonkin parfyymilippaan päällyksestä: suuteleva pari, herrasmies hännystäkissä, neiti vaaleassa leningissä ... kaikki väritetty vaaleansinisellä ja vaaleanpunaisella. Nyt, tupakkatuokiolla, salli hän varajohtajan saapua huoneeseensa, pakinoimaan kanssaan.

Varajohtaja on joka suhteessa hyvin pyöreä; niin, hänen muotonsa on melkein yhtä pyöreä ja punainen kuin elokuun alkupäivien kuun. Kullattujen sankalasiin läpi kuultelevat hänen siniset silmänsä.

Mikä on tämä viimeksi mainittu kirjallinen amerikalainen miehiään? Hän palveli äskettäin muutamassa myllynkivi- ja tahkotehtaassa, tuon liikkeen osakkaana. Joku aika sitten hankkiutui hän tähän kustannusliikkeeseen varajohtajaksi, melkeinpä perikadon partaalla häilyvään. Lihava ja ympyräinen mies pelasti sen, ostamalla siitä varsin paljon osakkeita. Varsinaiseksi toimitusjohtajaksi antoi hän, entisen ja erotetun jälkeen, mielellään tulla itseään oppineemman henkilön ... antoi ainakin toistaiseksi. Tämä oppineempi ja lukeneempi on arvoltaan maisteri; hän taasen siirtyi uuteen virkaansa eräästä amerikalaisesta valtaliedestä, luonnollisesti hiukan humbugimaisesta, joka kirjoittelee valtavasti otsikoin murhista ja palloilusta ja nerokkaista kansallisrunoilijoista ja kaikenlaisista tapaturmista. Miksi toimittaja lienee ruvennut toimitusjohtajaksi? Sitä voi olla vaikea tietää? Ehkä kunniankin kaipuussa ... tai hyvin yksinkertaisesti suurempien tulojen tähden kuin mitä lehti hänelle tarjosi. Sillä tästä perikadon partaalla häilyvästä kustannusliikkeestä onkin päätetty nykyään tehdä vahva liike, pystyvien ja vakavien miesten voimalla.

No niin; ainakin pitkät ajat eteenpäin on toimitusjohtaja ylempi ja varajohtaja alempi päällikkö, kunnes myllynkivi- ja tahkotehtaan osakaskin perehtyisi hoitamaan ensimmäisen kirjallisen kokeneen tehtäviä.

Siis toimitusjohtajalla on pieni lomansa, ja varajohtaja istuu pakinoimassa hänen kanssaan. Hauskoja tupakkatuokion pakinoita. Iloinen varajohtaja on jo puolestaan jutellut hupaisen kompansa ... tuollaisen

mehevän, rakkausasioista: miesten juttuja. Niin hemaisevan, että jo reklaamiosaston hoitajakin, nuori harjoittelija, sekä pari miehistä konttoristia ovat ilmestyneet toimitusjohtajan huoneen ovelle, kuullessaan esimiestensä naurua, ja ehkä nauramaan mukanaan. Sellaisen jutun, että kaikkein etummaisessa huoneessa istuvat konttorineidit ovat paiskanneet välioven kiinni, taikka paremminkin ummistaneet sen varovasti, peljäten nuorta, mutta ankaraa toimitusjohtajaa: jos hän tahtoo, täytyy neitien aina kuunnella, mitä hän puhuu ... kuunnella vastaväitteitä. No, joku veitikka neideistä saattaa olla silti pujahtanut oven taakse kuuntelemaan.

Nyt kertoo toimitusjohtaja puolestaan tarinansa. Niin kovalla äänellä, että kainostelevien neitien täytyy erottaa hänen sanansa ... sillä hän on todellakin huomannut välioven sulkeutumisen ... huvikseen ja harmikseen. Hän halveksii noita mamseleita ... usein itkeskeleviä tyttöjä, tekokainoja. Verkkaan, jäykästi ja loogillisesti kuvailee herra amerikalainen, kuinka hän rakastaa vaimoaan. Älkäämme turmelko hänen sanojaan selostelemalla niitä. Siten hän vain rakastaa.

Maisterin jutun loppuessa katsoo reklaamiosaston nuori hoitaja ällistyneenä miehisiin konttoristeihin, ja varajohtajan silmät kiiltävien sankalasiensa takana vilkastuvat, koska juttu hänestä oli hauska. Hän nauraa, hänen äänensä kumisee kuin tynnöristä ja lihava vatsa hytkähtelee.

Mutta tällä hetkellä, jolloin nyt itse toimitusjohtajankin hampaat paljastuvat lyhyeen ja terävään nauruun ja hän puhkeaa hiukan happameen hekoitukseen, tällä hetkellä lähestyy fantastinen runoilija Lauri Falk kustannusliikkeen ovea. Hän nousee hitaasti jo sisäportaita.

Lauri Falk on solakka, melkein pä kookas. Hänen pitkänlainen tukkansa on ruskeaan vivahtava ja hieno. Kasvot vielä soikeammat kuin toimitusjohtajan, ja laihemmat. Silmät ovat luonnollisesti haaveelliset. Lokakuun ilkeältä sateelta, jota tihkuu paraikaa New Yorkin kaduilla, suojelee häntä tuulella helposti liehuva mantteli, sellainen hihatton ja leveä viitta, joka tunnetaan taiteilijapiireissä nimellä tähtimantteli. Mutta manttelin alla kädessään on hänellä kauniisti sidottu kääro käsikirjoituksia ... runoja.

Näissä runoissa tallettaa Lauri Falk kauniita unelmiaan, monien vuosien hiljaisia haaveita, vuosien, joista hän on viettänyt ensimmäiset hyvin epäamerikalaiseen tapaan, enimmäkseen nukkumalla, ja seuraavat erilaisten sanomalehtien toimituksissa, viimeksi jossakin New Yorkin lehdessä, mutta huonommalla menestyksellä kuin nykyinen kustannusliikkeen päällikkö omassaan. Reporterinvirkansa antamia vähäisiä tuloja on Lauri lisäillyt kääntämällä hiukan jotakin kustantajille, sellaista kustantajien antamaa, mistä hän ei ole itse juuri välittänyt, hän kun nimittäin pitää syvimmin indialaisesta ja japanilaisesta runoudesta ja muusta sentapaisesta; käännöksistä on hänelle tullutkin kahdeskymmenes osa kustantajien voitosta.

Mutta sillä välin Lauri on pyrkinyt myöskin luomaan itselleen maailmasta omaa kuvaansa, ja hän on haaveillut sen antamista muille. Minkätähden? Laurilla nyt on se ihmeellinen halu. Siksi hän on kirjoitellut runoja, joista hän on julkaissutkin eräitä siellä täällä lehdissä, ja joista hän on tarjonnut tätä sarjaa äskettäin toisille kustantajille, mutta menestyksettä. Olivatko runot niin huonoja tai hyviä, etteivät ne ansainneet julkisuutta, mahtanee olla mahdoton selvittää. Kovasta kohtalostaan ei Lauri kuitenkaan vielä masentunut maan tomuun, vaan lähestyi tällä hetkellä tämänkin toiminimen ovea, hiukan keveässä maineessa ennen olleen, mutta nyt kuuleman mukaan uudistetun.

Lauri katselee tuokion sisäovea. Nyt uskaltaa hän yrittää sisään.

Jo ulkoportailta hän seisahtui hetkeksi ... miettimään kuinkahan käy täällä hänen unelmilleen? Vaikeaa on, ettei hän tunne toimitusjohtajaa paljon ... kerran lienevät toisilleen esitellyt. Mutta rajuksi mieheksi hän tietää maisterin. Ehkä hyljätään hänen runonsa täälläkin...! Ja kuitenkin: kuinka suuri ilo hänellä on niistä ollut!

Mistä seikoista nämä lauluset sitten laulavat? Niissä on lauluja keväälle ... ja armaalle kesälle ... jopa syksyllekin, jonka kolkkaus kiihoittaa maistamaan maljasta, välkkyvästä maljasta. Niin, vieläpä ylistyksiä väkevälle talvellekin niissä on. Dionysos ajelee näissä runoissa panttereillaan, joiden talja on keltainen tai punertava niinkuin syksyn puut. Lempeä niissä on, tuota siunattua ja ohitse liitelevää onnetarta. Missä se liitelee? Maisemissa ja metsissä ... siellä visertävät siniset linnut ja punaiset linnut... Vapaudestakin ne linnut laulavat.

Viimein pujahti siis Lauri sisälle liikkeen ovesta, parhaiksi kuullakseen jostakin sisähuoneesta toimitusjohtajan naurun ja varajohtajan uudestaan kumahtavan naurun. Lauri tohti eteisestä ensimmäiseen huoneeseen ja kumarsi neideille ... tähtimanttelissaan ... pyysi voida puhutella herra toimitusjohtajaa. Muudan ketterä ja ystävällinen neiti lähti sisemmälle ja ilmoitti, pistäen päänsä toimitusjohtajan ovenraosta, että täällä oli eräs herra, joka tahtoi maisteria tavata. Lauri seisoi paikallaan, yskähteli ja seisoi. Riisui tähtimanttelinsa eteiseen. Nyt meni hän toimitusjohtajan luokse, konttorierrojen väistyessä kynnykseltä hänen tieltään ja palatessa kukin paikoilleen.

Toimitusjohtaja oli äännähtänyt neidille, joka oli ilmoittanut hänelle tästä vieraasta: "Nyt niitä taas tuli!" Vielä ajatteli ja mutisi hän itsekseen: "Nyt niitä tuli ... kirjailijoita." Ja hän jäykistyi vakavasti työhönsä ... katselemaan tuota äskeistä rakkausnovellinsa kansikuvaa, hiukan violetta etikettiä. Ei hän Lauriin vilkaissut, joskin ajatteli tulijaa, vaikkei aavistanutkaan, kuka hän oli. Ei, toimitusjohtaja rypisti kulmiaan ikäänkuin Laurista mitään tietämättä ja puraisipa kelmeää ylähuultaankin ... valkea mies, hiukan kellertävä kuin vanha porsliini.

Meni hetki; edelleen ei toimitusjohtaja Lauriin katsahtanut. Saakoon tulija odotella. Mikä lieneekään? Miksi ei neiti, se hutilus, ollut ilmoittanut hänen nimeään? Ja miksi hän oli ainoastaan pistänyt päänsä sisälle herrojen huoneeseen?

Viimein sanoi toimitusjohtaja, ojentautuen pystympään ja katsellen suoraan eteensä, ikkunaan, josta näkyi katu ja sen valtavat pilvilinnat lokakuun tihkuvassa sateessa, sanoi lyhyesti:

"Mitä on asiaa?"

Lauri myhähteli jotakin epäselvää. Kuinka hän olisi ennättänytään heti vastata?

Silloin toimitusjohtaja käännähti. Kiivaasti hän käännähti, hänen vaaleanharmaista silmistään lennähti Lauriin säkenöivä katse. Hän kysyi jälleen:

"Kuka te olette?"

Niin kuka? Turha kysymys: jo tunsit toimitusjohtaja Laurin.

Ja vielä peloittavampi kuin pikainen kysymys oli Laurista sitten se hymy, joka ilmestyi valkean ja hiukan kellertävän nuorukaisen huulille ... ohuille huulille hieno ja halveksiva hymy. Toimitusjohtaja oli jo tuntenut Falkin. Muistipa hänet paljoa paremmin kuin Lauri maisterin, joka oli nähnyt tämän reportterin aikoinaan eräissä kokouksissa. Niissä oli nykyinen toimitusjohtaja ollut pitämässä puoluepuhetta, jota vastoin Lauri tuli sinne ainoastaan toisen puoluelehden tilapäisavustajana... Olipa maisteri sitäpaitsi sattunut kuulemaan, että Lauri seurusteli niiden kirjailijain kanssa, jotka olivat ennen olleet tämän kustannusliikkeen asiakkaita, enimmäkseen melkoisia vetelyksiä ... runoilijoita. Itsekin oli Lauri tuollainen runoilijantaimi, jopa taimista kaikkein kummallisimpia. Eikö maisteri ollut silloin tällöin nähnyt niitä pikkupaloja, joita Lauri oli pistellyt jonnekin lehtiin, nimellään varustettuina? Armoton vetelys oli Lauri Falk. Kuka se kertoikaan hänen vetelehtineen polyteknikossakin ilman mitään tuloksia? Vieläpä kuului hän joskus aikoinaan olleen jonkun maaseutulaisen kirjakauppiaan luona kesällä ... kylvänyt oli kaikki pelot unikoita täyteen, hahah. Ja yhtä hassuja olivat hänen runonsakin.

Vastenmielisyys heräsi toimitusjohtajassa melkein aina, kun hän ajatteli hiljaisen laadun runoilijoita. Ja nyt tuo Laurin pitkä naama! Vastenmielisyys lisääntyi yhä. Maisteri huomautti:

"Kuulkaas, kun tullaan liikkeeseen, on tapana ainakin esitellä itsensä."

Sen teki nyt Lauri Falk; toinen istui paikallaan, nimeään mainitsematta. Lauri seisoi, maisteri istui.

Ah, kun toimitusjohtaja ajatteli kirjallisuuden ja hänen kustannusliikkeenä suhteita, yltyi hänen kyllästymisensä kovasti!

Ei, tuollaisia tyyppejä kuin Lauri Falk oli hänen mahdollisen ymmärtää. Kylvää unikoita, haha ... Kuten sanottu, miehen runotkin sitä mukaa. Niitä ei todella ostaisi kukaan ... jos Falk nyt oli tullut tänne sellaisia kauppaamaan. Mutta se oli erehdys, päätti toimitusjohtaja mielessään, se luulo, että Falk saisi runonsa tänne.

Niin päätti maisteri, hampaitaan yhteen purren. Sillä eikö tämä liike ollut ennen häntä saatettu melkein vararikon partaalle juuri tuollaisiin vivahtavilla runoilla ja kirjailijoilla? Silloin oli täällä kuhissut runoilijoita ... niinkuin kotonaan. Tuttavallisessa seurustelussa liikemiesten kanssa, kokemattomien: poikasten, jotka alkoivat kustannustoiminnan siten, että kalustivat komeasti huoneiston, ja sitten kintaat heti pöytään! Niin oli melkein säännöllisesti käynyt alkajille. Oli otettu tappio toisensa jälkeen sellaisesta, jossa ei ollut mitään yleisön aatteita ... esteettisistä runoista ja näytelmäkappaleista ja muusta... Noista muka oikeiden runoilijain tuotteista, kuten heitä nimitettiin heidän omista lapsellisista piireissään.

Jumala paratkoon, näistä menetelmistä oli uusi toimitusjohtaja tekevä lopun! Millä tavalla hän olikaan uudistava liikkeensä? Hän oli päättänyt kustantaa, oppi- ja hartauskirjoja lukuunottamatta, ennen kaikkea englantilaisia salapoliisikertomuksia ja rakkausromaaneja, joita terve yleisö käsittää... Ja amerikalaisista kynämiehistä ainoastaan niitä, jotka olivat myös kirjailijoita, eivätkä pelkästään runoilijoita. Sillä siinä asiassa on suuri ero: kirjailijat kirjoittavat proosaa ja proosallisistakin asioista, jotka kelpaavat pienemmässä tai suuremmassa määrin kenelle tahansa. Mutta runoilijat ... heistä eivät

eräät osaa tehdä reklaamikseen edes kansallislauluja...

Tällaiset runolliset sielut ovat paitsi säälettäviä melkoisessa määrin harmittavia. Ja tuottivathan juuri he maisterin liikkeelle ennen muinoin pahimpia tappioita.

Mutta suorastaan vihaan kiihtyi nuori toimitusjohtaja, kun hänen mieleensä johtui, että eräät moiset kirjailijat saattavat kaikesta huolimatta sittenkin joskus, vuosien kuluttua, saavuttaa yleisön suosion, jopa rahallisen menestyksen. Että aletaan lukea vähitellen heidän runojaan! Ja aletaan niitä säveltää, laulaa, siteerata. Runoilijan nimeä mainitaan kuin mitäkin kummaa; hänen matkoistaan ja elämästään tehdään lehdissä hullunkurisen tarkkaa selkoa. Niinkuin merkittävienkin henkilöiden. Ja luullaan, että runoilijat vaikuttaisivat yleisön elämänskatsomuksiin ... yleensä selviä järjenlatuja kulkevan yleisön. Humbuugia on maailma täynnä.

Tuossa seisoj nyt yhä yksi sellainen suuruus ... olento, joka on kylvänyt unikoita. Aika puhaltaa ehkä hänestäkin yleisön ihmettelemän saippuakuplan... Sitävastoin jäävät todella miehenlatuja kulkevat monesti varjoon.

Toimitusjohtajakin on näet kirjoittanut jotakin...

Mutta tämä toimitusjohtaja ei ole jäävä varjoon! Ei niin totta ... kuin hän on pohjalainen. Pohjalainenko? Eikö sitten Amerikassakin, saati nyt sadussa, voisi olla pohjalaisia? Totuus vain on, että tämä mies vannoo sitä olevansa. Ei, hän on tekevä liikkeestään sellaisen, että se kannattaa! Hän on päättänyt voittaa. Jumaliste, kyllä hän osaa pitää puolensa kirjailijoita vastaan!

Maisteri sanoo Lauri Falkille:

"Teillä on tietysti kaupaksi runoja!"

Runoilija myöntää sen.

Toimitusjohtaja jatkaa:

"Tietysti, tietysti, runoja..."

Nyt hän nousee tuolistaan ja alkaa kävellä edestakaisin. Pistää kätensä noiden ruudullisten housujensa taskuihin. Puristaa jo hiukan nyrkkiä, mutta vasta housuntaskussa. Sitten hän toistaa:

"Runoja, tietysti ... hahah. Runoja..."

Maisteri heittää Lauriin sellaisia katseita ja hymyjä, joissa on molemmissa enemmän kuin sääliä ja ivaa: niissä on voitoniloa ja melkoista hermostuneen vihaa. Hän kävelee. Alkaa harpata yhä kiivaammin, nöykyttää vahvistavasti päätänsä ... kellertävää kuin vanha porssiini.

Nyt tulee kellertävä käsi esille taskusta, se puristuu nyrkkiin, joka huiskaa Lauriin päin. Kustantaja huudahtaa:

"Jumaliste, kyllä minä näytän kirjailijoille! En anna heidän petkuttaa itseäni..."

Vihdoin hän katsoo Lauriin, ja sanoo:

"No, tuokaa nyt tänne ne runonne... Niin niitä katsellaan, ja arvostellaan niitä."

Lauria luonnollisesti peloittaa hirveästi. Mutta mitä hän voi? Hänellä on nyt sellainen halu antaa oma kuvansa maailmasta muillekin ihmisille ... antaa siniset lintunsa ja punaisetkin pikkulintunsa. Runoilija siis aukaisee kauniisti sidotun ja hyvältätuoksuvan paperikäärönsä ja astuu kolme askelta eteenpäin, aikoen sovittaa sirosta tehdyn käsikirjoituksensa toimitusjohtajan pöydälle. Johtaja on asettunut istumaan. Hän tempaa Laurin käsikirjoitukset käteensä. Lauri seisoo pöydän vieressä... Sitten tulee arvostelu. Maisteri, nyt paitsi kellertävä myöskin hiukan punainen, selailee kahisevasta paperista leikattuja liuskoja ... hermostunein ja huolettomin käsin, etsien sisällysluetteloita. Ja hampaitaan maisteri puree. Hän katselee nyt jotakin otsikkoa ja sanoo:

"Kas niin, mikä tämä runo on? Hymni Dionysokselle. Haha, kuulkaas, miksi ette kirjoita: Virsi viinille? Ja toiseksi: eikö runoilija tiedä, että Amerikasta on juuri tullut kieltolain maa? Kuinka saattaa meikäläinen liike julkaista humaltumisen ylistyksiä ... nyt vielä? Se ei lisäisi suosiotamme kansan silmissä ... ja tietäkää, että minä ... minä olen päättänyt ... jumaliste... Minä olen pohjalainen!"

Laurista on erinomaisen ihanaa varsinkin katsella täytetyn viinilasin värikästä välkähtelyä. Siksi hän huomauttaa:

"Hm ... mutta, mutta jospa kieltolaki on humbuugia... Jospa Dionysos-jumala ei sitä lakia tottele, vaan

hänen lapsensa nautiskelevat maljoista yhäti ja yhäti..."

Toimitusjohtaja nauraa:

"Dionysos ... jumala, haha! Ja nauttivat maljoista! juovat viinaksia, tarkoittatte? No, se sikseen. Mutta vielä ei kieltolakihassutus ole kylliksi lauhtunut. On sitäkin aatetta kannatettava ... jos aikoo menestyä. Ja minä aion, niin totta kuin...: Sitäpaitsi, äskeiseen asiaan palataksemme: miksi hymni ... jumalille? Jos minä juon, niin minä juon... Puhun illan hauskoja, ja laulankin. Ja, suoraan sanoen, ihastuin joskus katselemaan naisväkeä ... teidän iässäänne. Mutta nähdä jumaloita ryyppäämisissä ja naisissa, haha. Ei, tästä runostanne päättän teidän runonne... Mutta arvostellaanpa vielä! Hyvä. Mikäs tämä runo on nimeltään?"

Toimitusjohtaja katselee sisällysluettelo. Yhtäkkiä hän kysyy:

"Kuulkaapas, oletteko te käynyt Brasiliassa?"

Lauri Falk ihmettelee:

"Mitenkä niin?"

Maisteri vastaa:

"Sillä missä muualla kuin tropiikissa te olisitte nähnyt sinisiä lintuja? Minä ainakaan en ole meillä nähnyt ... kokonaan sinistä. Jaa, papukaijoja kylläkin. Puhumattakaan punaisista linnuista, joita teillä myöskin on."

Lauri alkaa selittää, ettei hän ole väittänyt näitä lintuja yhdysvaltalaisiksi...

Toimitusjohtaja ei jouda kuuntelemaan; hän sanoo nyt, nauraen niin, että Laurikin alkaa närkeästyä:

"Ja te muka runoilette rakkaudelle. Minä puolestani käsitan sen sanan hiukan toisella tavalla. Rakkaus, hahaa. Sen neuvon annan teille, että kokekaa ensin sitä ... sitten kirjoittakaa toisin: esimerkiksi rakkaudesta, joka vie avioliittoon ja hommasta elättää lapsiaan. Mutta siniset linnut ja punaiset linnut, hahaa...! Ja mitä näen? Minä tässä katselen ... enkä löydä sarjastanne esimerkiksi ainoakaan isänmaallista runoa! Mitä te luulette voitavan näistä runoistanne lausua kansanopistoissa ja kokouksissa? Sanokaapas, mitä?" Lauri ei tosiaan tiedä, mitä. Hän huomauttaa: "Hm... Joku hyvin suuri runoilija, muistaakseni Heine, laulaa, ettei isänmaallisuutta tarvitseisi kantaa ritarinmerkkinä rinnassaan. Minä koetan kuvata Amerikkaa ... sen metsiä, suuria järviä ja ihmisiä. Kehua rakastavansa isänmaata..." Toimitusjohtaja hämmästyty suuresti: "Kehua? Hahah, te kehutte itseänne! Merkillinen mies. Minä sanon, että Amerikka täytyy paitsi kehua oikein huutaa sen ylistystä. Vahvistaa sen suurta kansallista itsetuntoa. Joudummehan usein isänmaallisiin ponnistuksiin... Ja yleisö pitää sellaisesta. Ei me tarvita mitään velttoutta niissä asioissa! Ei mitään Heinejä ... saksalaista... Kuulkaas nyt. Tämä on päätökseni: viekää te runonne kotiin! Työntäkää ne uuniin!"

Toimitusjohtaja nousee paikaltaan. Hän kävelee kiivaasti edestakaisin, kulmat rypyssä. Hän sanoo:

"Ja onko sisällyksessänne yhtään ainoaa sonettia tai tertsiiniä? Vai ei niitä muka satu olemaan! Sanokaa suoraan, ettette osaa niitä tehdä. Se on taituruutta. Sisällystykö te muka tavoittelette? Haha, mitä sisällystä! Lapsellisen lemmensiunaamisen lisäksi sinisiä lintuja, punaisia lintuja. Ja te tarjoatte noita runojanne meille. Ei, sanon minä!"

Toimitusjohtaja kävelee yhä, toistaa:

"Ei, ei!"

Hän jatkaa:

"Ei. Teitä on jo liikaa... Te saatte narrata narreja... Tahtoisitteko te ehkä meiltä sata dollaria lahjaksi? Odottakaas, kyllä minä näytän teille! Minä puhun asiat suoraan. Olen pohjalainen. Tässä tulee uusi järjestys. Teitä ei täällä tarvita. Kuulkaahan, miten minä kirjailijoita kohtelen. Eilen tuli tänne eräs alabamalainen runoilijatar. Hänelle oli annettu etukäteistä viisi dollaria. Nyt panin velan uloshakuun. Kylläpä toi eilen sen vastineeksi erään käännöksen, eikä se paljoa maksanut, sillä käännöksellä hän eilen suoritti velkansa. Mutta käännöksestä en antanut hänelle mitään. Tietysti hän itki. Itkeköön! Kyllä minä näytän kirjailijoille... Jumaliste, minä olen pohjalainen!"

Maisteri jatkaa kiivaita sanojaan, joista eroittuu ainoastaan: "Kyllä minä näytän...!"

Sitten:

"Minä puhun teille suoraan..."

Vielä kiivaammin hän kiroaa ja sanoo:

"Luuletteko minua petkuttavanne!"

Yhtäkkiä hän astuu pöydän ääreen, ottaa Laurin hyvältä tuoksuvat liuskat ja heittää ne hänen jalkoihinsa, ja valkea mies, hiukan kellertävä niinkuin vanha porsliini, huutaa:

"Menkää ulos täältä!"

Lauri Falk yskähtelee vähän, noukkii liuskansa, aikoo suuttua, ja menee ulos.

Lauri ehtii jo levittää manttelin hartioilleen, silloin rientää kaikkein etummaiseen huoneeseen, jossa konttorineidit istuvat Lauriin katsomatta ja tähystellen työhönsä, niin säikähtyneet ovat he toimitusjohtajan äänestä, silloin rientää jostain Laurin luo varajohtaja, jonka muoto on melkein yhtä ympyriäinen ja punainen kuin elokuun alkupäivien kuun. Hänen siniset silmänsä kiiltelevät kullattujen sankalasiensä läpi; hän puhuu Laurille: "No, älkäähän vielä menkö, tulkaa minun kamariini. Maisteri on vähän ankara... Mutta ehkäpä minä voisin välittää teille työtä, jos sitä tarvitsette. Ainahan sitä tarvitsee! Ettekö kirjoittaisi meille jotain? Mitä tahansa! Me tarvittaisiin esimerkiksi ... lasten kuvakirjaa. Ja liikeapulaisten marssi. Osuuskunnalla on pian vuosijuhla, johon meillä painetaan juhlahulkaisu. Juhlaruno on päätetty pyytää ... sangen eteviltä runoilijoilta. Te osaatte kyllä kirjoittaa ... tunnen teidän runojanne. Kuulkaa, sillä tavalla pääsisitte alkuun. Tällaisesta marssista maksaisivat asianomaiset hyvin. Ettekö? Mikäpä siinä, ei sen tarvitse olla erinomainen, osaattehan te riimejä ... ja voimakas tahti tarvitaan. Tahni muuta työtä? Te tunnette kieliä, teette käännöstyötä, oikein tarkkaa, hienoa. Me kustannettaisiin ranskalaisuuttakin, sehän on todella iloista lukemista ... herättää uteliaisuutta ... siinä on rakkautta, se menee. Tahni nyt muistankin: me tarvittaisiin myöskin kaniininhävitysseuran marssi."

Lauri naurahtaa ja menee ... ensin varsin pystynä. Sitten, pilvenpiirtäjän valtaovella, yhä hiljaisemmin.

Mitä ajatelleekaan Lauri.

Ja mitä ajattelee amerikalainen toimitusjohtaja?

Viimemainittu naurahteli Laurin poistuessa iloisesti ja mutisi itsekseen pöytänsä äärestä:

"Sillä tavalla minä näistä pääsen!"

Hän aikoi jo kutsua varajohtajan kuulemaan tarkemmin, kuinka hän kohteli narrillista Falkia. Mutta nyt kohottaakin hän vasemman kätensä, valkean ja hiukan kellertävän, vanhan porsliinin väriselle otsalleen. Mikä onkaan hänen mieleensä johtunut? Hän nousee paikaltaan, hän kävelee pari askelta, näyttää mieltivältä. Viimein painaa hän pöydällään olevan amerikalaisen sähkökellon nappia. Tulee asiapoika, toimitusjohtaja käskää poikaa, joka seisoo perusasennossa hänen edessään, juoksemaan kirjailija Falkin perässä ja käännyttämään hänet takaisin. Se herra lähti juuri täältä, hän ei voi olla kaukana. Kuitenkin muuttaa toimitusjohtaja yhtäkkiä päätöksensä ja sanoo tavoittavansa kirjailija Falkin itse ... asiapojan ei tarvitsekaan juosta. Maisteri menee eteiseen, ottaa päällystakkinsa, ruudullisen kuin shakkilauta, ja sateenvarjon. Tuokiossa astelee hän vankkana ja reippaasti kadulla.

Kas tuolla, korkean pilvenpiirtäjän kulmalla, tavoittaakin hän vielä Laurin. Hän joutuu Laurin viereen. Pyytää anteeksi äskeistä käytöstään, lyö Lauria leikkillisesti olalle ja sanoo:

"Tämä elämä on nyt sellaista. Ei auta: välistä joutuu loukkaamaan kanssaihmissiä. Mutta olkaa vain narkästynyt ... jos tahdotte; ainakin myönnätte, että minä olen suora mies. Ja nyt kai sovimme, eikö niin? Sillä olen valmis tunnustamaan erehdykseni ... jos täytätte toivomukseni. Palveluksesta vastapalvelus."

Lauri Falk tyytyy kävelemään maisterin kanssa, joka kysyy sitten, tunteeko Falk erästä hänen liikkeensä kustannuksella ilmestynyttä historiallista kirjaa? Sen kirjan nimi on se ja se ... esimerkiksi Panaman keisari.

Lauri Falk ei juuri tunne tätä kirjaa, koska hän on vetelyskin, kuten ehkä valkea ja hiukan kellertävä herra sanoisi, joten Amerikan miehekkäät historialliset romaanit eivät oikein maistu hänestä. Maistuneeko tämäkään? Lieneekö siinä sinisiä lintuja taikka punaisia lintuja? Kirjan nimen hän tosin on nähnyt liikkeen komeissa reklaami-ilmoituksissa. Nyt huudahtaa toimitusjohtaja Laurille vastineeksi, päätänsä painavasti nyökyttäen:

"Ettekö tunne? Hm ... mutta se on erinomaisen hyvä kirja! Se on tosiaan hyvä... Opettavainen kansalle... Antaa tietoja ... historiastamme, Panamasta, joka pian valloitetaan. Ja se on selvää tyyliä, jota yksinkertaisinkin kansanlapsi ymmärtää. Niinpä todistaakin kirjan menekki, että se on hyvä. Painos,

kaksi viikkoa sitten ilmestynyt, on ihan lopussa. Sanokoon pääkaupungin arvostelu mitä tahansa siitä, maaseutulehtien suosio näyttää syvien rivien tahdon. No niin, kuten sanottu, tästä hyvästä kirjasta eivät New Yorkin arvostelijat ole vielä virkkaneet mitään. Ja pelkäänpä, etteivät ne siitä välitä ... varsinkaan runolliset sielut heistä. Mutta jos he sitä moittivat, panen minä lehtiin ilmoituksen, että he ovat sitä moittineet; silloin huomaa selvästi, että kirja on yleisön kirja, koska esteettiset haaveksijat sitä moittivat. Mitä seuraa? Kirjan uusi painos menee vielä paremmin kuin ensimmäinen. Ei minua nujerreta! Olen pohjalainen! Mutta ... tahdotteko sen kirjan? Minä annan sen teille, ilmaiseksi tietysti. Aluksi sen ... sitten muita... Tehän olette sanomalehtimieskin? Kirjoittakaapa siitä kirjasta arvostelu lehteenne! Ettekö voi? Lehdessänne istuu siis näin lujasti se vakinainen arvostelija? No hyvä. Minä sovitan asian toisella tavoin. Minä annan teille tilaisuuden kirjoittaa meidän lehtemme. Teette sen vaikkapa salanimellä, ellei lehdessänne suvaita, että kirjoitatte vastapuolueen äänenkannattajaan. Minun puolueeni lehdessä on minulla vielä sananvaltaa. Telefonoin sinne, ja teidän arvostelunne otetaan. Minä takaan, että siitä maksetaan hyvin. Minä lähetän tuon romaanin teille kotiin. Mikä on osoitteenne? Mutta tehkää työnne pian! Teettekö sen? Minun sanani pysyy! Ja sittenhän nähdään, eivätkö runonne, jos nyt ... todellakin..."

Kuinka menettelee Lauri Falk? Laurilla nyt vasta on ihmeellinen halu antaa muille maailmasta oma kuvansa ... yhtä hyvä halu kuin valkeallakin miehellä! Menestyksen toivossa lempeä Lauri Falk suostuu.

Jo kahden vuorokauden kuluttua astelee Lauri sitten sen sanomalehden toimitukseen, jossa nuori maisteri ennen oli virkamiehenä. Sinisen tähtimanttelinsa alla on Laurilla kädessä kauniisti sidottu käärö melkoisen kiittelevää arvostelua tuosta Panaman keisarista, jota ei liene ollut koskaan sen enempää kuin Laurin lintujakaan ... arvostelua toimitusjohtajan suosittelemasta kirjasta ... oudon kirjailijanimen tekemästä. Kirja oli Laurin mielestä kyllä tavanomaista, kuivaa humbuugia, historiallisia tietoja, eikä henkilöitä, vaan helppohintaisia sankareita, ja Laurin tunteman elämän asemasta sotakirveitä ja nuolia.

Lehdessä otetaan tämä arvostelu kylläkin vastaan ... joskin toimitussihteeri mainitsee, että romaanintekijä on salanimi; naurahtaa, että sen vuoksi kirja kai meneekin niin hyvin kaupaksi. Lauri kysyy silloin siinä, kuka tuon salanimen takana sitten on. Toimitussihteeri arvelee, ja muut toimittajat vahvistavat arvelun todeksi, että hän on tuo maisteri ... valkea ja hiukan kellertävä mies, meidän kustannusliikkeemme uusi toimitusjohtaja.

Laurilla on tähtimantteli! Hän ottaa arvostelunsa takaisin ja repii sen kappaleiksi. Sitten hän poistuu, heilahteleva mantteli hartioillaan.

Kultasäkit ja Li-Tai-Pe.

Rikas mies kuoli ja haudattiin ja joutui iankaikkiseen vaivaan.

Tämä oli köyhien ja heidän lastensa käsitys, sillä mitä oli rikas mies tehnyt? Hän ei varmaankaan ollut ostanut tai puijannut tyhmiltä tahi nälkävuosina hätään joutuneilta talonpojilta maataloja eikä myönyt niiltä metsiä niin tyhjiksi, ettei hänen alueellaan juuri korppikaan löytänyt varpua istuimekseen. Tämä tapahtui näet kaukana meiltä, Kiinan valtakunnassa.

Niin, Kiinassa hän eli, satumme sankari. Äärettömässä Taivaan valtakunnassa... Siellä halkoo mahtavasti vierivä Sininen virta viljavia tasankomaita, temppelien räystäissä riippuu tuulella kiliseviä kulkusia, ja portteja vartioivat kultasuomuiset lohikäärmeet.

Siellä rikas mies eli. Ooppiumia, jota europalaiset sittemmin pakottivat kiinalaisia polttamaan, hän kaupitteli varmaan jo näinä aikoina runsaasti, ja huijasi uskottavastikin kiinalaisissa pankkiiriliikkeissä sekä teetti riisipalkasta työtä satamien kuli-raukoilla. Myöskin lienee hän osannut mielistellä mandariineja joitakin lisensoijia hakiessaan, ihastuttaen sitä varten noiden herrain puolisoita hienoimmilla silkkikankailla, joita hän toi lahjaksi näille ihanille naisille.

Sellainen mies hän oli, tämä kiinalainen... Tietysti oli hänellä vinot silmät, kulmikas pää, matala otsa ja merkilliset huulet; leveän suun verestävä ylähuuli riipuksissa paksun nenän alla.

Paholaisista mahtavimman, U-tshangin kynsiin hän köyhien mielestä joutui, ja se oli useain mandariinienkin käsitys, milloin he sattuiivat puhumaan totta.

Mutta mitä hänestä julkisesti arveltiin? Mitä hän itse arveli omasta kohtalostaan? Tuskinpa uskoi hän eläessään itselleen sellaista ikuisuutta. Ei ainakaan vakavasti ... muutoin hän ei ehkä olisi ollut sitä, mitä hän oli. Niin, tuskin hän edes ajatteli olevansa tavallinen kiinalainen ooppiumikauppias ja muuta sellaista, joskus kaikkea sitä suuressa mitassa.

Mutta sen verran lienee hänen sydämessään vilkahtanut jotain kansanomaista ja ihmeellistä, että hän kaipasi olla jollakin tavalla ikuinen. Väittäväthän lähetyssaarnaajat, että pakanoissakin ja siis myöskin kiinalaisissa piilee jonkinlaista iankaikkisen elämän kaipuuta, vaikka hämärää.

Tämä kiinalainen tahtoi niin ollen elää vielä kuolemansa jälkeen ... saatuaan rahoillaan maailmassa paitsi haluamaansa elämää suuren kunnian niiden ihmisten suusta, jotka eivät olleet joutuneet hänen tähtensä kärsimään. Elää kuoltuaankin maailman kunniasa hän ikävöi ... edelleen siinä maallisessa Taivaan valtakunnassa, jossa hän oli rikastunut ... ja loistanut pitkin kynsin niinkuin mandshu ja mandariini ja vaatettanut, köyhien sanan mukaan, itsensä kalliilla iinavaatteella ja hienoimmalla Kiinan silkillä.

Mitä hän teki saavuttaaksensa ikuisuuden? Teki ennen kuolemaansa testamentin, luovuttaen kultasäkkinsä ei suinkaan talonpojille ja kuleille, joilla hän oli poltattanut ooppiumia ja teettänyt työtä riissipalkoilla, vaan kauneille kiinalaisille kirjailijoille. No, hänen sukulaisensa, jotka saivat näistä häikäisevistä rahoista ainoastaan kolmannen osan, olivat luonnollisesti säädöksestä harmissaan. Mutta mitä se auttoi? Testamentti lienee Kiinassakin testamentti ... ja rikas mies halusi itselleen ikuisuutta. Iankaikkisesti olisi hän elävä Kiinassa, kaikkein korkeimmalla tavalla, sillä kirjallisuus samoinkuin kuin muutkin taiteet oli silloin Kiinassa ylhäisessä kurssissa. Kirjailijain mielestä jalointa ... rahan jälkeen. Ylevä keisarikin harrasti ja suosi erikoisesti runoutta. Mutta vaikka muutkin kuin keisari suosivat kirjallisuutta, suosivat keisarin esimerkkiä noudattaen, niin väitettiin senaikaista kirjallisuutta heikommaksi kuin se oli ollut niinä aikoina, jolloin se oli ollut vahvempi. Ja silloiset kirjailijat arvelivat tähän heikkouteen syyksi sitä, että he olivat heikkoja kukkaron puolesta. Kirjailijain väitteellä oli sievoinen voima, koska he väittivät kynillään; olivathan kynistä luonnollisesti enimmät juuri kynäilijäin käsissä.

Missäpä tarjoutui sopivampi tilaisuus tehdä itsensä ikuiseksi kuin tekemällä itsensä kirjailijain ylistämäksi? Niiden ammattilaisten piirtämäksi kronikkoihin ja historioihin, jotka olivat enimmänsä soveltuvat sellaiseen työhön.

Testamentti jätettiin vahvistettavaksi keisarille, joka vahvisti sen mielihyvällä. Se oli nyt tekevä kirjallisuuden todellakin paremmaksi kuin se oli ollut ennen.

Mutta kuinkapa lienee käynyt. Uskommeko, että kullan jumalasta on Kiinassa kauneuden jumalaksi?

Eikö kullassa, tyhmien omaisuudesta kynsityssä ja ooppiumilla hankitussa, piile kullan jumala, omituinen demooni? jokin kiinalainen pahahenki? Niin, eikö kulta tuoksahda samalta kuin uskoisimme sen omistajankin sielun tuoksahtavan? Ja eikö mammonan mukana jäänyt Kiinaan sen hankkijan sielu, vaikka hän itse oli jättänyt maailman? Tai ehkä ei jättänyt, sillä kenties hän jäi itse elämään kultansa keralla ... kuten hän elää toivoi, Nyt ne, jotka satuttivat kätensä hänen jättämiinsä, koskettivat hänen sieluunsakin ... ja joutuivat palvelemaan vainajan henkeä. Lähetyssaarnaajat nimittäin kertoivat Kiinassa palveltavan hartaasti vainajia ja henkiä.

Minkänäköinen lienee ollut se henki, jota tämän tavattoman rikkaan kuoltua palveltiin? Luultavastikin sellainen, jollaisiksi kiinalaiset veistävät epäjumaliensa kuvat. Keltanaamainen se varmaankin oli; silmät pullottivat epäjumalan päässä, suu oli leveä ... ja keltainen käsi kurottautui suoraksi ... kun henki hyppelehti ja loikki. Vieksaasti se tähysteli ja synkästi tuijotti, ja joskus tämä isovatsainen ja laiska epäjumala alkoi karjuakin. Oikea kiinalainen kummitus jumalankuvaksi.

Ylevä keisari siis vahvisti testamentin. Hän oli nimittäin jo itsekin alkanut ajatella, pitäisikö hänen auttaa kiinalaista kirjallisuutta auttamalla kiinalaisia kirjailijoita, jotka aina valittivat puutettaan. Nyt tulvahti apuun tarvittava kultamäärä hänelle ikäänkuin kuusta ... vainajan näkymättömästä kädestä. Keisari antoi ensin sinetöidä sen ison kellarin, jossa kuolleen miehen rahasäkit Pekingissä olivat ... rikas mies oli näet elänyt viimeiset aikansa tuossa kukkulain kultaisessa kaupungissa. Antoi sinetöidä keisarillisin lohikäärmeenkuvin, etteivät asiattomat, kulit ja varkaat, pääsisi kynsimään vainajan omaisuutta. Sitten ryhtyi jalo keisari miettimään, kuinka hän jakaisi kiinalaisille runoilijoille näitä kultia. Samalla uneksi tämä Taivaan Poika, nimeltään Meng-hoang, miten kullat jalostaisivat kerran kirjallisuuden avulla hänen kansansa sielua.

Kuinka sitten Taivaan Poika järjesti kultien käyttämisen? Oli tietysti perustettava lautakunta. Kuka sen perustaisi? Keisari Meng-hoang kunnioitti syvästi kirjailijoita ja tahtoi sallia heidän itsensä hoitaa asioitaan. Ketkä ymmärtäisivät paremmin kuin he, miten kirjallisuuden ylevä asia oli järjestettävä?

Nyt Meng-hoang päätti jättää lautakunnan perustamisen kaikkein enimmänsä kunnioitetun runoilijan huoleksi. Se runoilija asuikin nykyään Pekingissä, tuossa keisarin omassa valtaistuinpaiikassa, jossa keltaiset ja taivaansiniset liput riippuivat kauppojen kilpinä ja kullatut ja punaiset temppelit säteilivät pitkien katujen päässä. Tämän vanhan ja arvokkaan runoilijan nimi oli Fan-hu-li-tse. Syntyisin oli hän

Tshinin-maasta. Harmaa Fan-hu-li-tse oli varsin pitkä mies, sillä Kiinassa kuuluvatkin olevan maailman pisimmät miehet. Kellertävä ja punertava hän oli; hänen harmahtavat viiksensä ulottuivat rinnoilla asti, ruskean ja silkkisen hameen rinnoille. Mutta hänen palmikkonsa juuressa heilui kaunis riikinkukon sulka, kiinalainen kunniamerkki, keisari Meng-hoangilta saatu. Verkkaan ja juhlallisesti käyskenteli Fan-hu-li-tse, ja puhui aina viisaasti ja sukkelasti. Ja hän haukotteli usein.

Mistä ansiosta oli Fan-hu-li-tse saanut riikinkukon pyrstösulista pisimmän? Todellisesta ansiosta. Nuorempana oli hän kirjoittanut paljon kaunista, Kiinan kansan parhaaseen henkeen... Kiinalaisesta talonpojasta, joka kulkee aamulla varhain työhön ja sulkee illalla silmänsä lepoon; hiljaisesta talonpojasta, joka syö oman peltonsa hedelmiä ja juo oman kaivonsa vettä. Silloin oli hän vielä elänyt synnyinseudullaan, siellä ihanassa Tshinin-maassa. Mutta olipa hän saanut kunniamerkkinsä toisellakin tavalla. Nuoruutensa lopulla oli Fan-hu-li-tse nimittäin joutunut samaisen rikkaan miehen tutuksi, joka nyt oli kuollut. Ja kuinka mahtoi ollakaan: kultaa itselleen kasaavan kiinalaisen läheisyys lienee vaikuttanut häneen sillä tavalla, että hän lauloi pienen kiitoslaulun tuolle tavattomasti rikastuvalle ... kymmenen vaaksanpituista liuskaa, ylistäen hänen nerokasta päätänsä ja kuvaillen ooppiumikauppiasta hyväntekijäksi ja pitkäkyntistä mandariiniksi, koska kiitetty oli näet juuri siihen aikaan voinut ruveta kasvattamaan pitkiä ylimyskynsiä. Tästä kepposesta sai Fan-hu-li-tse rikkaalta mieheltä paitsi jonkun verran metallikolikoita myöskin suosituksia niille ylhäisille, joiden tuttu ooppiumikauppias jo oli. Suosituksia Pekingiin. Nyt muutti Fan-hu-li-tse Pekingiin ja siihen kaupunginosaan, jossa mandshut tai mandariinit vai mitä he lienevätkään, asuivat; se on varsinaisen kiinalaiskorttelin sisässä kuin rengas isomman renkaan. Siinä korkeiden kaupunginosassa asui koko joukko muitakin sellaisia, joiden päähineissä töröttö riikinkukon pyrstösulka. Lukuunottamatta virkamiehillä näki sitä koristetta siellä eräillä oppineillakin, kiinalaisilla professoreilla, ylioppilastutkintoaan viisikymmentä vuotta suorittaneilla ja paljon kiinalaisia kirjaimia osaavilla, ryppyisillä niinkuin kuumaan veteen pudonneet kissannahka-kintaat. Nämä oppineet ne hommasivatkin, virkamiesten avulla, oivalliselle runoilijalle samanlaisen höyhenen kuin he olivat itsekin elämänsä lopulla saaneet, sekä hänen nimeensä jatkon, jonka hän olisi jo nuorempana ansainnut; *tse* merkitsee näet mestaria.

Tapahtumamme aikaan eli vanha Fan-hu-li-tse auttavan mukavasti; entisiä laulujaan hän ei laulanut, eikä juuri ylistyksiä millekään rikkaille miehille, mutta eli uusilla ja hyvillä kirjoituksillaan, joskaan ei sellaisilla kuin ennen ihanassa nuoruudessaan. Fan-hu-li-tse, kunnan mies, oli jo, kuten sanottu, vanha.

Koska Fan-hu-li-tse tunsu rikkaan vainajan ja saattoi siis parhaiten tietää hänen toivomuksensa, niin Taivaan Poika määräsi nyt hänet kokoamaan tuon jalojen kirjailijain lautakunnan. Loistavan hovijoukkonsa saattamana kävi keisari runoilijan luona antamassa tätä suosionosoitustaan. Yksin jäätyään Fan-hu-li-tse ... ensin haukotteli. Sitten toteutti hän tarkoin Taivaan Pojan antaman käskyn ja heidän kahden sopiman ensi toimenpiteen suunnitelman toteuttamiseksi. Meng-hoang ja Fan-hu-li-tse olivat päättäneet, että vainajan kultasäkit, jotka olivat vielä hänen kellarissaan, kuljetettaisiin sadalla vahvalla sonnilla siihen ylimystön kaupungin keskellä olevaan hienoimpaan kortteliin, missä keisari itse asui; sen korttelin nimenä on keisarin kaupunki. Tässä Pekingin kallisarvoisimmassa ytimessä sijoitettiin säkit itsensä Taivaan Pojan palatsin vieressä olevaan suurimpaan ja kalleimpaan temppeliin, Kong-tsen eli Confuciuksen temppeliin. Sillä tavalla tahtoi keisari kunnioituksesta runoutta kohtaan ja siitä syystä, että kun rahoja jaeltaisiin niitä kaipaaville kirjailijoille, saisi hän helposti kutsua kirjailijat luokseen kauniiseen porsliinipaviljonkiinsa ja pitää heille siellä heidän kunniansa mukaisia juhlia ... kaunoisin puhein kaunokirjallisuuden merkityksestä kansan jalostajana.

Niin tehtiin. Vainajan kullat kuljetettiin Kong-tsen valkeaan ja vihreään temppeliin. Sen jälkeen laati ja antoi Fan-hu-li-tse kirjoittaa ja naulailla Pekingin pisimmille kaduille plakaatteja, että sellainen mies oli kuollut ... nero, joka oli jättänyt kuollessaan kaikki rahansa maailmaan ja enimmäkseen Kiinan kauniiden kirjailijain hyväksi; sekä että kirjailijain ja runoilijain oli nyt riennettävä muodostamaan lautakuntaa, joka jakeleisi pitkäkyntisen ylimysvainajan rahasia.

Monet kirjailijat ja runoilijat huomasivat näitä plakaatteja ... monet keskenään kilpailevat ja riitelevätkin ryhmäkunnat. Vikkelimmät ja älykkäimmät olivat kuitenkin erään etevän ja suuresti suosittuun kirjailijan ystävät ... sillä luultavasti on Kiinassa kirjailijoillakin ystäviä, aivankuin muillakin kuolevaisilla, vaikka kirjailijat ovatkin arvonimeltään kuolemattomia. Tämä kirjailija, kyllä hyvä siitä huolimatta, että hänen kadehtijansa kiukuissaan väittivät hänen saavuttaneen Kiinassa erikoisen suosion ainoastaan sen vuoksi, ettei hänellä ollut päässä tavanmukaista kiinalaista palmikkoa, vaan hän oli antanut tukkansa kasvaa niinkuin mikäkin nykyaikainen europalainen, jopa väritti sitä vaaleaksikin, se kirjailija oli Han-lin. Sellaisen mielenosoituksellisen tukkatempun olisi luullut loukkaavan kaikkia Taivaan valtakunnan poikia, koska siellä pidetään ihmisenä muka ainoastaan mustatukkaisia, kun taas muita sanotaan valkeiksi paholaisiksi. Kuinka suvaittiin niin ollen tätä vaaleaa kirjailijaa? Kauniit kiinalaiset kaunokirjailijat väittivät sen mahdolliseksi siitä syystä, että Kiinassa sattui siihen aikaan kulkemaan jokin harmittava ja ilkeä muukalainen virtaus ja muoti, Japanista tullut, kukapa sen tietänee, mistä. Mutta tosiaan oli tämä kirjailija uskaltanut käydä Japanissa, entisten kirsikankukkien ja meidän aikana mainiota europalaisuutta kohti nousevan auringon maassa. Kadehtijat kirkuivat hänen oppineen

japanilaisilta paitsi taitoa kulkea eurolaisissa housuissa myöskin japanilaista runoutta. Eikö asia ollutkin selvä? Missä kiinalainen ennen oli nimittänyt runojaan esimerkiksi — meidän kielisillä vastineilla asiaa selvittääksemme — romanssiksi taikka terassimetriksi tai hippotaurometriksi, siinä Han-lin käytti japanilaisia nimityksiä, sellaisia outoja ja naurettavia kuin *haikai* ja *aihai*. Mutta japanilaiset, tarkat runouden tuntijat, kiittivät todella häntä, ja ne kiinalaiset, jotka pitivät hänen runoistaan, ihastuivat pitämään hänestä vielä enemmän tämän kiitoksen johdosta ... tyyneistä Han-linista, jolla oli kylläkin muukalaisesti pystyyn käännetty ja vaaleat viikset.

Myöskin Han-lin oli nähnyt vanhan Fan-hu-li-tsen plakaatit. Nyt tahtoivat hänen erinomaiset ystävänsä häntä, ryhmänsä etevintä miestä, ryhtymään erikoisiin toimenpiteisiin rahojen jakamiseksi oikealla tavalla. Pohdittiin asiaa. Han-lin vietiin vanhan Fan-hu-li-tsen taloon. Joukossa oli paitsi miehiä, sekä palmikottomia että palmikollisia, myöskin pieni sarja naisia, joista eräät olivat runoilijattaria. Kaikkia, sekä miehiä että naisia, mainittiin kirjailijoiksi, jopa runoilijoiksikin, sillä Kiinassakin mahtaa runoilija olla jo ammattinimi. Mutta seuraan oli tunkeutunut eräitä sellaisiakin, jotka eivät olleet kirjoittaneet vielä mitään, eivätkä jotkut ehkä aikoneetkaan juuri kirjoittaa, vaan joita heidän miehensä tai rakastajansa taikka rakastuneensa sanoivat runoilijattariksi, koska näet rakkaus vie kiinalaisilta järjen yhtä helposti päästä kuin eurolaisiltakin. Nämä vaimokset taikka rakastajattaret puolestaan tahtoivat kovin mielellään lantteja vainajan säkeistä, ken lapsilleen, ken vaatteisiinsa; ja eräät heistä päästä runoilijan nimellä ehkä vielä keisarin hoviinkin ... hoviniaisiksi, hovineideiksi, keisarin siniseen paviljonkiin: mikä kiinalainen kunnia.

Nyt vakuutti tämä runoilijain piiri vanhalle Fan-hu-li-tselle, että piiri sellaisenaan oli runoudelle tarvittava lautakunta. Fan-hu-li-tse ensin haukotteli; sitten mietti hän asiasta sen, että hän saisi joka tapauksessa lautakunnan muodostamisesta kunnian lisäksi kunnollisen palkkionsakin. Hän haukotteli uudestaan ja suostui parhaan harkintansa mukaan näiden sekä palmikollisten että palmikottomien ehdotukseen. Olihan Fan-hu-li-tse keisarin valtuutettu ja sai järjestellä asian ... ja jonkunhan se oli tehtävä.

Asia oli siis nyt järjestetty. Lautakunta jakoi inhimillisen järkensä ja tuntuksa nojalla rahoja enemmän tai vähemmän myöskin ystävilleen.

Mutta siitäkös nousi melske! Taivaan valtakunnassa oli muitakin kirjailijain hengenheimolaiskuntia kuin Han-linin. Erään sellaisen mainioin mies oli Kung-ki-tse, kotoisin Hei-lung-kiangista, entiskiinalaisuuden säteilevä edustaja. Pekingissä hän ei asunut, mutta nyt hän sinne riensi. Tällä kirjailijalla oli tapana ja etuna esiintyä hyvin kiinalaisena. Hän oli varsin pitkä ja paksu runoilija, aito-nankingin-nahkaisessa takissa; olipa hän antanut kynsiensäkin kasvaa yhtä pitkiksi kuin palmikkonsa, jota hän taasen oli jatkanut, puhtaan kiinalaisuuden selväksi merkiksi, jonkinlaisilla jouhilla, koska hänen kaikkea kiinalaisinta taivaaseen asti ylistävät runonsa eivät hänen mielestään todistaneet sitä vielä tarpeeksi edullisesti. Hän rakasti, kuten oikeat kiinalaiset aina, erikoisesti riissiviiniä ja ooppiumia; ne molemmat hurmasivat Kung-ki-tsen mieltä yhtä paljon kuin hänen kannattajainsa suurta joukkoa hänen runonsa, jotka kilisivät kuin kulkuset tuulella temppelin räystäässä. Kung-ki-tse oli kuullut Hei-lung-kiangiin Fan-hu-li-tsen plakaateista. Hän oli tosin ajatellut, että jotakin täytyisi tehdä, jos oli aikomus pitää todellisten runojen puolta, ja niin olivat hänen ystävänsäkin hänelle kirjoittaneet ja puhuneet. Mutta sitten oli Kung-ki-tse nukahtanut viinipaviljonkiin, ihanan tekolammikon keskelle, ja samoin nukkuivat hänen ystävänsäkin, sillä kiinalaiset ovat yleensä maailman veltointa väkeä, sen me eurolaiset voimme ylpeydeksemme uskoa. Liian myöhään Kung-ki-tsen nurkkakunta teki nyt mitään; olivathan toiset jo päässeet valtaan. Silloin näiden runoilijain silmät pyöristyivät ällistyksestä, ja heidän äänensä, kun he vihdoinkin kokoontuivat Pekingiin, johtajanaan paksu ja pitkäpalmikkoinen Kung-ki-tse, pauhasivat juhlallisesti oikeudenmukaisuudesta: olivathan näet myöskin eräät Han-linin ystävät saaneet roposensa.

Nyt Kung-ki-tsen ystävät päättivät, että ensi kerralla oli heidän vuoronsa jaella rikkaan kiinalaisen kultasäkeistä ... nuo sekä palmikolliset että palmikottomat ystävät, niin miehet kuin naiset, joista suurinta osaa mainittiin runoilijoiksi ja runoilijattariksi, vaikka heissä oli paljon pelkästään kynäilijäin ammattikuntaa.

Meni joku aika, jälleen vaativat kirjailijat, että heille oli annettava rahaa säkeistä. Silloin puikahti Kung-ki-tsen joukko vanhan Fan-hu-li-tsen taloon ja sai hänet päättämään, vakavilla puheilla ja uhkauksillakin, lautakuntaa muutettavaksi sillä tavalla, että siihen tulisi enemmistö Kung-ki-tsen runouden kannattajia, todellakin hyvän runouden, kun niin sattui. Fan-hu-li-tse suostui, parhaan harkintansa mukaan, joskin häntä harmitti, mitä nyt Han-linin ystävyiskunta tästä liitosta sanoisi. Sitten Fan-hu-li-tse haukotteli.

Nyt alkoi se melske. Sillä jakotilaisuuteen tulivat myöskin toisen ryhmän miehet ja naiset, kirjailijat ja muut. Niin, tulivat entistä lukuisampina pienet ja sirot kiinattaretkin, vaikka heidänkään parvensa ei vielä jaksanut vastata Hei-lung-kiangin Kung-ki-tsen laumaa. Ja kun siinä sitten väiteltiin runouden

eduista, ja poskipääät alkoivat muuttua tummanpunaisiksi, ja kiinatarten kasvot porsliiniakin valkeammiksi, ja suorat sanat vapiseviksi ... eivätkä kirjailijat enää viitsineet luoda silmiään toisiinsa, vaan miettivät koston säteilevää päivää, niin kimmahdi niiden rahasäkkien välistä, joista enimmäkseen Kung-ki-tsen ystävät saivat tällä kertaa ammentaa, tavaton demooni. Se oli vähän niinkuin luuranko. Keltainen se oli ... ja irvistelevä. Suu leveä ja verestävä. Sormiaan, joissa oli, ikäänkuin mandariinilla, hyvin pitkät kynnet, ojenteli se kerjäläisen tavalla. Silmät olivat ulkonevat ja tuimat ... viikset kuin kissalla. Ja se sähisi ja naukui. Nyt se aikoi tanssia runoilijain keskellä... Ah, he sitä tuskin huomasivat, niin hartaasti ajattelivat he asioitaan, ja sillä tavalla paholainen tanssi, että sai heidät kaikki tanssimaan ... sadun kuosiin. Hyppelemään toisiaan vasten, karkaamaan kiinni toistensa palmikkoihin tai sileiksi kammattuihin päihin. Kauniit kiinalaiset kirjailijat tappelivat pian ankarasti keskenään. Niin, häpeällinen voitotus ja melske kuului kauas Kong-tsen suurimmasta ja kalleimmasta temppeleistä keisarillisen palatsin vierestä.

Kauan he tappelivat. Viimein toki lakkasivat.

Mutta seuraavassa jakotilaisuudessa he tappelivat uudestaan.

Vanha ja harmaa Fan-hu-li-tse, lauhkea rauhanmies, koetteli heitä sovitella. Viimein hän haukotteli ... hän väsyi. Pyysi Taivaan Pojalta eroa lautakuntaa järjestämästä, ja sai sen pienellä eläkkeellä. Sitten hän haukotteli jälleen ja eli tyytyväisenä kotonaan. Keisari Meng-hoang valitsi lautakuntaa asettamaan milloin mitään muita kirjailijoita.

Joka vuosi kuului taistelu Kong-tsen temppeleistä, kerran vuodessa, taistelu sanoilla ja patukoilla. Kauniiden kirjailijain ystävyksuntia, joita sanottiin puolueiksi ja jotka sekaantuivat keskenään ja vaihtoivat jäseniä sikäli kuin kukin jäsen näki kirjallisuudelle parhaaksi, oli varsinkin nyt hyvin monta. Tuhhat ja kaksisataa ja viisikymmentä ja seitsemän oli niitä neljän viimeisen vuoden kuluessa, paitsi sitä, että eriäviä mielipiteitä lisäsivät kaikista puolueista eronneet lempeät yksityiset. Useat niistäkin runoilijoista, jotka olivat eläneet ikänsä ei ainoastaan poissa Pekingistä, vaan maakylissä, riensivät nyt lähelle Kong-tsen jaloa temppeleitä. Emmekö puhu totta? Sen parempi, jos erehdymme. Ne, jotka olivat ennen laulaneet jokien lumpeista tai kuusta, joka opastaa soutavia neitosia illalla kotiin, taikka Tshininmaan ihanista mulperipuista, miten he nyt lauloivat? Jotkut olivat sydämellisesti puolustaneet köyhää talonpoikaa tai maininneet jotakin kulia parempana kuin koko Pekingin elämää; luulen, että heidän laulunsa oli nyt köyhyydellä kiemailemista ... jos he olivat ajatelleet kultasäkkejä. Niiden kitara, jotka olivat muinoin virittäneet sen rakkaudelle ja miehuudelle, soi kuin rikkonainen kulkunen.

Katso, tulihan Pekingiin jopa itse Fung-tsu, Mandshuriasta saakka. Kirjavalla hunguusiratsulla ajaen, tukka ei edes palmikolla, vaan suuttumuksesta hajallaan. Kong-tsen kalliissa temppeleissä hän tosin huusi, etteivät vainajan jättämät rahasäkit olleet oikein puhtaita. Että ne antoivat tilaisuuden maineen hankintaan niille, jotka tahtoivat mainetta. Että ne saattoivat viedä syrjässä pysyviltä kylärunoilijoilta ... ne pienetkin riikinkukon höyhenet, mitä heillä oli; että oikealle runoilijalle kulta on paitsi pahaksi myöskin tarpeeton, koska hänellä on yhtä vähäinen vatsa kuin muillakin kunnan ihmisillä, jotka aina saavat maailmassa ponnistella ilman lahjoja: niin vähäinen, että se tulee toimeen kourallisella riisiä päivässä. Niin, että runoilijalle on hyväksi ponnistella kaikilla muilla aloilla kuin runouden, osatakseen elävästi runoilla; jopa ettei hänellä pitäisi olla kattoakaan pänsä päällä, sillä kaikkialla kierrellen hän näkee ihmiset ja maisemat yhäti uusina ja tuoreina, ja ennättää aina kuitenkin tehdä sen, mitä runouden jumala, mahtava Kuei-sing, määrää. Näin viisasteli hullu Fung-tsu ... kunnes sai osansa rikkaan mielen kultasäkeistä, sillä hän tahtoi nyt rakentaa itselleen Mandshuriaan kiinalaisen porsliinipaviljongin, jonka räystäissä soittaisivat tiukuset.

Kong-tsen jalosta temppeleistä kaikui melske siis päivin ja joskus öisin, Kiinan ihanaisina kuutamoina. Se huolestutti Taivaan Poikaa. Oi, hän rakasti runoutta jonakin kansansa elämänsä katsomusta jalostavana. Mutta kun hän oli pitänyt runoilijoille juhlia, näin varmaankin se paholainen, joka oli päässyt vainajan säkeissä temppeleihin, oli muuttanut heidät aivan tavallisten ihmisten kaltaisiksi, koska he noin metelöivät. Miksi hukkasivat he täten monta kuutamosta hetkeä, jolloin olisi voinut syntyä kaunis runo taivaan kuningattarelle? Oliko vainajasta todella hyötyä?

Tulisiko tosiaan kiinalainen kirjallisuus vahvemmaksi kuin se oli ollut niinä aikoina, jolloin se oli vahvempi kuin nyt?

Mutta joskus syntyi viisaan Kong-tsen valkeassa ja vihreässä temppeleissä myöskin hiljaisuus. Kauniit kirjailijat nimittäin väsähtivätkin.

Kerran oli tällä tavalla hiljaista. Oli myöhä ilta, oli syksy. Taivaan Poika istui paviljonkinsa parvekkeella katsellen kuuta, nuoren keisarinnansa kanssa. Paperiseinä oli vedetty syrjään ... ainoastaan verhon helmet kiittelivät oviaukossa.

Niin tyyntä oli, että bamburuovot tuskin suhisivat.

Silloin alkoi kuulua jostakin suloista laulua. Keisari Meng-hoang sanoi:

"Laulaako satakieli chrysanthemum-kukan varistessa?"

"Ei se ole satakieli, oi Taivaan Poika", vastasi pikku keisarinna, helmassaan runoilla kirjailtu viuhka.

"Mutta Kong-tsen nimessä, laulu on kuin satakielen", virkkoi keisari.

Pikku keisarinna sanoi tähän:

"Tämä laulu on Li-tai-pen, tiedän varmaan. Kuunnelkaamme häntä; kirjailijat ovat hiljaa."

He kuuntelivat laulua, yksinäistä, riemuitsevaa ja samalla sydäntäsärkevästi surullista. Kun sävel hetkeksi vaikenä, ikäänkuin ajatuksissaan, alkoi keisarinna selittää:

"Li-tai-pe on sellainen runoilija, jonka runoa minkään kopioitsijan on mahdoton väärentää, niin valtava on hänen laulunsa. Teiltä on mennyt aika, oi Taivaan Poika, seurattessa kirjailijain ääntä. Mutta pikku orjattarenne tietää kaikki. Sitä hän ei kuitenkaan tiedä, missä Li-tai-pe nyt elää. Pekingissä hän ei ainakaan ole. Mitä hän on runoillut? Ettekö tiedä, että hän on runoillut, kuinka Sininen virta vierii alas meren helmaan ... eikä koskaan sieltä palaja? Ei muuta. Vierii maisemissa, joissa hän liukuu venheessään, kultaisten huilujen soidessa, kauneudesta juopuneena. Ah, hän on laulanut, ettei hän kerää kultia ennenkuin on nähnyt Jang-tse-kiangin vierivän tuhannet kerrat täten lännestä päin. Ratsulauluja hän on runoillut. Ja porsliinipaviljongin, jossa pari rakasta ystävää istuu ... nauttien viiniä ... hopeisen lammin keskellä, joka heijastaa kaunista kaarisiltaa. Kuitenkin hän on yksinäinen ... ja kovin köyhä mies. Mutta hän ei muista köyhyyttään ... eikä muista edes runojaan, sillä hänellä ei ole kirjuria, joka kopioisi niitä. Itse hän unohtaa ne: ainoastaan tuuli taikka ihmisten mielet pelastaa eräitä niistä ... niinkuin nyt tuo luutunsoittaja. Uskon, että sellainen olento, joka rakastaa yhtä paljon talven lunta kuin kukkivia mulperipuita, on myöskin sairas, koska hän ei rakasta itseään."

Taivaan Poika huudahti:

"Miksi hän ei siis tule tänne jalon vainajan kultasäkkien ääreen?"

"Oi, luulen, ettei Li-tai-pe muista niitä", vastasi pikku keisarinna.

"Hän lienee hyvin hajamielinen."

Taivaan Poika sanoi:

"Hän on siis mieletön. Unohtaa vilun ja helteen visertäessään! Mutta, kautta Kong-tsen, hän on siis ... mikä lienee. Hänet on kutsuttava tänne luokseni!"

"Antakaa Li-tai-pen olla niinkuin hän tahtoo", vastasi keisarinna peljästyneenä.

"Hänet on kutsuttava", väitti Meng-hoang. "Taivaan Poika tahtoo hänet, oikean itämaisen runoilijan ... joka runoilee, ei tee suuria romaaneja eikä mittoja. Nähtäköön hänet riikinkukon sulilla koristettuna. Niin, kultaiseen häkkiin pistän tämän satakielen."

Keisarinnan sanoista välittämättä toteutti Meng-hoang tahtonsa. Li-tai-pe haettiin, jostakin kaukaa. Korotettiin ministeriksi ... ja annettiin hänelle paljon kultaa, että hän saisi laulaa huolta ja surua vailla.

Nyt oli Li-tai-pe arvossa ja koristettu. Hän jakoi kultaansa paitsi Kiinassa rakkaille viinikauppiaille kaikenlaisille muille... Mutta jonkun aikaa Pekingin piireissä laulettuaan hän karkasi, ei tiedetty, minne.

Taivaan Poika vihastui. Julisti kaikille maaherroilleen, että jos sen ja sen näköinen mies piileskelisi heidän alueillaan, oli hänet tuotava keisarille; mutta oli kuoleman uhalla kielletty vahingoittamasta vangilta ainoatakaan suortuvaa, sillä hän oli keisarin ystävä, jolle tahdottiin lahjoittaa riikinkukon höyhenistä tehty viitta.

Li-tai-pe löytyi viimein ja vietiin Meng-hoangin paviljonkiin. Keisari olisi nyt todella pannut hänet kultaiseen häkkiin; pikku keisarinna sai hänet siitä estetyksi, koettaen selittää, miksi Li-tai-pe oli karannut omaan elämänsä: siksi, että hänellä oli hovissa ja Kong-tsen tempelin lähellä hirvittävän ikävä. Saattoihan sydän pakahtua häpeästä kuunnellessa runoilijain kiivailua. Keisarinna tahtoi siis Taivaan Poikaa antamaan Li-tai-pen mennä. Meng-hoang ei kuitenkaan siihen suostunut. Olihan niin ihana kuulla kaunista runoa itsensä tekijän suusta...

Yhden laulun lauloi Li-tai-pe vielä hovissa. Se oli laulu surusta. Siitä henkii tuska syvempi kuin meri ... sanaton ja sanomaton, niin ihana tuska, että ainoastaan Li-tai-pen runot voivat sen ilmaista. Mitä teki hän sitten? Hän joi itsensä kuoliaaksi.

Sitä me lännen käytännölliset kirjailijat emme usein tee.

Härkätaistelijan tarina.

Espanjan pääkaupungissa, tuon Europan omituisen kolkan, jota sanotaan auringon ja riemun maaksi, näkee paljon kerjäläisiä. Niitä lienee yhä nykyäänkin Madridissa yhtä runsaasti kuin vuosisatoja sitten ... samanlaisia kummalliseen muotoon vääristyneitä rampoja kuin Velasquezin ja Goyan maalauksissa.

Varsin komeina kohottavat eräät Madridin palatsit ilmoihiin huippujaan, suurten yhtiöiden tai rikkaiden yksityisten kivimuurit, jotka ovat joskus kruunattuja ikäänkuin pienillä marmoritemppeleillä tai joiden kupoleissa levittävät siipiään kultaiset enkelit ja kotkat.

Tällaisten yläluokan hotellien ja alemmilla tarkasti suljettujen klubien eteisissä seisovat lakeijat kirjavissa livreissaan ja suurenmoisisa asennoissa, avaten ovia aikailijoilleen, joko peritystä tahi keinotellen saadusta kullasta äveriäille.

Mutta samojen hotellien ja klubien portailla kiertelee kurjia raukkoja, kerjäläisiä. Niitä on pienessä Madridissa varmaankin enemmän kuin missään muualla Europassa. Rääsyisiä äitejä, jotka pusertavat povelleen alastomia ja itkeviä sylilapsiaan; miehiä, jotka näyttävät kulkijoille katkenneiden käsiensä tynkiä... Ja kaikki he huutavat kilpaa, sekä miehet, naiset että isommat lapset:

"*Misericordia!* Sääliä, armoa ... Jumalan nimessä!"

Madridin uusilla ja leveillä kaduilla, sillä niitäkin on muutamia, ryömii maassa rampoja. Joltakin on talvinen vilu ja kosteus saattanut turmella jalat kelvottomiksi. Eräät heistä, koska sääristä ei ole kävelyyn, vetävät itseään käsillään katukäytävää pitkin, istuen karvattomaksi kuluneella pukinnahkalla. Se on huonoa matkantekoa... Vähän väliä kohoaa kerjäläisen jalkana käytetty käsi pyytelemään onnellisemmilta almua.

Jos sitten lähdetään tuollaiselta uudelta kadulta kuin esimerkiksi Calle de Alcalá, joka on Madridin melkein komein ja valoisin, jopa hyvinkin ylellinen, ja poiketaan läheisille kujille, niin kuuluu ensimmäisessä kadunkulmassa sokeain yksitoikkoisesti hyräjävä valitus, tavallisesti määrättyillä paikoillaan seisovien. Heidän silmänsä joko tuijottavat kaihin peitossa taikka verestävät jonkin kiusaavan taudin tähden... Kauempana pyytelevät naiset katselijaa palavasti kotiinsa, näkemään nälkään nääntyviä lapsiaan, siis usein varsin kunniallisessa tarkoituksessa, nuo onnettomat äidit.

Lähes kokonaisen kaupungin täyttävä Espanjanpankki on mahtava rakennus. Monikertainen ... marmoria, muistaakseni. Mutta tämän kansallispankin seinämällä istuu talven pakkasöinä vaivaisia, sillä tulisessa Espanjassa on talvella oikeita kylmiä, varsinkin korkeassa Kastiliassa. Niin kovia, että ne vetävät epätasaisten katujen vesikuopat riitteeseen. Tällaisinkin öinä ovat useat kerjäläiset kadulla. Outoa on nähdä heitä tuossa pankin seinämällä. Kuka uskoisi heitä edes ihmisiksi? Paremminkin muistuttavat he jonkinlaisia goottilaisten kirkkojen räystäihin veistettyjä kummituskoiria taikka Goyan julmia mielikuvia. He istuvat nimittäin kyyryssä, pää painettuna niin syvälle polvien ja sääarten väliin, ettei päätä oikein eroita; heidän ruumiinsa on käännetty sillä tavoin kasaan, kaikki nivelet yhteen myttyyn, että he ovat melkein pallomaisia. Käsivarsillaan suojelevat he niskaansa, työntyneinä pilasterin ja seinän kulmaukseen. Niin, he ovat kuin riepukasoja, joita ilmaisee eläviksi olennoiksi ainoastaan hengitys ... yskästä korahteleva. Joku säälivä pistää nukkuvien niskaan kolikon; sillä he saavat aamulla ensimmäisen murunsa leipää, ensimmäisen kupposensa paloviinaa.

Tällaista on valtaosalla; mitäpä siis enää puhua noista syrjäisemmistä kaupunginosista! Siellä on tietysti köyhiä paljon enemmän kuin keskustan katukuopissa. Menemmekö *El Rastrolle*, isolle torille Madridin eteläosassa? Siellä myödään kojuissa ja paljaalla katukiviytyksellä rievunkappaleita ja kaikenlaista romua, joita kurjat vielä kuitenkin voivat käyttää: lumppuja ... muutamasta senttimosta palasia esimerkiksi hienoston vanhoista gobeliineista: oikeita kerjäläisten kuningasmantteleita!

El Rastron ympärillä on paljon niiden köyhien asumuksia, joilla on jonkinlaista asumusta ... vaja tai kellari savea pirs kuvan kujan varrella.

Espanja on osittain ankaraa maata; siellä saattaa ihmisellä olla vaikeutensa elää.

Ja Madrid rakennettiin sen autoimpaan osaan, Kastilian erämaahan, joka värisee talvella kylmää ja palaa kesällä keltaiseksi.

Auringon ja riemun maa on Europan harvimmin asuttuja paikkoja. Mutta kuitenkin se on ylhäinen ja loistava.

Kaikkein merkillisin on näky kuninkaallisen palatsin edustalla ... marmorista ja muista arvokkaista kivistä rakennetun. Palatsin pihalla pidetään joka aamu vahtiparaati. Silloin ratsastelevat siellä rakuunat tanssivilla arabialaishevosilla, verhottuina punaiseen ja kultaan tai siniseen samettiin ja

keltaisiin koristeihin. Sapelit välkkyvät käsissä, välkkyvät kuin kiilloitettu hopea; höyhentöyhdöt heiluvat lakeissa niinkuin keskiajan ritarien kypäreissä. Näin hypitellään ratsuja, näin välkytellään aseita ... kun taas palatsin kullatun aitauksen toisella puolella, isolla pihalla, torvet räikkyvät, henkikaartin tehdessä siellä temppujaan. Mutta aitauksen läpi kurottelevat sadatkin kerjäläiset käsiään pihalle, ehkä kuninkaan puoleen, joka ilmestyy mahdollisesti parvekkeelle. Todentotta, kerjäläiset piirittävät linnaa päivin ja öin, rauhallisesti istuen, maaten, seisoen tai kävellen sen ympärillä, kyyröttäen hiekassa yöt ja loikoen päivät kiihtyvässä auringonpaisteessa ... purren väliin leivänkappaletta, milloin sitä saavat.

Vetelehtijöitä kullassa ja rievuissa: espanjalaista *grandezaa*.

Silti on tämä ainoastaan grandezan pinnallinen muoto.

Sillä odottakaahan. Siinä grandezassa saattaa olla parempaakin... Moni lienee nähnyt, että espanjalainen voi katsoa suoraan silmiin! Ettei hän petä kaupoissa ... italialainen on paljon ovelampi. Ja tietää, että espanjalainen on ylpeä kunniastaan.

Siitä oikeasta grandezasta on sommiteltu seuraava satu, jonka aihe kuultiin kerran Madridissa.

Espanja on ankara maa, kuten sanottu. Ihmekö, jos Kastilia, sen ankan ydin, luo köyhiä? Luonnon köyhyys ehkä kiihoittaa pyrkimään rikkaaksi ikäänkuin keinottelemalla ... ja loistamaan kullalla, joka tulee muutamien harvojen osaksi.

No niin, eräistä mahtaa satuni sankarikin olla keinottelija jollakin tavoin. Hän on näet härkätaistelija. Mikäpä muukaan sadussa, joka kertoo Espanjasta? Hänen nimensä olkoon Pablo Maria.

Hänen vaimonsa nimi on Estrella.

Kiitos pyhälle Neitsyelle, vielä ei siro Estrella ole mikään köyhä ... ei mikään kerjäläinen! Eikä kenties sellaiseksi tule!

Vielä ei hän kiertele poikansa kanssa Madridin valkeain palatsien ovilla, ei harhaile sääliittäväenä komealla Calle de Alcalálla. Ei asu El Rastron, rieputorin, lähettyvillä ... saati sitten nuku öitään Prado-esplanaadilla, jossa vaivaispalmut talvella vapisevat kylmässä, olkiin käärittyinä.

Ei, talossaan Madridin uusimmassa osassa asuu härkätaistelija Pablo Marian leski ... uljaan *toreadorin*, jonka lisä- ja kunnianimi oli *El Arrojadito*, mikä merkitsee melkein yhtä kuin sana Peloton.

Korkealla kummulla hän asuu. Kummulle näkyy lumessa säteilevä Sierra Guadarrama aution erämaan ylitse.

Nuori Estrella voi hyvin ... puettuna huntuihin ja samettiin ... miesvainajansa jättämällä rahoilla saatuihin. Ja yhtä hyvin elää Pablo Marian poika, pikku Alfonso.

Onnellinen Estrella! Ei käynyt sillä tavoin kuin Pablo Maria jo pelkäsi, nimittäin, että Estrella ja Alfonso joutuisivat kurjuuteen.

Ja tämä pelastuminen on El Arrojaditon ansiota! Vielä elää Espanjassa grandeza!

El Arrojadito syntyi Sierra Guadarraman liepeillä. Se vuoristo tai alppi on Kastilian korkeuden apulaisena luomassa ylängön talvea yhtä tylyksi kylmyyden puolesta kuin sen kesä on julma kuumuudessaan. Guadarrama liittää talvelliseen viluun vielä sumunsa, jotka vyöryvät syksyllä ja talvella alas huipuilta; se sumu viiltää joulu- ja tammikuun aamuina Madridin notkelmissa melkein läpi luiden ja ydinten, jopa useasti vielä maaliskuussa. Eikä pelkästään aamuisin: välistä joulun ympärillä on pääkaupunki kaiket päivät kiedottu hyytävään sumuun niinkuin käärinliinaan. Silloin saatetaan tulisessa Espanjassa yskiä ja köhiä kovasti ... köhivät paremmatkin ihmiset kuin kaduilla makaavat kerjäläiset...

Sierra Guadarrama, karu ja tyly vuori! Sen liepeillä siis syntyi Pablo Maria El Arrojadito. Isä kuului olleen vuohipaimen ... eikä äitikään hienompaa sukua, vaan vuohi- ja lammaspaimen.

Ja kumminkin nousi Pablo Mariasta härkätaistelija! Jopa kuuluisa härkätaistelija, jolle annettiin lisänimeksi El Arrojadito! Melkein ihanin kunnia kuninkaan ja arkkipiispan jälkeen, mitä Espanjassa voi saavuttaa.

Pablo Marian synnyinlaakso palaa kesällä kulolle, ja talvella se on harmaa ja kuolemaan asti synkkä. Maakuopassa asuivat hänen isänsä ja äitinsä, niinkuin monet muutkin talonpojat kuuluvat asuvan. Jonkin tornimaisena ylenevän ja mustan kallionsärmän juurella... Kuinka he olisivat voineet rakentaa

itselleen kartanoa ... edes kivistä, sillä metsää ei Espanjassa ole ... puuta tuskin edes kattilan alle, varsinkaan köyhillä...

Siksipä onkin mahdollista, että paimen ja hänen vaimonsa yskivät talvella kovasti, maatessaan yöllä kuopan nurkassa, kirjavat huivit vedettyinä suun eteen ja käärittyinä monin kerroin kaulan ympärille. Pikku Pablo nukkui yöt vanhempiensa välissä; mutta päiviksi vietiin hänet lampaiden ja vuohien mukana majan edustalle laaksoon, jossa mies ja vaimo paimensivat suuren aatelisherran eläimiä. Tällä aatelisherralla oli nimiäkin ja arvonimiä kokonainen pikku juna. Sellaisia kuin: *Don Carlos Ramiro Miguel Gonzales de Fuentepata, conde de Puente de Alcántara y Almudena, duca de Laxarilla y Bobadilla*. Kreivi hän siis oli ja herttua, mitä kaikkea lieneekään ollut. Itse hän eli Madridissa, poissa maalta, tahi tulisimmat vuodenaajat toisissa linnoissaan, jotka olivat lauhkean Välimeren rannalla; oleskelipa hän paljon ulkomaillakin, luultavasti iloisessa Italiassa.

Tilusten vuokraajat, alavuokraajat ja voudit lähettivät hänelle Espanjan kultaa, joten hän saattoi elää ylhäisestä.

Pablo Marian vanhemmat jälleen asuivat Sierra Guadarramalla maakuopassa.

Jo varsin pienenä ärsytteli poika mielellään äärettömän lammaslaman pässejä, mutta hänen suurin riemunsa oli taistelu vihaisimman pukin kanssa.

Kuoli nyt Pablo Marian äiti, maattuaan viimeisen kuukauden kuopan lavitsalla kasvoiltaan hyvin keltaisena, ja Pablo Maria jäi isänsä kanssa, jonka kuivuneita poskia pitkin nyt valuivat usein surun ja järkytyksen kyyneleet, sillä pian tiesi hän itsekin kuolevansa. Ja meni puoli vuotta, niin hän kuolikin. Onneksi sattui tilanomistajan palvelijat tulemaan juuri niinä päivinä autiolle laitumelle keritsemään lampaita ja teurastamaan vohia. He korjasivat ruumiin ja pienen Pablo Marian, joka oli mustapäinen ja vakava poika.

Vähitellen tuli paimenen pojasta linnassa ensin paimenpoika, sen jälkeen kuskipoika ja viimein renki. Mielellään ärsytteli hän yhä vihaisinta pukkia, ja alkoi vihdoin taistella myöskin mustan ja teräväsarvisen sonnin kanssa.

Meni muutamia vuosia, Pablo Maria ohjasi härkävaljakkoaan erämaan poikki Madridiin ... neljää perätysten asetettua härkää, jotka vetivät kaupunkiin valtavia viljakuormia ja sieltä palatessaan rämisevää rautaa, kiiluvaa kivihiltä ja muuta tiluksille ostettua tavaraa. Milloinkaan juoksematta astelivat kellertävät härät, mutta myöskään pysähtymättä, sillä Pablo Marialla oli kädessä pitkä vapa ja sen kärjessä tavanmukainen, terävä piikki. Piikillä pisteli hän juhtia niskaan, jos ne laiskottelivat. Niin teki Pablo ... päässään leveäreunainen ja kova huopahattu, toisella olkapäällä komeasti punertava mantteli, kirjavan vyön alla terävä ja pitkä veitsi. Ei auttanut härkien muu kuin vetää pienten talojen korkuisia kuormia, niskat ikeen alla, silmissä apeus, jossa ei näkynyt enää edes kosteaa kiiltoa. Ja valjakon edellä asteleva Pablo Maria hyräili villiä ja alakuloista säveltä.

Näillä Madridin-matkoillaan näki hän sitten oikean härkätaistelun. Mahtoipa hänessä silloin herätä uudestaan jo ehkä vähän aikaa nukkunut halu taistella teräväsarvisen sonnin kanssa!

Nyt hän harjoitteli taistelua kaikki ruokatuntinsa; ja miettipä öilläkin, aivan unettomana, miten hän saisi sonnin oikein vihaiseksi ja kuinka hän välttäisi sen keihästyksen.

Kerran tuli siihen vuorenrinteellä kapuilevaan kylään, jota lähellä Pablon herran linna oli, muudan seurue härkätaistelijoita. Olihan kylässä toki oma härkäsiiruksensa, kuten kaikissa oikeissa kylissä. Tämä seurue tappoi kussakin näytännössään vain yhden ja huonon härän, mutta se salli, menestystä itselleen hankkiakseen, yleisönkin yhtyä taisteluun. Nyt kiipesi mustapäinen ja vakava Pablo Maria katselijoita suojaavasta aitauksesta arenalle ja taisteli oikean härkätaistelun. Ärsytti hurjaa nautaa punertavalla manttelillaan, petteli sitä oivallisesti, karttoi sukkelin pyörähdyksin kaikki sen hyökkäykset, hyppeli sen poikki edestä ja kupeilta, iski sen niskaan väkäiset piikit, *banderillat*. Ja tappoi pedon lopulta komealla miekanpistolla.

Se oli hänelle onnen päivä. Kotikylä ihaili tätä toreadoria, *toreroa*, ja seurueen johtaja tahtoi hänet joukkonsa jäseneksi. Pablo Maria suostuikin, hän jätti vuoreнкуpeella uneksivan kylänsä.

Miehen kunnian määränä oli Madrid ... ja sitten paljon enemmänkin.

Meni vuosia, tapansa mukaan nopeasti. Nyt oli kunnian päivä tullut, viimeinkin. Pablo Maria oli harjoitellut neljä vuotta monessa seurueessa, hankkien itselleen paitsi yhä hurjempaa uskallusta, voimaa ja notkeutta myöskin tietoja taiteensa hienouksista. Sillä härkätaistelu ei ole pelkkää härkätaistelua, vaan se on taidetta. Melkein yhtä suurta kuin mikä muu hyvänsä, taidetta, jolla on tarkat sääntönsä ja vivahteensa; josta on kirjoitettu ylistyksiä, asiallisia selostuksia ja tutkielmia niin paljon, että ne täyttäisivät varmaankin ison kirjastohuoneen Salamancan kuulussa yliopistossa.

Sanomalehdet väittelevät Espanjassa härkätäistelujen kautena tästä taiteesta kiivaammin kuin muualla kinastellaan tuoreimmasta runoudesta, ja puolueet riitelevät keskenään kukin omasta torerostaan sellaisella tavalla, etteivät vastustajat lopulta tervehdi toisiaan. Sillä tärkeä seikka on härkätäistelu, näyte miehuuden ja älyn voitosta eläimellistä raakuutta vastaan.

Tämän voiton säteilevän kruunun oli Pablo Maria nyt saavuttanut, esiintyessään viimein Madridin arenalla. Hänestä oli tullut hyvä härkätäistelija. Hyväkö? Se ei hänen kunnianimekseen riittänyt! Kuuluisa hän oli ... suuri härkätäistelija. Mikä notkeus liikkeissä! Mikä asentojen plastiikka! Mikä tekniikka. Käännähdykset sarvikkaiden petojen edessä komeita ja samalla ikäänkuin tanssiaskeleita. Entä hänen rohkeutensa! Antaa sonnien, joiden synnynäistä ja yhä kehitettyä raivoa hän lisäsi vielä iskemällä räjähtäviä raketteja niiden selkään, antaa noiden mustien hirviöiden syöksyä itsestään sentimetrin päähän, mutta säilyä sekunnissa keihästykseltä ... ja kumartaa yleisölle, ylpeästi ja hienosti hymyillen... Riemunpahuun puhkeavalle yleisölle ... huhtikuun auringon säteilyssä ... puettuna tulipunaiseen ja kultaan, polvihousuihin ja valkeihin silkisukkiin, päässä musta ja kullalla tikattu lakki. Suuri liikutus on kansakunnalle tietää joka hetki lemmikkinsä veri melkein petojen sarvissa ... ja vielä ihanampi nautinto nähdä hänen pelastuvan komeasti... Ja tappavan jo tässä ensimmäisessä näytännössään yhtä mittaa kuusi härkää, tunkien sankarin voimalla roomalaiskalpansa niiden sydämeen taikka selkäyttimeen. Kohta sai Espanjan suuri mies kunnianimen El Arrojadito, Peloton.

Ja hän oli ainoastaan köyhän ja vähäpätöisen paimenen poika! Vähäpätöisen miehen ja köyhän eukon. Nyt viittoivat hänelle kolmensadantuhannen pesetan vuositulot, kuten kuuluisat härkätäistelijat hyvinkin ansaitsevat. Miesten ihailua ja naisten suloista rakkautta hänelle satoi. Syrjäisiltä suljettujen klubien ja palatsien portit aukesivat varmaankin paimenen pojalle. Niin, hän oli nyt melkein *caballero*, jota muut herrat kohtelivat ystävällisesti ja suojaavasti. Don Carlos Ramiro Miguel Gonzales de Fuenteplata, conde de Puente de Alcántara y Almudena, duca de Laxarilla y Bobadilla, joka pistäysi siihen aikaan Madridissa Napolista, käyttäysi Pablo Mariaa kohtaan niinkuin veli... Tarjoten hänelle, oikein innostuneella viinituokiolla, puolisoiksi sisartaan, viidenviidettä vuoden ikäistä, jonka nimi oli Isabel. Mutta vielä enemmän olisi Pablo Maria saanut, jos olisi tahtonut. Nuorten ja ihanien naisten rakkautta ... Espanjan ryhdikkäiden, ja komeain vallasnaisten: heidän poskillaan ruusut kukkivat, tuliset silmät säkenöivät mustien pitsihuntujen hämärästä. Mahtoipa usea heistä rukoilla polvillaan Pablo Mariaa saadakseen vaikkapa vähänkin omistaa hänet, verrattoman espanjalaisen härkätäistelijan.

Mutta vielä elää grandezaa vanhassa Espanjassa!

Grandezaa toisenlaistakin kuin härkätäisteluissa. Ylhäistä sävyä muussakin kuin maan maisemissa ... lukemattomissa jättiläiskummuissa, jotka nousevat suurina kaarina toistensa takaa Kastilian ylängöllä ... monien kaartten harjalla vanhat ja muuritetut kaupungit.

Tiedämme, että espanjalainen osaa katsoa suoraan silmiin. Uskomme, että hän on kunniastaan yhtä ylpeä kuin hänen kaikki asenteensa ja mantteli hänen toisella olkapäällään ovat komeat ... tuolla maurien ja keskiajan ritarien jälkeläisellä. Tyyni on hänen hymynsä, rauhallisena lepää hymyillessä hänen otsansa.

Ja espanjalaisella on varmaan taito olla tarvittaessa vähäpuheinenkin. Ainakin oli Pablo Maria sellainen.

Vaikka hänelle oli tarjona niin ylhäisiä ja ihania naisia, että vain Espanjassa niitä löytyä saattaa, jopa sangen rikkaitakin, pysyi hän uskollisena eräälle köyhälle ja koruttomalle maalaistytölle, sillä hänelle oli Pablo kotikylässään luvannut pelottoman sydämensä. Estrella oli se tyttö; hänen siroa somuuttaa rakasti Pablo Maria.

Estrellan hän otti, tuskin maistettuaan hienoston ihailua. Ja mikäpä oli hänen se tehdä? Nautahoitolat Espanjassa kasvattavat tuhansia taisteluhärkiä joka vuosi; ainoastaan kymmeniä täytyy oivallisen härkätäistelijan niistä vuosittain kaataa, mutta hänen kukkaronsa ja pankkitilinsä ovat kuitenkin aina kultaa kukkuroillaan. Pablo Maria rakennutti Estrellalle ja itselleen talon Madridin uusimpaan osaan ... espanjalaista keramiikkia oli runsaasti seinissä ... pari kääpiöpalmua uinui portilla, ja pihalla virkosivat ruusutkin toukokuussa.

Varsin pian sai Estrella pojan, Pablo Marian ylpeydenesineen, jolle annettiin kuninkaallinen nimi Alfonso. Sitten elivät he onnellisesti edelleen. Pablo Maria tappoi joka vuosi huhtikuusta lähtien vihaisia härkiä ... sijoitti rahaa Espanjan pankkeihin ... ja vakuutti henkensä huikeasta summasta.

Mutta nyt näemme, eikö Pablo Mariassa ollut todella grandezaa muulloin kuin kullan ja onnen päivinä.

El Arrojaditolle kävi huonosti.

Suuri sonni ei häntä tappanut. Pahemmin hänelle kävi.

Sierra Guadarraman sumuistako lienee johtunut, ja maakuopasta, jossa hän oli pienenä niellyt noiden sumujen kosteutta, vaiko siitä, että hän valvoi nykyään paljon klubeissa ja hotelleissa, havanna-sikarien hienossa savussa ja viinien, rommien ja pelipöytien ääressä, sillä kun mies on päässyt maalaiselämästä, niin maistuu komean elämän ihanuus hyvältä; mistä lieneekään johtunut, mutta erään autoretken jälkeen, jonka Pablo Maria teki tammikuussa yli Kastilian lakeuksien eräiden caballerojen kanssa, sen retken jälkeen alkoi Pablo Maria arveluttavasta yskiä. Ei se yskä totellut Espanjan erinomaisten lääkärin hoitoa. Komea El Arrojadito laihtui ja kelmeni pian. Niin kului muutamia viikkoja. Nyt lienee Pablo Maria muistanut lumisen Sierra Guadarraman sekä nuo maakuoppaan kuolleet vanhempansa.

Espanjan erinomaiset lääkärit sanoivat, että kuuluisalla torerolla oli keuhkovika. Oikein hirveä.

Mutta odottakaapas: vielä on grandezaa itämaisten maurien ja keskiajan goottilaisten hidalgojen valtakunnassa!

Ensiksikin kielsi Pablo Maria lääkäreitä ilmoittamasta Estrellalle mitään tämän pikku yskän oikeasta laadusta. Saattoihan vaimolle sanoa, että se oli vaikeasti parannettavaa.

Mutta itsekseen mietti El Arrojadito, antaen jonkun aikaa tiedemiesten neuvoa häntä, omia ajatuksiaan.

Synkkiä ja komeita ajatuksia. Tätenkö oli hänen jäätävä koko elämänsä iäksi kitumaan? Surkea keuhkotauti! Surkuttelun ja pelonkin uhriksi hän jäisi ... suuremmaksi peloksi ihmisille kuin koskaan väkevin härkä hänelle, jonka nimi oli Peloton. Sillä hän levittäisi ympärilleen ruttoa pelkällä läsnäolollaan.

Alakuloisinta oli, ettei hän varmasti enää koskaan kykenisi tappamaan härkiä.

Ja kaikkein raskainta sittenkin, että hän saattaisi hengittää turmionsa myrkyt Estrellaan ja reippaaseen poikaansa, pikku Alfonsoon!

Vieläpä mietti El Arrojadito, että koska hän ei kykenisi toistamaan ammattiinsa, niin hänen asiansa joutuisivat rappiolle. Erinomainen elämä täytyisi supistaa kurjemmaksi. Kuluisivat lopulta paljotkin kullat, jos hän eläisi kauan, jota lääkärit epäilivät.

Viimein näki Pablo Maria suruissaan Estrellansa jo kiertelemässä Madridin palatsien ja klubien ovilla ... huonoissa vaatteissa ja elämisen huolten painamana. Kiertelemässä satojen muiden kerjäläisten parvessa, ryysyisenä ja onnettomana, pikku Alfonso keralla; niin, anellen ylhäisiltä almua, tuo kuuluisan ja lahjakkaan El Arrojaditon leski ... sillä suuruudetkin saatetaan unohtaa, kun rahasta tulee kysymys.

Ei, grandezaa tarvitaan muulloinkin kuin taistelussa hurjasilmäisiä härkiä vastaan, joiden häijyt sarvet usein tahrautuvat toreroiden verellä.

Suru teki Pablo Marian viimein ehkä sekäpäiseksi. Hän ajatteli edelleen, antaisiko hän, jos kestäisi voimissa edes tulevan taistelusesongin alkuun, huhtikuuhun, sonnin keihästä rintansa puhki? Antaisiko hän vihollisensa voittaa? Ei, tuhannesti ei! Sellainen olisi tahra kunnian välkkyvään kilpeen.

Mitä oli El Arrojaditon tehtävä? Miten oli hänen kuoltava, pelastaakseen kunniansa ja rakkaansa?

Hän keksi grandezan puolesta ovelan keinon. Käski näitä erinomaisia lääkäreitä, jotka eivät voineet hänen taudilleen mitään, niin virkeästi se edistyi, lähettämään hänet matkalle eteläiseen Espanjaan, missä ilmasto on lempeä ja maakin oikein kaunis: turhaan eivät jo maurilaiset runoilijat ylistäneet niitä seutuja taivaasta pudonneeksi paratiisiksi; Hän tahtoi ensin Malagaan, jossa rusinat kypsyvät, ja sitten ehkä espanjalaiseen Afrikaan, ... ainaisen auringon maihin Casablancaan ja Melillaan. Sillä tavalla oli hän paraneva pikemmin, vakuutteli hän ... ja niin vakuuttelivat erinomaiset tiedemiehetkin Estrellalle, jota kuuluisa torero ei suostunut ottamaan mukaansa tälle huvimatkalle, ei ainakaan vielä ... varovaisuuden vuoksi.

El Arrojadito lähti siis keltaisesta Madridista, hyvästeltään ritarillisesti Estrellaa ja syleiltyään hellästi ja palavasti pikku Alfonsoa. Sanoi tulevansa takaisin pian, niin oivallisessa kunnossa kuin julmin taistelunsonni. Kiiti junassa poikki puuttomien ylänköjen ... niiden ääriellä kohoilee mustia kallionsärmiä kuin mitäkin linnanraunioita. Poikki autioiden tasankojen, joilla näkyy ainoastaan harvassa kylä ja melkein yhtä harvassa ihmisiä: kumpujen laella ratsastavia talonpoikia tai sauvainsa nojassa seisovia paimenia. Hiljaisen maan äänettömyyttä keskeyttivät ainoastaan joskus rotkoissa kohisevat vuoripurot ja junassa matkustavien maalaisten alakuloiset ja hurjat laulut. Niin tuli hän Malagaan ... ihanuudessaan iankaikkisen Välimeren rannalle. Sitten teki hän retken meren poikki Melillaan.

Välimeri lepäsi näinä alkutalven päivinä puolihorroksissa ... loikoi niinkuin itämainen kaunotar

hopealla kirjatulla silkillä, naurahdellen unessaan ja laulaenkin huolettomasti silloin tällöin. Sen rannalla, lumivalkeiden maurilaiskylien pengermillä, oli Pablo Marialla vielä tilaisuus tutkia, mitä hän tekisi. Ja hän vahvistuikin päätöksessään ... grandezan puolesta. Sillä turhaan odotti hän pelastusta, kierreltyään sittemmin myöskin Casablancassa ja viimein Fezissä.

Estrellalle hän kirjoitti sangen usein: ilmoitti voivansa yhä paremmin. Nuoren Estrellan ei siis ollut katseltava toistaiseksi itselleen uutta miestä, joskin Pablo Maria, siitä puheen tullen, toivoi leikillään ja vakavastikin, että Estrellan oli El Arrojaditonsa kuoleman jälkeen valittava itselleen uusi ja kunnan mies; olihan näet Pablo Mariankin kerran kuoltava. Niin, Estrellan oli se valittava omaksi elämänilokseen ja pikku Alfonson kasvattajaksi miehekkyyteen. Mutta nytpä olikin kuolema vielä El Arrojaditosta kaukana, koska hän parani ihmeellisesti: kuolema oli kuin kokematon härkä, helppo oli oivallisen toreron se kukistaa.

Näin kirjoitti Pablo Maria erinomaisille espanjalaisille lääkäreillekin.

Iloisia kirjeitä ... yskien Fezissä kuin neekerit Saharassa talvisten nuotioittensa ympärillä.

Sitten, puolen vuoden kuluttua, hän riensi takaisin Espanjan kunniakkaalle niemelle. Miksi? Kummallista ... hän kaipasi nähdä Sierra Guadarramaa, tuota talvellisten sumujen huokujaa.

Mutta Sierra Guadarraman liepeille asti ei hän sittenkään palannut, vaan asettui Sevillaan.

Vielä on miehessä tahtoa ... vanhassa Espanjassa grandezaa!

Siitä kaupungista ilmoitti Pablo Maria Estrellalle olevansa täysin terve. Kohta tulisi hän takaisin Madridiin ja näyttäisi, miten härkiä kaadetaan!

Oli helmikuu, sade kuohui taivaasta, Sevillan kadut olivat tulvillaan savea. Eivät soittaneet kitarat, eivätkä andalusiattaret kulkeneet Guadalquivirin rantapuistossa kirjavat mantillat hartioilla ... tulipunaisilla ja sinisillä kukilla koristetut mantillat. Ei, he liikkuvat mustissa ... sateenvarjoineen. Eräissä Sevillan varieteissa tanssivat lihavat ja laihat tanssijattaret illoin kuitenkin *boleroa*, *fandangoa* ja villisti jyskyvää *jotaa*.

Guadalquivir-joki vieri matalien rantojensa välissä hiljaa ... halki Andalusian alakuloisen tasangon.

Pablo Maria istui maurilaisen hotellinsa huoneessa, kaivaten siroa Estrellaa ja pikku Alfonsoa, yskien ja kirjoittaen äskenmainittua kirjettä, jossa hän kuvaili sydämensä nyt sykkivän keveästi ja verensä virtaavan tulisena kuin parhain sherry. Niin, Pablo Maria oli suorastaan rakastunut: rakastunut Sevillan itämaisiin andalusiattariin. Silti ei Estrellan tarvinnut olla mustasukkainen, joskin kuulu toreador aikoi tänä iltana lähteä Guadalquivirin toiselle puolelle ... katselemaan mustalaistyttöjen tanssia. Ainoastaan katselemaan ... ennen kaikkea tuota tanssia. Kautta kunniansa, El Arrojadito vannoi rakastavansa pelkästään Estrellaa ja pikku Alfonsoa ... joiden luokse hän palaisi kahden päivän kuluttua! Mutta ennen Madridiin lähtöään aikoi hän nyt nähdä täällä Andalusianssa sitäpaitsi oikean andalusialaisen kukkotaistelunkin ... tuo härkätaistelija. Sellaisen kukkotaistelun, jollaisia kuultiin pidettävän salaa iltamyöhällä niissä samoissa hiekkahautoissa, missä mustalaiset asuivat. Kukkoina ei näissä nimittäin ollut tavallisia kukkoja, vaan hurjia miehiä, jotka sidottiin jaloistaan pölkkyihin niin lähelle toisiaan, että he voivat iskeä toisiaan terävillä veitsillä. Yleisönä katseli ympärillä pari pesetaansa maksavia kaikenlaisia ... miehiä ja naisia. Se ihmiskukko, joka sai nokituksi toisen pyörryksiin tai kuoliaaksi, lauloi lopulta:

"Kukko kiekuu!"

Pablo Maria kulki sitten Guadalquivirin matalaa rantaa. Etäälle ... kunnes tuli korkeampi kohta. Harmaina hämmöttivät Andalusian tasangon puut sumussa. Hän lähestyi mustalaisten leiriä. Virran jyrkälle äyräälle saavuttuaan pisti hän kukkaroonsa kiviä painoksi ja heitti kukkaron virtaan. Sitten hän kulki päättävästi edelleen. Pimeyden esirippu laski tuossa tuokiossa. Tuimalla espanjalaisella ryhdillä löi Pablo Maria terävän veitsensä kolme kertaa rintaansa. Niin luultaisiin hänet murhatuksi. Sitten hän, joka oli päättänyt pelastaa rakkaittensa kunnian ja rikkauden, huudahti Estrellan nimeä ... ja poikansa, suurimman ylpeytensä esineen. Niin, hän heittäisi virtaan.

Näin tuli hänestä loppu.

Kuinka kävi sitten Estrellan ja pikku Alfonson? Estrella suri paljon El Arrojadittoa, joka tuotiin Madridiin ja saatettiin hautaan viidellä mustalla strutsinsulkaisin töyhdöin koristetulla hevosella. Viisi viikkoa itki Estrella kirkoissa, kullalla ja sametilla puettujen neitsyt Maariain edessä, joiden vahakasvat ovat kalpeat ja jäykät. Ja sitten meni hän, noudattaen El Arrojaditon kerran ilmaisemaa toivomusta, uuteen avioliittoon, valiten kunnan miehen, jonkun älykkään kauppiaan, ei oman elämänsä iloksi, vaan

pikku Alfonson kasvattajaksi. Näin teki Estrella, vielä nuori ja kukoistava leski.

El Arrojaditon maine elää aikakirjoissa, valittaen hänen liian varhaista kuolemaansa ja kansallista vahinkoa, johon kurjien mustalaisten kullanhimo oli syynä.

Markiisitar de Fleur-de-Lys.

Oli kerran hyvä ja älykäs nainen. Vanhaa ja ylhäistä sukua. Olkoon hän tässä sadussa markiisitar ja kotoisin frankkien maasta.

Olkoon hänen nimensä Rosamonde de Fleur-de-Lys.

Kaunis hän oli, hienostuneesti kaunis. Hänen silmänsä olivat syvästi mustat. Hänen otsansa oli valkea, ja sitä ympäröi haaveellinen hohde, joka ei ollut pelkästään hiukan kullalle vivahtavien kiharoiden luomaa. Hänen huulillaan väikkyi lempeä hymy. Povi kohosi viehkeinä kumpuina. Vyötärö oli hoikka ja notkea. Käsien kosketus, pienten käsien, joiden hiپیässä sykkivät siniset suonet, pehmeä ja samalla luja, jalat, joskin hänen vartalonsa oli kuin maurilaisen maljakon, olivat pienet ... melkein kuin nuken.

Hänessä oli itämaista vertä, aistillista ja mietiskelevää. Markiisittaren rotuun olivat näet muinoin Espanjasta Ranskaan hyökkäilleet maurit jättäneet merkkinsä.

Rosamonde de Fleur-de-Lysin sukulinna oli etelässä, ihmeellisessä Pyreneitten laaksossa: siellä, missä talvellakin palmut viihtyvät ja magnoliat vihannoivat, koskaan lumivaippaansa riisumattomien alppien juuressa. Sukulinna ja puisto: loistavia kamelioita ja tummia ruusuja magnoliain siimeksessä.

Vielä ei markiisitar de Fleur-de-Lys ollut antanut toiveita yhdellekään kosijoista, joita hänellä oli paljon, kuten sopii kauniille, rikkaalle ja ylhäiselle naiselle. Eikä hänen isänsä ollut hänelle kovin vihastunutkaan siitä, että paitsi ylhäiset myöskin rikkaat kosijat hyljättiin, koska tytär oli vielä nuorikin. Isä oli varsin uutta ja niin sanotusti halvempaa ylimystöä kuin tyttären äiti, jonka arvo- ja sukunimellä tässä mainitaan tyttäret. Rosamonden luonnekaan ei ollut isän, nousukasherran, joka oli rahamiehen vaistolla pelastanut vaimonsa suvun köyhtymästä. Ei, nuori markiisitar de Fleur-de-Lys oli vuosia sitten kuolleen äitinsä kaltainen.

Miksi hän ei suostunut kosijoihin? Kaipasiko hän jotakin hienostuneempaa kuin isänsä tutut, ja varoittiko vanhan ja kokeneen rodun veri häntä luottamasta miellyttävienkään miesten sanoihin, jotka saattoivat kylmetä sitten kun niissä ilmenevä leimahdus oli sammunut? Sitä ei nuori markiisitar tiennyt itsekään, hän vain odotti jotakin suurta ja syvää, niin, aina hehkuvaa: omaa rakkauttaan.

Mutta tulipa nyt sellainen aika, joka johti isän unohtamaan hetkeksi arvo- ja rikastumishaaveensa ja näytti poistavan tyttären mielestä hänen kaipuunsa. Syttyi näet maailmansota, kuin myöskin Ranskan ja Saksan vimmattu taistelu keskenään, noiden kahden kansojen parhaimmista, joiden lasten vereen on jo äidinmaidossa syöpynt, että ne vihaavat toisiaan.

Markiisitar de Fleur-de-Lys oli, kuten sanottu, vanhaa sukua, monille epäilyksillekin kypsää. Mutta sellainen on rotutunne, ellei nyt jo sota-ajan mielenkuohunta pysty huumaamaan kaikkien aivoja, että hänkin tahtoi tehdä jotakin isänmaansa, suuren ja kunniakkaan Ranskan puolesta, jopa uhrautua. Rosamonde lähti siis laupeudensisarena rintamalle, hoitamaan haavoittuneita, niinkuin hänen ihmisten kärsimyksille altis sydämensä osoitti hänelle tuon sopivimman toimialan ja niinkuin hänen pehmeät kätensä olivat sille alalle aivan kuin luodut.

Marnen seuduilla, jossa käytiin sodan alkuaikojen raivoisimmat taistelut, kuulsivat sitten hänen suuret ja mustat silmänsä laupeudensisaren valkean hunnun varjosta. Niiden silmien sääli ei väsynyt koskaan, vaikka hänen povensa olisi nääntynyt lukemattomien valvottujen päivien ja öiden ponnistuksista; ne silmät eivät kammineet verivirtoja, nuo silmät, jotka olivat ennen vuodattaneet kyyneleitä, jos hän oli tallannut erehdyksestä maan matostakin ja ajatellut sen kärsimystä. Ah, nyt ei markiisitar de Fleur-de-Lysillä, kun hänellä oli niin paljon pelastettavia, ollut aikaa eikä oikeutta hyödyttömiin kyyneleihin. Ja innostaakin täytyi hänen ihanien silmiensä ja äänensä. Se ääni soi kuin huilu, varsinkin milloin hän tahtoi sillä lumota.

Niin meni puolen vuotta. Ja sitten alkoi tapahtua, mistä tarinassani varsinaisesti kerrotaan.

Siihen sairaalaan ja siihen rintaman ranskalaiselta puolella ja verrattain kaukana rintamalta olevaan kaupunkiin, jossa Rosamonde hoiteli haavoittuneita ranskalaisia ja saksalaisiakin, muuten molempia melkein yhtä hyvin, sattui joutumaan toisten mukana muudan nuori sotilas, varakreivi Roland de Coeur-

de-Loup.

Roland de Coeur-de-Loup oli syntyisin Ranskan luoteisesta kulmasta. Niinkuin tummasilmäisessä markiisittarella oli itämaista vertä, niin oli nuorena sotilaassa jälleen sen rodun merkit, joka vuosisatoja sitten tuli viikinkeinä Ranskaa ryöstämään ja jäi asumaankin sen iloisille rannoille: hän oli kookas ja vahva, hänen tukkansa ruskeus oli melkein vaalea ja hänen silmänsä olivat siniset.

Luutnantti Rolandilla ja hänen vanhemmillaan oli ollut linna ja suuria tiluksia Marne-joen varrella. Nyt oli linna porona ja mustina raunioina, ja tiluksien pellot ja metsät väännetty kranaateilla sellaisiksi, ettei sadan vuoden työ saisi niitä kuntoon.

Roland oli haavoittunut sodassa, mutta ainoastaan lievästi, vasempaan ranteeseen. Hän oli jo melkein parantunut silloin kun hän näki markiisitar Rosamonde de Fleur-de-Lysin, käydessään hänen osastollaan lohduttelemassa sotilaita ja viettämässä heidän kanssaan pakinoiden toipumushetkiään osaston seurustelusalissa.

Sotaa sanovat asiantuntijat ihmeelliseksi. Sanovat, että se kääntää kaikki entiset seikat toisiksi, tekee vihan oikeaksi vihaksi, leppymättömyyden jaloksi, ja kirkastaa rakkauden todelliseksi rakkaudeksi. Ehkä on niin. Mutta ainoastaanko sodan tähden varakreivi de Coeur-de-Loup yhtäkkiä rakastui markiisitar laupeudensisareen?

Luutnantin mieli oli omituisessa kiihkossa jo ennenkuin hän näki Rosamonden. Hän oli taistellut juoksuhaudoissa kuukausia yhtämittaa, valvonut vuorokausia, nukkunut aseet valmiina vieressään kenttävuoteella, kärsinyt vilua ja nälkääkin, koska sydän käski hänen jakaa leipäosuutensa jonkun heikomman aseveikon kanssa. Hän oli odottanut rauhaa, jota ei tullut, ja oli lopulta johtunut vihaamaan vielä enemmän kuin syntymästään noita saksalaisia, jotka olivat paitsi hävittäneet hänen omaisuutensa surmanneet hänen isänsä: isä ei heidän hyökätessään tahtonut väistyä harhakuulilta piiloon, vaan kaatui linnansa porttia puolustaen. Poika, jota nuori ikä ei olisi juuri vielä riveihin vaatinut, lähti sotaan vapaaehtoisena. Äiti oli kuollut suruun ja sodan tauteihin pääkaupungissa, erillään pojasta.

Nyt olisi Roland de Coeur-de-Loup tahtonut tappaa saksalaisia kysymättä koskaan, mitä he olivat miehiään. Hänen kasvoillaan oli ainaisen vihan kelmeys, sama väri kuin nuorella neidolla, joka menee omasta tahdostaan luostariin: uhrautuen haltioittavalle aatteelle, tietämättä, mitä se oikein on, mutta uskoen järkkymättä siihen.

Kiivaasti odotti Roland de Coeur-de-Loup tässä pienessä kaupungissa aikaa, jolloin hän pääsisi rintamalle takaisin.

Ja hänen odottaessaan, eräänä syksyisenä iltana, kun hän istui sairaalassa ikkunan ääressä, jonka takana tuuheain kastanjapuiden suuret ja keltaiset lehdet varisivat, tuli markiisitar de Fleur-de-Lys huoneeseen, toisten naisten ja sotilaitten seurassa. Luutnantti Roland oli jo ennen esitelty hänelle, mutta ei ollut kiinnittänyt sen enempää huomiota tuohon laupeudensisaren viitalla puettuun. Tällä kertaa erosi markiisitar piankin omasta seurueestaan ja istahti sen pöydän toiselle puolelle, jonka toisella nuori luutnantti uneksi veritöistä: kostosta saksalaisille ja suuren, kunniakkaan Ranskan lopullisesta voiton säteilystä. Markiisittarella ei tänä iltana ollut sairaanhoitajattaren valkeaa pukua, sen huomasi luutnantti kohta, vaan pehmyt ja tummansininen silkkivaippa, koska hän oli menossa rintamalle lähtevien sotilaitten tanssijaisiin, kuten hän sanoi Roland de Coeur-de-Loupille. Ja siinä markiisitar jatkoi, ettei hän aina jaksanut ajatella kaatuneita ja haavoittuneita, vaan tahtoi hänkin oikeutensa elämästä. Sitäpaitsi hän halusi innostaa niitä, joiden edessä oli vielä elämä ja taistelu: elämän ihana ja satumaisen rikas taistelu. Markiisittaren sitä puhuessa, vielä seisomaan, oli Roland de Coeur-de-Loup riisunut hänen väljän vaippansa, ja silloin hän näki ensi kerran markiisittaren vartalon oikeissa vaatteissa, jotka sallivat sen kauneuden tulla ilmi: hoikan vartalon, ja poven, joka pilkisti esille kaulan kohdalta. Roland tunsi markiisittaren käden ja huomasi sen pienuuden. Kuuli tämän naisen äänen, joka soi kuin huilu.

He eivät puhuneet sinä iltana paljon heille merkitsevää... Varakreivi väitti siinä, ettei kenelläkään ollut oikeutta tällaisina aikoina huvitella, vaan ainoastaan tehdä vihan töitä.

Mutta kumminkin: kuinka luutnantti itsekään kaipasi jo entistä iloista rauhan elämää! Mutta hän puhui markiisittarelle näin ikäänkuin salatakseen jotakin uutta tunnetta, joka oli herännyt hänen sydämessään, herännyt niin varhain, ettei hän vielä sitä itsekään huomannut.

Miten oli oikeastaan käynyt? Ihmetellen huomasi nuori Roland kävelevänsä eräänä iltana kuutamossa niiden sairaalan ikkunain edustalla, joiden takana hän tiesi markiisittaren asuvan. Oi rakkauden ihania kuutamoina, suloisia traagillisuudessaan, riemukkaita suurensakin tuskassa. Merkillinen tuska ja tuskallinen riemu nousivat nuoren miehen sielun salaperäisistä kätköistä kuin hyvä tai julma haltia maan alta sen taikasanan voimalla, jonka nimi on rakkaus!

Kuta useammin Roland de Coeur-de-Loup nyt näki markiisittaren, sitä enemmän rakastui hän tuohon naiseen. Ja tahtoessaan hänet tavata, tapasikin hän markiisittaren useasti. Niin, pian rakastui Roland hänen vartalonsa sirouteen, hänen pieniin jalkoihinsa, hänen äänensä sointuun, joka kumpusi ikäänkuin kummastelevana, milloin normannien jälkeläinen loi häneen silmänsä. Rakastui markiisittaren silmiin, joiden syvä hymy oli hänestä kuin ihme. Tätä kaikkea yksin muistellessaan ajatteli varakreivi kummallisia asioita: itämaiden ruususto-kaupunkeja, jotain sellaista kuin Damaskus tai Kultainen sarvi. Tiesipä hän jo, että markiisitar de Fleur-de-Lys oli melkoisesti itämaalaista vertä.

Nuoren Rolandin päätä alkoi huimata se juopumuksista ihanin, joskin usein katkerasta juomasta saatu, jonka nimi on rakkaus. Mutta vielä hän ei ajatellut markiisittaren sielua.

Eräänä yönä näki varakreivi Roland sitten sellaisen unen, että Rosamonde de Fleur-de-Lys oli kuollut: makasi paareilla, keltaisilla ruusuilla seppelöitynä. Roland itki unessaan noiden parien ääressä, syleillen niitä ja sitä pyhää ruumista, joka niillä lepäsi. Kun hän heräsi, oli hän tästä unesta kovin järkytetty.

Mutta vielä enemmän järkyttyi Roland eräänä iltana, vähää ennen sitä määräämää, jolloin hänen oli palattava rintamalle. Hän huomasi kiertelevänsä sotilassairaalan, entisen luostarin, pihassa ja odottavansa siellä markiisitarta. Odottavansa? Eivät he suinkaan olleet sopineet kohtaamisesta: eivät vielä juuri tunteneetkaan toisiaan, saati sitten olivat toistensa tietten rakastuneet toisiinsa. Mutta kuitenkin Roland tunsikin, että markiisittaren piti tulla nyt sinne pihalle, lehdeettömään kastanjapuitten hämärtyvään piiriin. Markiisitar ei vielä tullut. Kuinka hän olisikaan tullut, ajatteli Roland, ja piti itseään lapsellisena, jopa julkeana: että hän kuvittelikin markiisitarta kohtaukseen saapuvana. Luutnantti meni kadulle, meni kotiinsa. Ja tuli takaisin harmaan luostarin kastanjapihaan. Ei ollut markiisitar siellä. Nuori mies palasi uudestaan kotiin, itseään ivaillen, mutta samalla kuitenkin vaatien itsekseen, että markiisittaren täytyi tulla. Minne? Roland palasi sairaalaan. Kuinka kävi? Siellä seisoikin nyt markiisitar de Fleur-de-Lys paatisella pihalla, illan pimenevässä hämyssä, kastanjapuun alla, valkeassa viitassa, katsellen luutnanttiin syvin silmin valkean huntunsa alta, joka oli hiukan kuin itämaalaisen naisen. Roland de Coeur-de-Loup oli niin järkyttynyt, ettei puhunut paljoa markiisittarelle, jonka hän kuitenkin uskoi ikäänkuin ajattelemisella pakottaneensa tulemaan tähän sanattomaan kohtaukseen. Sellaista on rakkauden ylpeys! Siinä Roland ilmoitti sitten, että hän lähtee huomenna rintamalle: hänen kätensä on jo tarpeeksi terve, hän ei jaksa enää olla toimeettomana. Markiisitar nyökäytti hänelle hiljaa päätänsä. Varakreivin oli vaikea erota nuoresta markiisittaresta ... rajusti hulmahti erotessa hänen sinisen sotilasviittansa lieve vanhan luostarin portissa.

Kuitenkaan ei hän oikeastaan tahtonut rintamalle, vaikka oli markiisittarelle niin sanonut. Ei, rintamalle lähtö ei häntä nyt edes miellyttänytäkään. Hänestä tuntui, että hänellä olisi ollut välttämättä muuta tekemistä. Juhlimista näinä vakavina aikoina oli hän markiisittarelle moittinut. Nyt hän anoi, jo aivan terve mies, pari päivää loman pitennystä ja järjesti sotilasjuhlat. Iloiset ja reippaat juhlat. Hän tahtoi tanssia. Markiisitar de Fleur-de-Lys säpsähti, kun Roland tuli ja vei hänet tanssiin. Oi, kuinka hän tanssi, tuo nuori markiisitar! Kuinka kevyet olivat hänen jalkansa nousemaan. Ja hänen sanansa olivat vielä kevyemmät kuin hän itse, sillä tanssiessaan hän kertoi Rolandin ihmeeksi, että ennen muinoin, jopa nytkin sodan aikana, hän oli joskus halunnut ruveta varietee-tanssijattareksi: näyttää itseään, hurmata katselijoita, nauttia sampanjaa, paljon. Tämä oli Rolandista uutta tuossa laupeudensaisaessa. Mikä oli tämä markiisitar? Vavistuksella ajatteli Roland sitä.

Mutta seuraavassa valssissa, jonka markiisitar samoin tanssi nuoren sotilaan kanssa, hän yhtäkkiä kysyi Rolandilta, oltuaan melkein koko ajan omituisesti vaiti, kuinka paljon tämä hänestä piti. Mitä hän kysyi? Saattoiko Roland uskoa korviaan? Niin, markiisitar Rosamonde toisti, olisiko Rolandilla voimaa esimerkiksi surmata hänet, jos hän ruhjoutuisi etsiessään taistelukentältä haavoittuneita? Kummallinen kysymys; siihen luutnantti vastasi ainoastaan suutelemalla vapisevin huulin Rosamonde de Fleur-de-Lysin tuoksuvaan kättä. Valssi loppui, Roland johti Rosamonden istumaan, ja viimein sanoi hän, pideltäen kädellään otsaansa, ikäänkuin miettien jotain ihmeellistä, niinkuin unta, vastasi kalpeana, että asettakoon markiisitar hänet koetteelle. Mutta rakkaudesta ei Roland puhunut.

Kuitenkin puhui hän siitä vielä ennen rintamalle lähtöään; muuten olisi hänen ollut mahdoton lähteäkin. Puhui juhlailla seuraavana päivänä. Rolandin ja Rosamonden rakkaus oli kehittynyt nopeasti; niin käy muulloinkin kuin sodan aikana, jolloin kaikkien tunteiden sanotaan kasvavan kiivaalla vauhdilla. He tiesivät nyt jo toistensa elämän ulkonaisesti. Tunsivat yhteisiä mieltymyksiä, jopa aavistivat sanattomasti kumpikin, että toinen häntä rakasti. Roland viipyi yhä jollakin syyllä kaupungissa. He kävelivät yhdessä. Menivät eräänä iltana hautausmaalle, jossa oli lukemattomia uusia kunnian kentälle kaatuneitten muistoksi pystytettyjä ristejä. Yö lähestyi, taivas oli lasinvihreä ja ilma kylmä, sillä oli marraskuu. Tuskalla katseli markiisitar noita synkkiä ristejä; niiden alla veriset ruumiit makasivat kylmässä mullassa ... veriset minkä vuoksi? Sillä hänkin alkoi kummallisesti väsyä verivirtoihin. Elämä on lyhyt. Miksi vihata eikä rakastaa? Haikeudella ajatteli hän paitsi elämän lyhyttä myöskin sitä, että Roland lähtee pian, ehkä iäksi.

Samaa kai ajatteli Roland de Coeur-de-Loup tuolla harmaan kirkon kummulla, katsellen Rosamondea, joka kuvastui solakkana taivasta vasten, ja erottaen hämärässä jopa hänen suunsa surullisen hymynkin. Elämä on lyhyt. Miksi ei siis rakastaa?

Nyt tunnusti Roland rakkautensa, kuljettaessa takaisin kaupunkiin, tunnusti hehkuvana purkauksena, joka leimusi viileässä yössä kuin pohjolan juhannustulet. Rosamonde de Fleur-de-Lys kuunteli hiljaa, tuskin tohtien hengittää, niin suloiselta tuntui hänestä tämä tunnustus, viaton ja samalla väkevä kuin sodan kiihko. Mutta kaupunkiin saavuttaessa pysähtyi Rosamonde vanhalla portilla, Neitsyt Maarian kuvan ja sen palavan lampun alla, ja loi Rolandiin kasvonsa: ne hehkuivat, neitseellisestä ja samalla majesteettisen itsetuntoisesta. Ja hänen silmissään näkyi paitsi usko Rolandin sanoihin myöskin riemu: vakuutus siitä, että Rosamonde itse rakasti. Rosamonde kallisti kasvonsa, niin että Roland sai suudella hänen huuliaan. Miksi hän olisi puhelemalla häirinnyt rakkauden aamulaulua? Hän aavisti, että päivä oli ehkä tuova vaikeuksia mukanaan, aavisti herkün verensä vaistolla. Niiden vaikeuksien kohdatessa olisi aika puhua.

Rosamonden suudelmasta tiesi Roland tuon naisen olevan hänen omansa. Ylpeäksi tunsu hän itsensä sellaisen omaisuuden kuninkaana, mutta yhä uudestaan tahtoi hän kuitenkin tulla vakuutetuksi siitä, että hän sen omisti. Vielä oli hänellä useita päiviä ennen sotaan palaamistaan suudellakseen Rosamonden hehkuvia huulia. Rakkauden alkavaa onnea, joka on kipeimmässä tuskassakin autuus! Tuska oli vielä vain aavistus suruista, ja se aavistus lisäsi herännyttä hetken huumaa. Oi sielun juopumusta Ranskan pitkällä poppelikujilla, iltojen hämärtyessä! Kuutamoisilla kujilla, joille talven lumikin oli jo riputtanut valkeuttaan. Ne suudelmat saivat Rosamonden joskus kivustakin parahtamaan, vaikkakin suloisesta kivusta.

Mutta pian antoi kohtalo Rolandille muuta ajattelemista. Hänen sotaan lähtönsä lähestyi. Mutta sitä ennen tahtoi hän jo selvittää asiansa Rosamonden isän kanssa, sillä naisensa rakkaudesta hän toki tiesi olevansa varma. Varakreivi kirjoitti markiisitar de Fleur-de-Lysin isälle, Pyreneitten kauniiseen kaupunkiin nimeltä Pau, englantilaisten ja amerikkalaisten miljoonamiesten talviseen huvipaikkaan, jonka lähellä Rosamonden isän linna oli, ilmoittaen paitsi rakkauttaan myöskin asemansa, joka oli nyt köyhän miehen, koska saksalaiset olivat hävittäneet häneltä kaikki, ja kunniallisen halunsa luoda itselleen tulevaisuus ja Rosamondelle onni. Mitä vastasi hänelle Rosamonden isä? Tuo puoliylhäinen, järkevä ja rikkaudestaan pöyhkeä herra ei vastannut mitään hänelle, mutta kyllä Rosamondelle. Kerran talvella, kun varakreivi ja markiisitar laupeudensisar kävelivät yhdessä lähellä rintamaa, jonne Rosamonde oli tullut käymään, näytti rakastava tyttö Roland de Coeur-de-Loupille isänsä kirjeen. He kulkivat Marnen ranskalaista rantaa; sinne saksalaiset eivät olleet päässeet, mutta markiisittaren vuoksi johti luutnantti kävelyn sellaisille poluille, joilla vihollisen tulesta ei ollut vaaraa. Niin, Roland näki nyt tuon tylyn kirjeen; se kielsi häneltä kaiken toivon, jopa solvasikin häntä. Miksi markiisitar ei olisi hänelle sitä näyttänyt? Roland oli odottanut kirjettä Rosamonden isältä ja ihmetellyt, ettei sitä jo ollut saapunut. Markiisitar tahtoi, että hänen rakastettunsa oli tiedettävä kaikki, katkeratkin totuudet heidän välillään, ja toivoi, että hän ne kestäisi: hänen rakastettunsa täytyi olla sankari ja verraton mies. Ja sitäpaitsi oli Rosamonde de Fleur-de-Lys varma omasta rakkaudestaan: kenenkään kielto koko maailmassa ei estäisi häntä rakastamasta sitä, jota hän kerran rakasti.

Markiisitar antoi siis isänsä jo aikoja tulleen kirjeen nyt Rolandille. Mitäpä oli siinä kirjeessä? Rosamonden isä ei uskonut todeksi varakreivi de Coeur-de-Loupin väitettä, että markiisitar de Fleur-de-Lys muka rakastaisi tätä varakreiviä. Ja jos asia olisi niin, moitti hän ankarasti Rosamondea, sillä hänensukuisensa naisen arvolle eivät sopineet edes sodankaan aikana moiset seikkailut, mahdollisesti uskottavatkin, Rosamonden luonteen perustalla. Ja lopuksi uhkasi Rosamonden isä, kaiken varalta, tällaisella: ellei Rosamonde lopettaisi leikittelyään tuon varmaankin hetkellisesti tuleen syttyneen köyhän ylimysvesan kanssa, vaan sekaantuisi niin pitkälle, että suunnittelisi avioliittoa, joka yhdistäisi de Fleur-de-Lysin varakreiviin, mikä oli vakava asia, koska Roland, olipa hän vaikka kuinka aatelinen, oli lopultakin köyhä, kun taas Rosamondelle oli tarjolla kunniallisia miehiä, joilla oli enemmänkin kuin varaa hänet elättää, niin, jos Rosamonde sellaisen aikeen toteuttaisi, olisi hänen isällään valta tehdä hänet perinnöttömäksi: Fleur-de-Lys-suvun omaisuushan oli hänen hankkimaansa, koska hän oli pelastanut sen viimeiset rippeet katoamasta.

Hymyillen katseli Rosamonde Rolandin kasvoja, kun Roland tätä kirjettä luki. He olivat pysähtyneet erään Marne-virtaan laskevan sivujoen sillalle, jonka sotilaat olivat kyhänneet laudoista, sillä entinen silta oli räjäytetty. Oli myöhäinen ilta, taivas täynnä suuria, säkenöiviä tähtiä. Vuolas virta pauhasi vaahdossa, tuuli viuhtoi. Kaukana jymisivät kanuunat. Rosamonden ihmettelevä ja leikkivä hymy katosi kuitenkin pian, sillä tähtien hohteessa hän näki, miten kalpeaksi varakreivi de Coeur-de-Loup oli tullut. Kalpeaksi kuin kaatuneen ja verensä tyhjiin vuodattaneen soturin ruumis. Nuori luutnantti ei virkkanut mitään. Mutta yhtäkkiä hän teki sillan kaidetta kohti liikkeen ikäänkuin syöksyäkseen alhaalla kohisevaan ja tulvehtivaan jokeen. Niin uskoi markiisitar de Fleur-de-Lys; hän riensi Rolandin perästä ja kietoi kätensä hänen kaulaansa, estääkseen tuota aikomusta. Mutta hän näkikin, että Roland oli mennyt sinne ainoastaan kätkeäkseen loukatun kunnian ja katkeruuden ja ennen kaikkea häpeän

kyyneleitä, niin sanoi Roland hänelle. Katkeruuden, että hän oli köyhä, ja häpeän, että häntä näin solvattiin, ikäänkuin hän olisi tahtonut tuottaa vahinkoa Rosamonde de Fleur-de-Lysille. Rosamonde suuteli yhtäkkiä nuorta luutnanttia, suuteli pois hänen silmistään kyyneleetkin. Oi, kuinka Rosamonde osasi lääkittää rakastamansa miehen tuskia! Puhumatta mitään, kysymättä syitä, sillä ne olisivat nostaneet uudelleen katkeruuden Rolandin sielusta esille, vaan ainoastaan rauhoittaen häntä, huumaten nuo tuskat povensa kosketuksella, vakuuttaen hänelle huultensa lyhyellä, tulisella hyväilyllä koskaan sammumatonta rakkauttaan.

Rosamonden rakkauteen Roland de Coeur-de-Loup kyllä uskoi. Mutta pulma ei silti ollut selvinnyt. Varakreivi oli sodan vuoksi varsin köyhä ja tiesi nyt selvästi, mikä oli Rosamonden isän tahto: ettei hänen ollut saatettava nuorta markiisitarta köyhyyden onnettomuuteen. Ja kuinka saattoi varakreivi luoda tulevaisuutensa, varsinkin nyt, keskellä sotaa? Hän, joka oli ennen elänyt varallisuuden mukavuudessa ja oli aivan tottumaton rauhallisen elämän taisteluun. Kohtalo oli varakreivi Rolandista kuin ylipääsemätön muuri hänen edessään.

Onneksi oli hänen lähdeittävä heti tästä kohtauksesta takaisin tuleen. Onneksi, hänen omasta mielestään: voidakseen harkita asiaa rauhassa, keskellä verisen ottelun kärsimyksiä. Niin, ehkäpä unohtaakin Rosamonden: sillä jos unohtamisella oli pelastettavissa tuon naisen onni, niin Roland de Coeur-de-Loup oli koettava unohtaa. Ah, hän oli koettava vaikkapa kaatua. Silloin myöskin Rosamonde hänet kai unohtaisi.

Oi rakastavaisten eroa, heidän iltaansa nyt alakuloisilta tuntuvilla poppelikujilla. Sotilasparvi odotti tuolla nuorta päällikköään! Rakastavain kesken ei sanaakaan lausuttu, sillä sanat tukehtuivat eroavien sieluun, kun ne pyrkivät ilmaisemaan heidän rakkauttaan. Yksinpä käsien kosketuskin vihlaasi kipeästi heidän sydäntään! Ero ehkä ainaiseksi, sillä lähtihän Roland raivoisimpaan taisteluun, mitä koskaan lienee käyty.

Ja kuitenkin se eroamisen hetki meni myöskin Rosamondelta, joka huoneeseensa päästyään heittäysi maahan, matolleen, rukoili jumalan siunausta rakastetulleen. Ah, milloin näkisi hän Rolandinsa jälleen?

Juoksuhautojen jäisessä vedessä ja lumessa luutnantti de Coeur-de-Loup vartioi rintamaa, miettien monina kylminä ja tähtisinä talviöinä rakkauttaan, muistamatta viluaan tai nälkänsäkään; sillä jälleen jakoi hän leipänsä itseään heikommille. Eikä hän tiennyt, miten asemaansa auttaa, miten esiintyä rikkaana Rosamonden isän edessä. Jopa kirosi hän sotaa, joka esti hänet edes yrittämästä miehen arvolle sopivaan varalliseen asemaan. Joskus ahdisti häntä epätoivo niin, että hänen teki mieli tosiaan kaatua. Silloin komensi hän sotilaansa hyökkäykseen; sitä hän itse johti ainoastaan väkipuukko kädessä, ei edes revolverilla varustettuna. Hänen hurjapäistä esimerkkiään noudattivat urhoolliset sotamiehetkin, heittäen kiväärinsä taakseen juoksuhautoihin ja syöksyen saksalaisten kaivantoihin pelkästään pistimet aseinaan. Se oli vimmattua ottelua: kuin petojen, jotka iskevät hampain metsästäjän kimppuun. Varakreivi Roland de Coeur-de-Loup sai näistä hyökkäyksistä kunniaa, joskin varoituksia ylemmiltään niiden mielettömyyden vuoksi. Pian hänen arvonsa kohosi.

Mitä hän pohjaltaan sodan arvoista, hänelle niin vähäpätöisistä! Hän teki urotyönsä kuollakseen. Eikä kuollut, ei edes haavoittunut, vaikka surmasi melkein pelkin kourin kymmeniä saksalaisia! Rolandin käsivarret olivat usein kyynärpäitä myöten veressä. Mutta sitä hän ei ajatellut. Hän ajatteli Rosamondea, loikoessaan monet, Rosamonden vuoksi unettomat yöt kovalla lavitsallaan, lumi jalkojensa peitteenä: mutta se lumi oli hänestä joskus ihanaa, sillä hän muisteli rakastettuaan, ja kun Rosamonde lähetti hänelle kirjeitä, tuntui talven tuiskuava lumi suorastaan paratiisiin kasteelta: se tuoksui Rosamonden kirjeeltä ja hänen hipiältään. Kirjettä olivat Rosamonden huulet suudelleet. Niin, rakkaus on hullunkuristakin; ensimmäisiä Rosamonden lähettämiä sukkia ei tämä sotilas pitänyt jalassaan, vaan kätki ne rakkaiden kirjeiden ohella povelleen: siellä ne olivat kuin keskiajan ritarien rinnassa heidän rakastettujensa värit, nuo nauhat, joiden nimessä ritarit taistelivat koko maailmaa vastaan.

Oi elämää! Kuinka paljon taisteluita sen ilojen saavuttamiseksi, joista rakkauden onni on suurin. Ilojen saavuttamiseksi, jotka ovat luodut katoamaan kuin rientävän virran kupla!

Paitsi että Roland de Coeur-de-Loupin mieli teki joskus kuolla ja että hän jälleen joskus tunsu paratiisillista autuutta painaessaan huulilleen ylhäisen naisen kirjeitä, saattoi hänet, sillä hänen suonissaan piili monta pisaraa rajua ja väkivaltaista normanni-vertä, rakkaus usein sellaiseenkin tilaan, että hän näki unissaan Rosamonden esimerkiksi itämaisena tanssijattarena ja itsensä tämän Salomen omistajana. Näistä unistaan hän kirjoittikin Rosamondelle, rakkautensa kiihkossa. Neitseellinen kauhistus voitti Rosamonden heräävän hehkun niitä kirjeitä lukiessa, sytytti hänet niin, ettei hän niihin voinut vastata muuta kuin valittaen rakastettunsa puolesta. Jopa syöksyi Roland epätoivoon siinä määrin, että hän tahtoi omistaa Rosamonden ajattelemattakaan, mitä sitten seurasi: voisiko hän luoda hänen onnensa vai ei.

Niinpä kävi, että kun hän palasi rintamalta muutamaksi päiväksi lomalle tuohon kaupunkiin, jossa Rosamonde oli laupeudensisarena, palasi kunnialla laakeroituna, mutta paljon enemmän riutuvana sielun tuskista kuin verrattomista ruumiillisista ponnistuksista, hän koetti ottaa rakastettunsa huumaten hänet suudelmilla ja suloisilla sanoilla, jotka olivat Rosamondelle tuhat kertaa vaarallisempia kuin Burgundin petollinen viini, jota huima sotilas nosti hänen huulilleen. Täten ei Rosamonde tahtonut olla hänen, vaan itse antautuen, vapaasta halustaan. Vielä ei hän ollut saanut tarpeeksi aikaa voittaa itseään, joten kaikki olisi ollut hänelle täysin selvä. Suloista on rakkauden viivytyksin. Mutta normannien poika ei olisi sallinut hänelle aikaa selviytyä suureen rakkauteen. Oi niitä taisteluita: Rolandin kädet rakastetun hennoissa käsissä ikäänkuin vihollisessa, jonka kanssa kiivaillaan kuolemasta: se, kenen kädet ensinnä heltiävät, kukistuu. Voi suudelmia, jotka olivat kuin väkipuukon puremia! Voi Rolandin kuuroja korvia, jotka eivät ymmärtäneet rakastettujen huulten selityksiä eivätkä Rosamonden sielun hätähuutoja.

Mutta Rosamonde oli markiisitar de Fleur-de-Lys: sillä tavalla ei häntä voitettu! Ei, voitetuksi jäi normannien jälkeläinen Roland, joka vaipui polvilleen Rosamonden jalkoihin, rukoillen vuorostaan häneltä armoa: kuolemaa. Sillä ilman ihanan valtiattarensa omistamista hän ei saattanut elää. Ja se rukous oli voittajalle jälleen paljon vaarallisempi kuin kaikki Rolandin suloisimmatkin sanat, jotka olivat hänelle kuin taivaallinen soitto. Silloin oli Rosamonde nääntyä itkuunsa, koska hän ei tiennyt, miksi hän ei ollut jo kaikkeen valmistunut. Miksi ei? Siksi, että hän aikoi olla rakastettunsa aina, ei ainoastaan lyhyet tuokiot, vaan enemmän kuin koko elämän, kuten tämän ritarisadun lopusta näemme.

Tappionsa kärsittyään lähti Roland takaisin sotaan, ottamaan sodan voittoja, sillä hänellä ei ollut nyt tilaisuutta hankkia rauhan miehen tulevaisuutta. Ja epätoivoissaan rakkautensa ja tulevaisuutensa tähden heittäysi hän entistä hurjemmin vaaroihin, hankkien yhä lisää kunniaa, joka ei lopultakaan liikuttanut häntä yhtään: lapsenleikkiä oli hänestä taistelu kuulia vastaan niiden pistosten rinnalla, joita hänen sydämensä salaa kärsi. Kas niin, hän oli pian kapteeni ja eversti ja muuta sellaista. Yksinään karkoitti hän kerran viholliset kanuunan ympäriltä, kunnes muut sinitakit huomasivat hänen taistelunsa ja tulivat viemään voittosaaliin, tuon kanuunan, riemusaatossa kaivantojensa toiselle puolelle. Todellakin, kunniaa sai Rosamonde paljon soturistaan, hänestä, jonka vuoksi hän jo oli joutunut ihmisten puheenaiheeksi.

Täten kului aikoja, kunnes Rosamonde tuli valmiiksi. Aina oli hän tahtonut olla Rolandin, mutta mitä olisi ollut voitto ilman sotaa? Kuitenkin nyt, kun varakreivi palasi rintamalta, kultaiset laakerit uljaan päänsä ympärillä, tahtoi hänen rakastettunsa lähteä hänen kanssaan virkistysmatkalle suureen Pariisiin. He lähtivät. Oli kevät ... glysiiniköynnökset koristivat matkan varrella näkyvien valkeain talojen seinämiä, täynnänsä sinipunaisia kukkia... Ja syreeninkukkien värinen oli myöskin Rosamonden puku, melkein ihonmyötäinen; hänen ihonsa tuoksui Rolandista ihanammalta kuin kukkasen, Tuossa suuressa kaupungissa erään majatalon lähellä, jonne Roland arveli heidän menevän, otti Rosamonde häntä käsistä, loi häneen kasvonsa, jotka hohtivat punassa, katsoi häntä syvästi silmiin ja sanoi, että nyt hän tahtoi olla hänen.

Oi vapisevaa onnea Rolandin sydämessä! Hetken pysähtyi Rosamonde sen huoneen ovelle, joka oli oleva heidän autuutensa kammio! Siellä säteili Rosamonde ... tummanpunaisen vaipan väri kohotti hänen povensa valkeutta! Sillä povella, valkealla kuin norsunluu, säkenöi jalokivikoriste.

Läpi verhottujen ikkunainkin luuli tuntevansa ruusujen tuoksua suuresta puistosta, joka oli heidän huoneensa vieressä.

Aamulla sitten oli Rosamonde kaunis kuin kuningatar Antoinette, poskilla punerrus ja huulilla vielä punaisempi hymy.

Niin meni päivä. Illalla, haikean-suloisena kevätiltana, jolloin varjot laskeusivat yli tuoksuvan puiston, menivät he kylki kylkeä vasten läheiseen kirkkoon, aikojen tummentamaan Madeleine-temppeliin. Täynnä pyhää hartautta paljasti siellä Roland de Coeur-de-Loup päänsä ja avasi kiitollisen sydämensä temppelein pyhyydelle, Rosamonden polvistuessa rukoilemaan taivaan siunausta rakastetulleen, jonka oma hän oli oleva jopa haudan toiselle puolelle, sillä hän uskoi, että sielu iankaikkisesti elää: mikä autuuden ihanuus!

Hiljainen pappi vihki heidät siellä salaa.

Ja myöhemmin sanoi Rosamonde, kun Roland puhui menneistä kärsimyksistään, ettei hänen pitkäaikainen vastustamisensa suinkaan ollut johtunut siitä, että hän olisi ajatellut, millä he eläisivät. Ei, hän luotti Rolandiin ja oli valmis uhraamaan perintönsä saadakseen elää rakastettunsa kanssa. Jos Rosamonden isä jättäisi tyttärensä perinnöttömäksi, niin olisi hän valmis tekemään työtä Rolandin kanssa. Kun vain sota loppuisi! Ja Rolandin henki säästyisi!

Nyt palasi varakreivi de Coeur-de-Loup jälleen juoksuhautojen vimmattuun melskeeseen. Siellä sitten

hankittu kunnia, monta kertaa entistä suurempi, oli tyynellä voimalla taisteltu. Veressä olivat hänen kätensä kyynärpäitä myöten, mutta epätoivo ei niiden iskuja herpaissut, kuten ennen oli saattanut tapahtua: silloin oli hän lamaunut pitkiksi ajoiksi miettimään ainoastaan suruaan. Nyt hän myös suojeli itseään vaaroilta, mikäli uljas miehuus salli, suojeli tulevan onnensa tähden.

Avosylin ja riemuiten otti laupeudensisar hänet vastaan lomille. Ihania retkiä pitkin kauniita ja laakeita Ranskanmaan tasankoja, majaloihin, joita he sanoivat kodikseen, sillä Rosamonde koristikin ne kamelioilla ja liljoilla ja täytti ne rakkautensa hehkuvalla tuoksulla. Rakkauden sanoja sokertelivat hehkuvat huulet Rolandille. Oli niinkuin heidän sydämensä olisivat haljenneet ja vuodattaneet yhdessä sykähdyksessä kaiken verensä tässä onnen syvyydessä.

Sodan jälkeen oli ennen melkoisessa yltäkylläisyydessä ja joutilaisuudessa elänyt varakreivi päättänyt jäädä ensin vaikka huonosti maksetulle sotilasuralle, joskin se tuntui hänestä kurjuudelta hänen menneen elämänsä rinnalla. Mutta Rosamonde tahtoi auttaa miestänsä. Markiisittaren isältä eivät he aikoneet mitään pyytää, koska tämä oli, kuultuaan pari kertaa epävarmaa huhua, että he olisivat naimisissa, ilmaissut jättävänsä tyttärensä oman onnensa nojaan, jos huhut tiesivät totta. Isän kysymyksiin ei Rosamonde vielä vastannut.

Niin, he päättivät elää omalla työllään. Elää!

Mutta toisin sääti kohtalo, ja vasta nyt alkaakin oikeastaan kertomus, tarinamme lyhyt loppu, kertomus oikeasta markiisitar de Fleur-de-Lysistä!

Sota loppui. Mutta varakreivi Roland de Coeur-de-Loup, vaikka ikäänkuin ihme oli varjellut hänet sodan aikana haavoittumasta muuta kuin kahdesti ja vähäpätöisellä tavalla, sai melkein viimeisissä kahakoissa, saksalaisten vetäytyessä Rein-virran taakse, kuulan selkärankaansa, varsin lähelle selkäydintä.

Että hän käänsikin kerran selkänsä viholliselle, sen paetessa!

Roland joutui sairaalaan, tuohon hänelle rakkaaksi käyneeseen kaupunkiin, joka oli hänelle pelkkä Rosamonde. Ja suloista oli siellä ensin levätä verileikistä, vaikka tuskatkin purivat selkäydintä. Kuula oli toki jo saatu poistetuksi. Suloista nukahtaa markiisittaren hellien käsien vaalimana ja herätä hänen huultensa lämpöiseen suudelmaan ja lohdutukseen.

Siellä uudistettiin markiisittaren ja Rolandin vihkiminen vielä julkisesti, komein ja juhlallisoin menoin. Niin tahtoi markiisitar, vaikka Roland ei päässyt vuoteesta. Rosamonde pelkäsi näet erästä seikkaa, jota hän ei kuitenkaan ilmoittanut miehelleen ... jotain sairautta koskevaa.

Kului kuukausia, mutta Roland ei parantunut. Kipu selkärangasta levisi muualle.

Tuli jälleen syksy, ainaisin satein ja viimoin. Lääkärit neuvoivat soturille ja markiisittarelle lämpöisen etelän parhaita seutuja, Italiaa. Soturin toiveet, että hän eläisi ja elättäisi vaimonsa, olivat heikentyneet. Mitä siitä! Markiisitar möi riemuiten jalokivisen kaulakoristeensa. He matkustivat Napoliin, ihanaan ja iloiseen kaupunkiin, joka kuultaa kullankeltaisena ainaisen kesänsä sinisistä autereista, täynnä taivaallisten aaltojensa leikkiä ja asukkaittensa hetkionnen laulua.

Siellä olivat he nyt. Markiisitar talutti rakastettuaan; Roland ei enää jaksanut kävellä häneen nojaamatta. Ja vihlovan kivun lisääntyessä Rolandin selkäytimessä kasvoi hänen toivottomuutensa.

Niinpä päätti aviopari viimein, kun miehen jo oli turvauduttava kainalosauvoihin, palata synnyinmaahan.

He menivät Rolandin kotiseuduille, vaikka ne olivatkin raiskatut. Sillä markiisitarkin myönsi, että heidän täytyi nyt käytellä varojaan viisaasti eikä hukata niitä vieraassa maassa. Hän sanoi, että niiden täytyi melkein yksinään riittää, kunnes Roland paranisi. He päättivät rakennuttaa pienen talon varakreivi de Coeur-de-Loupin linnan raunioille.

ja niin he tekivät. Siellä hoiti markiisitar puolisoaan edelleen, apunaan joku palvelijatar.

Rakentamiseen kuluneet rahat loppuivat. Rosamonde de Fleur-de-Lys möi korvarenkaansa ja sitten rannerenkaansakin; aika kului entiseen tapaan, ja varakreiville oli toimitettava lääkäreitä; huonostipa maksaa sota usein niille, joille se on luvannut kultaisia kannuksia. Kuitenkin keksi Rosamonde keinon salatakseen myönnit mieheltään, joka kylläkin huomasi, että Rosamonden kauniit kädet olivat tulleet karkeiksi työstä, sillä palvelijatartakaan he eivät enää voineet pitää. Niin, markiisittaren keino oli se, että hän teetti kalliin renkaansa sijaan samanlaisen halvasta metallista ja lasinsiruista. Siten salasi Rosamonde mieheltään uhrauksensa.

Mutta vielä enemmän odotettiin häneltä uhria. Roland ei päässyt nousemaan enää

kainalosauvoillekaan; paitsi jalkoja olivat nyt hänen kätensäkin halvautuneet. Ainoastaan morfiini antoi virvoitusta nuoren sankarin tuskien lakkaamattomaan tuleen. Nyt tuli Rosamonden viimeisten keinojen vuoro. Koruja ei hänellä enää ollut muuta kuin rakas vihkisormus. Mutta olihan isällä varoja! Mitä teki hän? Rosamonden isä oli saanut aikaa sitten tiedon tyttärensä avioliitosta ja todellakin julistanut hänet perinnöttömäksi. Nyt nöyryytti Rosamonde itsensä niin, että hän kirjoitti isälle ja pyysi itselleen apua, luvaten erota varakreivi Roland de Coeur-de-Loupista. Mikä valhe ylhäisen nuoren naisen suusta, joka ei koskaan tahtonut valhetella! Ja hänkö olisi eronnut puolisostaan ja sairaasta rakkaastaan. Isä antoikin tätä hyvää lupaa vastaan jonkin summan. Sillä hankki Rosamonde de Fleur-de-Lys miehelleen Englannista lääkäreitä.

Turha toivo: jumalat olivat ampuneet Rolandia, kun oli kääntänyt yhden ainoan kerran selkensä viholliselle! Hänen tuskansa yltyivät. Hän ei voinut liikuttaa enää päätänsäkään, hän makasi vuoteessa kuin ruumis: elävä ruumis, jonka luita peitti punertava nahka. Ainoastaan rinta ilmaisi elämää, huohottaen alinomaan, joka hetki, milloin ei morfiini tukahduttanut sen liikettä ja ummistanut kuumehohtavia silmiä. Rosamonde suuteli pakahtuvien sydämin Rolandin pöhöttöneitä ja vääristyneitä kasvoja. Rosamonde anoi apua suurelta tasavallalta, hän vaati sitä, uhaten häpeällä sen kunniaa: apua ei tullut. Harvoin muistetaan todella kärsiviä sankareita. Nyt Rosamonde rukoili ja uhkasi isäänsäkin jälleen, tuota kuivan sydämen miestä, joka oli katkeroitunut tyttärensä petoksesta: eihän näet Rosamonde ollutkaan palannut kotiinsa. Markiisitar teki käsitöitä; niitä hän lähetti Pariisiin myytäväksi. Ja kun hän oli päivän ja illan tehnyt niitä Rolandin vuoteen ääressä, jatkoi hän työtään yöllä keittiössä, ettei tuskiinsa heräävä puoliso näkisi hänen valvovan ja itkevän. Salatakseen kuihtumistaan markiisitar de Fleur-de-Lys, vaikkei hänen tosiaan ollut ennen tarvinnut kaunistaa kasvojaan, maalasi itseään Rolandin vuoksi.

Rolandin kipu piti joka hetki sairaan otsalla tuskan hien.

Mihin ei ääretön hätä saisi uskomaan? Pyreneitten lumisten alppien helmassa on kaupunki nimeltä Lourdes. Vihannassa rotkossa, pyhä kaupunki. Siellä on komeita marmorikirkkoja ... siellä asuu ihmeitä tekevä Lourdesin Neitsyt Maaria. Hänen kunnianimenään on *Salus infirmorum*, sairaiden pelastus. Puolenmiljoonaa toivoretkeläistä vaeltaa joka vuosi sinne, juomaan vettä Neitsyen ihmeitä tekevästä lähteestä tai kylpemään sen jääkylmässä vedessä. Tuhannet ovat jättäneet kainalosauvansa pyhän luolan seinälle, jonka vieressä tuo lähde on, ja kultaisia kiitoslauselmia kirkkojen marmorisiin seinälaattoihin, ihmeen kautta pelastuneina halvatun tai sokean kohtalosta. Rosamonde de Fleur-de-Lys tiesi kyllä, koska hän oli lähellä Lourdesia sijaitsevan Paun seudun tytär, että se Neitsyt Maaria, joka ilmestyi puolen vuosisataa sitten eräälle myllärin tyttarelle ja kehoitti häntä neuvomaan sairaita juomaan hänen lähteensä vettä ja kylpemään siinä, — että se jumalanäiti mahtoi olla ainoastaan muudan pariisitar, joka oli ollut luolassa kohtauksessa rakastettunsa kanssa. Mutta kuka tietää: monet ovat kuitenkin parantuneet uskomalla tähän Neitsyeen. Rosamonde de Fleur-de-Lys vei siis Rolandin tuonne pyhään kaupunkiin, lietsoen koko matkan hänen sieluunsa uskoa: suurta uskoa parantumiseen, uskoa pyhään Mariaan, uskoa ihmeeseen. Kukaan ei liene koskaan palavammin rukoillut Lourdesin suitsutuksesta mustuneen luolan suulla, kultakruunujen ja satojen vahakynttilätulten ympäröimän Neitsyt Maarian kuvan edessä kuin Rosamonde de Fleur-de-Lys rukoili kalleimpansa puolesta. Kun paareilla kärsivälle Rolandille kurotettiin ihmeellistä vettä juotavaksi, niin hetkisen kirkasti hymyilevä toivo Rolandin sameita ja surullisia silmiä. Mutta kauan ei ollut toivoon syytä.

Ihmeluolan madonna ei kuullut sitä sisartaan, jonka nimi oli de Fleur-de-Lys. Entistä kurjempana saattoi nuori markiisitar miehensä takaisin kotiin.

Kului aikaa, ja varakreivi de Coeur-de-Loup sanoi joskus, että tuntui kuin kohtalo aikoi vääntää hänen selkärunkansa poikki, niinkuin hauraan puun, ja samalla kuin se aikoi kovettaa sen marmoriksi. Yöllä, kun Roland luuli Rosamonden nukkuvan, karkasi valvovan sairaan huulilta joskus epätoivoinen huudahdus taivaan puoleen, joka ei vapauttanut häntä kuolemalla. Ja sellaisten huudahdusten merkityksen tiesi Rosamonde hyvin; eikä hän aina voinut rientää lohduttamaan, koska tiesi, että hän siten olisi riistänyt Rolandilta mahdollisuuden valittaakin.

Viimein sammui kärsivältä sankarilta melkein silmien valokin. Ja silloin hän alkoi ilmaista kaipaavansa kuolla, kyyneleiden virratessa noista sammuvista silmistä, jotka eivät kauan näkisi enää edes Rosamondea. Jopa hän kerran kysyi, verkalleen ja leikkisällä äänellä, muistiko puoliso muinoin kysyneensä häneltä, olisiko hänellä voimaa surmata Rosamonde, jos tämä ruhjoutuisi taistelukentällä haavoittuneita etsiessään. Rosamonde muisti hyvin tuon asian. Hän säpsähti, eikä vastannut heti. Mutta sitten hän vakuutti Rolandille, että jos hän huomaisi kaiken toivon turhaksi, niin hänellä olisi ryhtiä vapauttaa rakkaansa. Niin, hän tekisi sen; ilman tuskaa olisi Roland parissa sekunnissa oleva kuollut kuin pienoinen hiiri, vaikka hän oli suuri ja oikea sankari. Silloin Roland rauhoittui ja kärsi jälleen vaivansa.

Pian hän oli paitsi liikkumaton myöskin sokea.

Kerran sanoi markiisitar de Fleur-de-Lys saaneensa isältään katuvaan kirjeen: isä kutsui häntä muka komeaan linnaansa, talvella ihanan Paun kaupungin lähelle. Isä tahtoi sovittaa kovuutensa tytärtään kohtaan, nähdessään hänen totisen rakkautensa; hän oli ensin muka pitänyt sitä kevytmielisyytenä; nyt hän tahtoi sovittaa menettelynsä siten, että kohteileisi ystävyydellä hänen miestänsä, onnetonta sankaria, jopa valmistaisi tuolle sankarille omituisen ja mitä iloisimman yllätyksen.

Niin sanoi Rosamonde isänsä kirjoittaneen.

Sitten möi hän Rolandilta salaa vihkisormuksenakin, pukujensa lisäksi: niitä hänelle ei jäänyt enää kuin yksi ainoa, se syreeninkukkien värinen puku, jo ennen tuntemamme. Näin saaduilla rahoilla palkkasi hän varakreiville kunnan hoitajattaren niiksi kahdeksi päiväksi, jotka häneltä veisi matka muka Pyreneitten juurelle ja sieltä takaisin. Mutta hän matkustikin Pariisiin.

Koskaan ei Roland de Coeur-de-Loup ollut kuullut vaimonsa ääntä iloisempana kuin hänen palatessaan tuolta matkalta. Ja hänen seurassaan oli kaksi henkilöä, mies ja nainen. Rosamonde kiitti miestänsä sankariksi, josta hän oli ylpeä tuhannesti enemmän kuin koko ikänsä, sillä Roland oli nyt nouseva tuskiensa haudasta entistä kirkkaampaan elämään. Rosamonden isän yllätys oli näet sellainen, että hän oli mennyt puhuttelemaan Lourdesin kaupungissa muuatta indialaista bramaania, joka oli tullut sinne näkemään kristittyjen ihmeellisintä ihmeapaikkaa. Tuo buddalaisten pyhä mies oli vakuuttanut leikinasiaksi parantaa Roland, niin totta kuin hän itse, indialainen pyhimys, oli maannut omasta tahdostaan neljä kuukautta haudattuna ja oli sitten noussut ylös. Sitä, mitä ei neitsyt Maaria osannut tehdä, sen osaisivat Indian kuuluisat ja vanhat taidot. Nämä vieraat, miehen ja naisen, bramaani niinikään oli tehnyt terveiksi Lourdesissa. Heidät oli markiisittaren isä lähettänyt Rolandille eläviksi todistajiksi paranemisesta, toivonlehvän tuojiksi. Sairaana oli kestettävä vielä tuokio. Itse idän viisas ei aikonut tulla ennenkuin viikon kukittua, tehtyään pitkällisiä valmistuksia vaativat lääkkeensä Rolandille. Mies ja nainen vanhoivat todeksi markiisittaren kertomuksen, vanhoivat innostuen ja kiihtyen, kun sokea sankari epäili heidän sanojaan. Ja sitten he lähtivät pois siitä köyhästä talosta. Mutta Rosamonde nauroi ja liverteli kuin kesän alussa pesäänsä rakenteleva pääskynen, kietoen Rolandin syliinsä ja suudellen häntä. Nyt oli heillä oleva suuri juhla, koska Rosamonden Roland pian olisi terve. Sitä juhlaa ja muita pikku menoja varten oli Rosamonden isä antanut tyttärelleen ja vävyilleen aluksi kymmentuhatta Ranskan tasavallan kultaista rahaa. Taivas oli ihmeellisellä tavalla kääntänyt ankaran miehen katumukseen. Rosamonde oli tuonut tähän juhlaan myöskin upean synnyinseutunsa kukkia ... siitä palatsista, jonne he matkustaisivat Rolandin kanssa virkistysretkelle ennenkuin ryhtyisivät järjestämään Rolandin linnaa kaikkeen sen entiseen komeuteen. Niin, ruusuja todella: niiden tuoksun sairas tunsikin, Rosamonden asettaessa ne hänen povelleen.

Juhlaan siis! Koskaan ei Rolandilla enää olisi taistelua! Mikä elämä: nuoria he olivat vielä, ja Rosamonde niin rikas. Vielä ponnistus ... viikon päivät, ja sitten alkaisi pitkä, ihana elämä! Lumivalkeat raidit asetti toimelias markiisitar Rolandin vuoteeseen, kannettuaan hänet leposohvalle niinkuin monet kerrat ennen. Ruusuja ja suuria liljoja, joiden heteet olivat kultaisessa tomussa, sovitti hän sokean sairaan vuoteen kulmiin.

Sairas huudahti, että Rosamonde oli siis tosiaan tehnyt tämän hänen puolestaan: hankkinut hänelle pelastuksen? Ah, Roland sanoi leikillään, että näytti siltä kuin Rosamonde todellakin olisi ollut valmis surmaamaan hänet, jos ei muuta apua olisi ollut!

Rosamonde vastasi hiukan vihastuen hänelle, että oli kiittämätöntä puhua tällaisella hetkellä sellaisesta lupauksesta, joskin hän olisi ollut valmis siihen, ellei muuta mahdollisuutta olisi löytynyt. Oi onnea, että se löytyi! Rosamonde tiesi nyt kymmeniä tarinoita ihmeellisistä parantumisista, joita tuo Indian tumma tiedemies oli tehnyt. Niin, nainen oli hullu ilosta; hän teki pientä kiusaakin Rolandille, nipisti häntä kipeästä niskasta sanoen, että pian saisi Roland kostaa vuorostaan väkeville käsivarsillaan vaimolleen, ja vääntää kiviä, raivatessaan linnan raunioita puutarhaksi, sillä voimistuakseen oli Rolandin tehtävä ruumiillista työtä. Nyt meni markiisitar varustamaan miehelleen mainiota herkkuateriaa. Mutta kun hän tuli keittiöön ja oli siellä yksin, hervahti hänen ruumiinsa lamaan. Sillä ihmisen sydän on pakahtua suruun, jos häneltä kuolee rakas ihminen, ja Roland oli ainoa Rosamonden omaisuus koko maailmassa. Isä ei ollut suinkaan heltynyt eikä katunut. Raskasta on tietää kaikki mennyt onni kadonneeksi kuin lyhyt eilinen päivä, joka lensi pois eikä koskaan enää palaa. Niin laskee elämän aurinko. Missä olivat heidän yhteiset kävelynsä pitkillä, kauneilla poppelikujilla, heidän rakkautensa metsien kunnailta? Missä tuhannet suloiset hetket? Heidän yhteiset taistelunsa elääkseen? Sammuvat olivat pian Rolandin väsyneet silmä-raukat. Roland oli saava levätä. Mutta pois nyt itku: vielä oli markiisitar de Fleur-de-Lysiillä muuta tehtävää ennenkuin hänen työnsä oli täytetty. Hänen täytyi auttaa rakastettuaan. Hän tukehdutti kyynelten kuumaa virran: se ei saanut samentaa hänen sielunsa kirkkautta tänä iltana. Rosamonde oli markiisitar, vanhaa sukua; hänen täytyi osata hallita järjellään sydämensä. Hän valmisti Rolandin juhla-aterian. Jopa tarjosi hän puolisolleen, kun Roland ensin oli saanut viihdyttävää morfiinia, myöskin keveää ja ihaanaa sampanjaa, pohjoisen Ranskan viiniä, kuohuvaa ja sihisevää kuin kauniin valtameren maininki-vaahto. Ja koko ajan puhui Rosamonde

Rolandille, jonka mielessä oli herännyt runsaan morfiinin ja naisen aurinkoisten sanain voimalla riemuisa usko paranemiseen, puhui liverrellen, nauraen ja leikkivästi, kuinka he järjestäisivät kotinsa ja Rolandin sukulinna saatettaisiin entiseen kuntoon.

Oi viimeistä yötä, viimeisiä tuokioita! Lieneekö markiisitar de Fleur-de-Lysin povi, jonka valkeuden Roland muisti, milloinkaan ollut lämpöisempi kuin nyt? Ihanampi koskaan ennen hänen kaulansa ja hehkevampi hänen suunsa. Lienevätkö Rosamonden huulet, joiden punan Roland muisti kuin korkeimman autuutensa, koskaan olleet niin alttiit? Mutta miksi ne suutelivat näin lyhyesti, kiivaasti, joskin kuvaamattoman hellästi? Ja miksi Rosamonden rinta tuntui vavahtavan rajusti? Rosamonde vaikenikin joskus. Mutta sitten hän alkoi jälleen laskea leikkiä ja nauraa; hänen äänensä soi kuin paimenhuilu. Hän tahtoi jälleen hyväillä Rolandia itse, sallimatta sitä vielä Rolandille, hyväillä kuin itämainen odaliski, hukuttaa hänet rakkauteensa. Ja Roland nukkui pian, vaipui suloiseen tiedottomuuteen ... niinkuin hukkuva syvän meren helmaan.

Kun hän oli nukkunut ja tunnoton kaikille tuskille, ruiskutti markiisitar de Fleur-de-Lys hänen suoniinsa muuatta varmaa ja heti tappavaa myrkkyä ... sillä olisiko hänen kauneudenvaistonsa sallinut tahrata rakkainta verellä, ampuu luotia hänen sydämeensä?

Koskaan ei Roland siitä unesta herännyt.

Vielä hautasi Rosamonde de Fleur-de-Lys puolisonsa, kätki hänet hiljaisen kalmiston mustien puiden alle ja peitti hänen kumpunsa kukkasilla. Sitten hän meni ja antoi itsensä murhaajana ilmi viranomaisille, selkein ja hymyilevin kasvoin ja tummin silmin, joiden ilme oli ikäänkuin katseeton ja joista herahti välistä kyyneleitä. Totisinta totta: hän oli tappanut varakreivi Roland de Coeur-de-Loupin. Hänellä oli, jos tarvittaisiin, teolleen todistajat: paitsi myrkkypulloa tarina koko tapahtumasta, selvä tarina, kuinka hän oli päästänyt Rolandin suloiseen lepoon, tuoden Pariisista jonkin miehen ja naisen häntä valheella rohkaisemaan, ostaen heiltä myrkyn, ilmaisematta kuitenkaan heille, mihin julmaan tarkoitukseen. Oikeudelle hän ei myöskään suostunut sanomaan näiden auttajiensa nimiä.

Tutkinnon jälkeen ei markiisitarta voitu pitää juuri mielipuolenakaan, vaikka hän, siitä huolimatta, että sanoi surmanneensa säälistä, esiintyi surupuvun asemasta tuossa loistavassa syreeninkukkien värisessä, ikäänkuin ilopuvussa. Inhimillisen frankkienkin maan laki tuomitsi hänet vankeuteen elinkaudeksi.

Miksi jäi Rosamonde de Fleur-de-Lys eloon? Sillä rakkaudesta hän surmasi rakkaansa, ja nyt häneltä oli riistetty kaikki maailmassa. Vai eikö lopulta uljaimmallekaan ole niin helppoa luopua elämästä kuin vapauttaa toinen kärsivä kärsimyksistä? Niin rakas voisi kurjinkin elämä olla meille. Tai ehkä markiisitar de Fleur-de-Lys, vanhaa sukua, jopa omituista, itämaista vertäkin, tahtoi kokea vielä myöskin vangin kidutuksen, koettuaan paljon muuta elämässä: sen monet tuskat ja riemut.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TÄHTIMANTTELI: SIKERMÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of

the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.